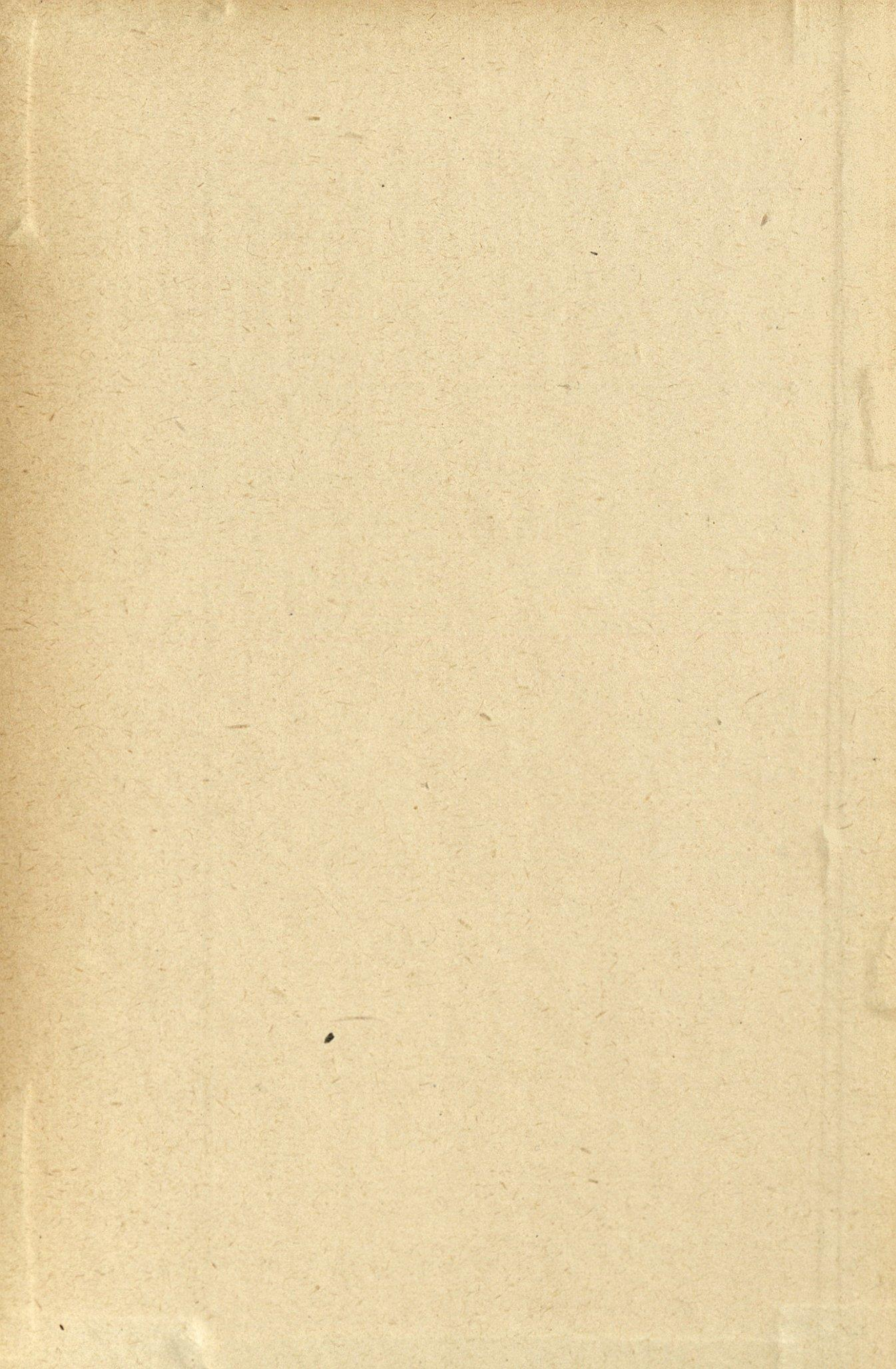

II
C 26 085
f

CG 80
21

86

SLOVENSKE
VEČERNICE

Matija Malešič
Izobčenci

Matija Malešič

SLOVENSКИH VEČERNIC 86. ZVEZEK

IZOBČENCI

POVEST

SPISAL

MATIJA MALEŠIČ

1933

IZDALA IN ZALOŽILA DRUŽBA SV. MOHORJA

TO IZDANJE JE REDNA PUBLIKACIJA ZA ČLANE
DRUŽBE SV. MOHORJA

II Q 26.085 f

IN=030003390

Za obnovo
Univerzitetne biblioteke

v Ljubljani

podaril

Stavros Stefanou

dne

7/7 1944

NATISNILA MOHORJEVA TISKARNA V CELJU, R. Z. Z O. Z.
(FRAN MILAVEC, CELJE)

1. Rogovilež.

Ko da so ga izbruhnili tla, je v županovi gostilni vzrasel pred Anico Ture. Pa prav tedaj, ko je odkoračil mož, da zgrne konju razmetano deteljo, in je babica odnesla krščenca na posteljo na drugi strani veže. Vračali so se botri od krsta in hoteli praznovati botrino.

Anica je pobledela in mirno obsedela, ni zakričala po pomoči.

Ture!

Bog se usmili! Ko da je ušel iz jame razbojnikov. Neobrit, ves porasel po obrazu. In tiste dolge kocine po licih, pod nosom, po bradi so bile vse razmršene. Človek bi se ga ustrašil na cesti, v gozdu bi pobegnil pred njim. Vdrte oči pa so se svetile v čudnem ognju.

»Anica!« Žalosten, žalosten glas in plah, nemiren pogled. Aničine roke oživijo. Z desnico si potegne židano ruto z las na čelo, z levico se opre ob mizo, da bi vstala. Pa je še ne drže noge, tak strah jo je prešinil, ko je ugledala Tureta.

Ture ugleda zlat poročni prstan na Aničini roki. In še drug prstan, tudi zlat, z velikim, rdečim kamnom, se zabliska pred Turetovimi očmi. Okoli njenega vratu se vije zlata verižica, njena obleka se bahavo svetlika v židi.

»Ali je govoril Polde tedaj resnico? Tedaj...«

Turetova plahost, njegov nemir vrne Anici sapo in besedo. »Ti...« Babičin glas v veži vrne njenim nogam moči. Vstala je. »Miha!« pokliče moža skozi okno.

»Glej ga!« Babica, ki je vstopila, krikne, ko da vidi strah pred seboj. In zakrili z rokami, ko da se hoče obraniti Tureta.

»Miha!« Anica zakriči in se ozre znova skozi okno.

Miha, njen mož, priteče. Ko spozna Tureta, obstoji na pragu ko pribit k tlom.

Turetu zleze glava med ramena. Pa ga strese, stisne pesti in jih naglo dvigne. »Če je govoril resnico, te vprašam, Anica!«

»Miha! Botra!« Anica se zviija od strahu ter steguje roke proti možu in babici.

Turetova roka udari ko strela po mizi, da se zamajejo kozarci in steklenice ter odskočijo krožniki. »Čemu sem ga?« Hripav in raskav je Turetov glas, pogled pa ves divji. Strašen je razočarani Ture.

»Miha, pomagaj!« Anica krili z rokami. Solze ji zalijejo oči.

»Zakaj še vprašujem?« zahrope iz Turetovega grla. Samo človek, ki je obupal nad vsem in išče samo še vrv, s katero bi se obesil, more bruhniti tak glas iz svojega grla.

Turetovo telo pretrese mraz. Roke mu omahnejo, pa se ujamejo za mizo; ko začutijo oporo, se je trdo opri-mejo. Ture strese mizo, da zahreščijo njene noge in zapoka ogel, za katerega se drži. Prevrne se liter, kozarci se zakotalijo po mizi in padejo na tla, krožnika z belo pogačo in s prekajenim plečatom zaplešeta.

Tedaj skoči s praga občinske pisarne županova Barica. Ture nalomi ogel mize in plane ko divji pred Anico.

»Miha!« krikne divje Anica in se strese ko šiba na vodi. Babica se stiska ob vratih.

Miha si potegne s šapasto roko po pleši in se obotavlja. Med njim in ženo divja rogovilež, ki so ga pred dnevi izpustili iz ječe. V vojni je klal ljudi, da si je prislužil polne prsi kolajn. Po vojni pa je ubil Žbulovega Poldeta. In prav Anica je bila povod tistega prepira in tepeža, pri katerem je baje Ture razbil Poldetu glavo. Štiri leta je od tega. Miza pod Turetovimi rokami poka. Miha se proseče ozre v Barico, kakor da jo prosi pomoči, in si zopet s šapasto roko potegne po pleši. Ni bil v vojski, še nikdar se ni z nikomer pretepal. Med vojno je služil v Ameriki in zbiral dolarje. Plešo, šapaste roke pa polno dolarjev je prinesel po vojni domov ter se poročil z Anico.

»Zakaj si mi to storila?« vprašuje Anico raskav in hripav Turetov glas, ki je bolj grgranje nego govor.

Miho zbode. Pred Bogom in ljudmi je Anica njegova žena. Kar je bilo med njo in Turetom, je bilo. S kakšno pravico sili sedaj Ture vanjo? Miha se opogumi, stopi k mizi in prime Anico za roko. Njegova desnica je skrčena

v pest. Napeto zre Turetu v obraz. Žena je žena. Miha se nikdar ni pretepal, pa naj se pretepaški Ture le poskusi doteknuti sedaj Anice!

Miha ne umakne pogleda od Tureta, ženo potisne za svoj hrbet in jo rine proti vratom, tesno ob njej in za njo pa stopa sam proti izhodu.

V Turetovem grlu nekaj zagrga, kakor da hoče Anici še nekaj povedati. Ali razločne besede ni čuti. Miza v njegovih rokah neha škripati in pokati. Ko za prikaznijo zre za Anico.

Barica pobira po mizi kose pogače, ki jih je Ture stresel s krožnika. Črepinje razbitega litra in kozarcev zaškripljejo pod njenimi nogami.

Babica zastoče v veži: »Ah, ko bi vedela, ko sem ga nesla h krstu.«

Turetove roke spustijo mizo. Nemirno, skoro plaho pogleda v vežo in potem zmedeno zabega njegov pogled za Barico v sobi.

Plašni Turetov pogled prežene babici ves strah: »Mati se mi je smilila, ti nič, odkrito povem, Ture! O, da sem vedela, kaj pomeni tisto tvoje uporno cviljenje in vekanje v cerkvi, ko so te oblivali z vodo...« Njen pogled boža rdeče, prekajeno pleče na mizi in belo, mlečnato pogačo.

»Ali pridete za nami, botra?« jo predrami Mihov glas od zunaj. Z Anico sta že sedla v kočijo. Anica sama je že udarila po konju. Miha je vprašal le, ker se tako spodobi, in je le narahlo pritegnil vajeti.

Babica utrga z žalostjo pogled od plečeta in pogače. Pri vseh krstih pijejo vino, jedo prekajeno meso, prigrizujejo mlečnato pogačo, ali ne peljejo se k vsakemu krstu v kočiji! Treba se je torej odpeljati.

»Da te le ni izmodrilo, rogovilež rogovilasti!« reče babica in odhiti v sobo na oni strani veže. Otročè, ki ga prinese iz nje, joče.

»Jočeš, revček ubogi? Povem materi, naj moli zate. Bog je vseмогоčen in bo odvrnil od tebe nesrečo, ki ti je usojena zaradi današnjega srečanja. Da ti je moral ta grdi, kosmati in razmršeni mož priti danes na pot!« Ne dokonča. Steče za Mihom. »Nesrečo pomeni to srečanje,« pika njen jezik še tedaj, ko je že sedela v kočiji.

»Ko regetalka klepeče babica Šoka. Ker mora pustiti nenačeto pleče in pogačo, to jo boli, zato pa stresa jezo nate,« pravi mirno Barica.

Sunkoma obrne Ture glavo in pogleda Barico. V njenih očeh ni nobene porogljivosti.

Ko se srečata njuna pogleda, zastane Barici roka. Ture se ji zasmili: zakaj si le jemlje tako k srcu Aničino nezvestobo? V hipu pa se Barici posveti: Ni čudno, ni čudno, Ture, da si ko strah, ki je za pokoro opolnoči zataval s pokopališča. Anica ni vredna tvojih muk. Stokrat so premleli pivci v gostilni tisto, kako je prišlo tedaj do tepeža med teboj in rajnkim Žbulovim Poldetom. Zadrezljivi Polde je česnal: »Narednik, hej, gospod narednik! Brez zvezde sem sicer prišel od vojakov in brez kolajne iz vojne; hladil si si tam svojo jezo nad menoj, doma nimaš pravice poveljevati. Dekletom najmanj. Dekleta odpirajo okna, komur hočejo.« — Turetu je šinila kri v glavo. Da je Polde menil njegovo nevesto Anico, ni bilo dvoma. Ljudje so šepetali, da hodi za njo le zato, da bi Tureta jezil, ker ga je moral pri vojaki ubogati. Da bi vzel Žbulov osebenjsko Anico? Ture je bil ves iz sebe: »Polde, pazi na svoje besede!« »Gospod narednik, pokorno prosim za dovoljenje, da smem danes zvečer po deveti uri zopet potrkati na Aničino okno.« Ture pokonci: »Ti trkaš na njeno okno?« »Pokorno javljam, gospod narednik, da! Včeraj, danes in jutri, kadar hočem.« »Lažeš!« »Gospod narednik, pokorno prosim, ali naj navedem priče?« Tlačil je Ture svojo jezo: »Fantje, povejte, če veste kje za Poldetovo konteso. Pojdite z menoj in se prepričajte, če potrkam na njeno okno ali ne. Pred vami, pred pričami potrkam. In potem bahaško raztrobim po svetu...« »Počasi, gospod narednik. Da-li kontesa odpre, je vprašanje. Meni pa Anica odpre.« Vzkipel je Ture: »Lažeš! Prekliči!« Trmasti Polde svoje, vihravi Ture pa pobesni. Fantje niso mogli preprečiti nesreče. Tam med kamenito mizo pred hišo in vodnjakom je omahnil pod Turetovim kolom Polde in umrl, preden so ga prinesli domov. Polde je šel v grob, Ture pa pred porotnike. Miha iz Amerike ni iskal bogate neveste, lepo bi rad. In Anica je šla z Mihom pred oltar, Ture za štiri leta v ječo, njegova mati pa od žalosti pod zemljo.

Smili, smili se Barici Ture. Saj bi tudi kamen razbilo toliko nesreč, nikar tebe, Ture, ki si imel tako rad svojo mater.

In Barica stopi k omari, naliže v četrtinko vina in jo postavi pred Tureta. »Poplakni si žalost, Ture! Anica...« Barici zastane beseda. Tureta kar strese, ko čuje njeno ime.

Ne boj se, Ture! Ne omenim ti več nesrečnice, ki je kriva tolikega tvojega gorja, misli Barica.

»Pij, Ture! Pij, revež, laže ti bo. In ne glej tako v svet, ko da so te pravkar obsodili na vislice.«

Ture gleda Barico ko prikazen z drugega sveta.

In Barici ti čudni pogledi očitajo: Pajčevino, na kateri je viselo vse moje upanje, je pretrgala Anica, ko se je poročila. In zdaj je ona, Barica, prva, ki mu streže in ga prosi, naj dvigne čašo k ustom, pokusi kapljico, pocmoka z jezikom...

Barico je sram. Na obrazu mu bere, iz oči mu gori, kako strahovito mora vreti v njegovih možganih, kipeti po njegovih žilah, pokati v njegovem srcu. Pa ne najdeš besede, ki bi mu bila le kapljica tolažbe v jezero obupa. Čez Anico pozabavljati, to bi bila vsa njena modrost! Pa vidi, da mu je njeno ime ko steklemu psu voda.

V zadregi steče Barica v kuhinjo. Prinese pepela v smetišnici in metlo. S pepelom posuje po tleh razlito vino.

Tih in miren, ko da ga ni v sobi, je Ture.

Mora ga pogledati Barica.

V vročici gorijo Turetove oči.

»Kaj me ne poznaš?« se začudi Barica in skuša s te strani do tolažilne in sočutne besede. »Res me ni bilo tedaj pred štirimi leti doma...« Spet umolkne Barica, zdi se ji, da zopet ni prav začela. »V šolah sem bila tedaj, pri nunah v Šmihelu pri Novem mestu...« Ko se sklone, da pomete v smetišnico črepinje razbitega litra in kozarcev ter razmočeni pepel, pogleda zopet Tureta.

Ko štor je Ture, le oči, oči gorijo kot ogenj.

Prvi greh v življenju sem napravila zanj, pa me gleda, ko da me ni še nikdar videl, misli Barica.

V Turetovih očeh ni ne radovednosti ne spoznanja.

»Da se ne spominjaš? Nisi me maral s seboj na pašo, če ne prinesem belega kruha in klobaso. Ker mi doma na laž niso dali, sem oboje ukradla in ti prinesla. Vzela sem drugič, tretjič, petič, dokler me niso zalotili in pela je šiba.«

Preneha Barica in pogleda Tureta. Tih je. Stoji, ko da ne ve, čemu je tu.

Oživi Barica. »Ture, kako lepi so bili tisti časi! Ti visoko gori na drevesu, še sedaj me strese, če pomislim. ‚Koliko jajčec?‘ sem klicala na vse grlo, da si me mogel slišati, tako visoko si bil. ‚Čakaj, preštejem...‘ Le z eno roko si se oprijemal šibkega vrha, drobne veje, druga je segla v gnezdo. Prepodena samica milo čivka okoli tvoje glave in prosi, prosi...« In zopet pogleda Barica Tureta.

Ko da se vzbuja Turetu spomin.

»Ali pa kadar sem mogla izmekniti doma cigaret in si bil židane volje. Kako lepo si mi pripovedoval o krajih tam za Gorjanci, o krajih, kjer je umrl tvoj oče in kjer je bila doma tvoja mati...«

Ture umakne pogled Barici in ga povesi. Glava mu leze med ramena in pada na prsi.

Barica postavi smetišnico z razmočenim pepelom in metlo v vežo. Primakne k Turetu stol, ko da ga vabi, naj sede. Pobriše z mize razlito vino in drobtine. »Pripovedovati si znal ko nikdar nihče,« vzdihne Barica. »Meni ni nihče doma pravil zgodbe, kot jih pripovedujejo drugim otrokom.« In ko da hoče očitati Turetu njegovo molčečnost in pobitost: »Oj, kako si znal pripovedovati! Še veš tedaj: Ta soba polna ljudi. Ti tam v kotu, da smo te vsi videli. Zvezde na ovratniku, kolajne na prsih, sabljo ob boku. Poleg tebe mati, vsa žareča od sreče. Jaz na peči. Potuhnila sem se, ko da spim. Kaj bi šolarka med možmi? In te zgodbe iz vojne niso za otroke. Se spomniš še na tisto o poginulem in že gnilem konju? Dva dneva že ničesar v želodcu, pohodi, pohodi, pohodi dan in noč, da so že vsem klecala kolena. Pa si izrezal konju iz stegna kos mesa. Če je smrdljivo povrhu, se gniloba morda še ni prerila do kosti... Zgledi vlečejo. Do golih kosti so raznesli vojaki smrdljivega in gnilega konja.«

Barica porine na ogel mize pred Tureta krožnik s plečetom. »Tak vzemi, je boljši od tistega konja —«

»Dober dan!«

Trdo je vstopil oče župan. Po poklapljenem klo-
buku, po srajci, po hlačah, po rokah in po prsih, povsod
sledovi modre galice.

Hčere ni pozdravil, gotovo ne.

Tureta je stresel mrzel županov glas ko tedaj, ko
mu je Barica omenila Anico.

V velikem loku je obšel župan mizo, pri kateri sta
bila hči in Ture. Sklenil je roke na hrbtu in koračil po
sobi. Tam pri mizi v kotu se je ustavil.

»Prestal si torej kazen?«

Molk.

Po strani in srepo gleda župan Tureta, ki stoji ves
skrušen pri mizi ob omari in očitvidno ne ve, ne kaj bi
ne kako bi, ne zakaj je tu ne česa prav za prav čaka.

»Ni brivnic v Mariboru?«

Še Barica, ki pozna očetove navade, preneha brisati
mizo in ne ve, kaj naj pomeni očetovo vprašanje.

Ture, ko da ni njega vprašal župan.

»Kaka brivnica je gotovo tudi v Mariboru. Ali iz
kaznilnice najbrž ne puščajo svojih gostov k brivcu,
kadar bi se jim ljubilo.«

Majsko sonce sije zunaj. Tureta pa zopet strese v
sobi, ko da mu je mraz.

Naglo pogleda Barica očeta: Da si mu le upate tako
neprikrito očitati! Le razdražite ga! In Barica pogleda
Tureta. Ni videti, da hoče vzkipeči. Ves plah in potrj je.

Molk.

»Pri nas ni samo županstvo, če si se mislil prijaviti.
Je tudi gostilna. In da mi mečeš iz gostilne goste, te pra-
vice nimaš.«

Županu daje očitvidno Turetova plahost pogum.

»Nimaš, kajpak, nikjer drugod prilike govoriti s
tisto svojo... če misliš, da moraš govoriti z Anico...
Baš ko sedejo sosedje, dobri gostje, ki mislijo prazno-
vati spotoma krst in ne gledajo na denar, prav tedaj,
kajpak, te mora prineesti vrag. Rogoviliti se v štirih letih
nisi odvadil...«

Barica vidi, kako zopet strese Tureta. Pomagati hoče
obupancu: »Oče, gostilna je pri nas, ste rekli. In v go-
stilno sme priti vsak človek.« Barica vrže mokro cunjo.

s katero je brisala mizo, na stol in oplazi s pogledom očeta.

»Sme! Človek! Rogovileži in taki pa... pa!«

Ture se odtrga z mesta in je naglo pri vratih. Župan nima časa, da bi končal.

Barica za njim. »Ne jemlji si k srcu, Ture! Natak-njeni so oče danes. Le še pridi!«

Ture je že na cesti.

»Ti!« je vzkripelo v očetu, ko se Barici ni mudilo iz veže v sobo.

»Kaj sem gluha, da tako kričite?«

»Lepo čast mi delaš. Tečem domov, da mi je jemalo sapo, da izženem nasilneža in rogovileža. Ti pa lepo z njim, ko da ne veš, kdo je, kaj je in kaj je baš pri nas napravil pred štirimi leti.«

»Prihrumite ko burja in poženete mirnega gosta iz gostilne.«

»Mirnega gosta! Povedal mi je Miha, kako je miren. Šoka prerokuje najmlajšemu kristjanu v naši fari nesrečo, ker mu je prišel na pot ta Ture. Anica se vsa trese.«

»Saj se lahko! Ture je vendar tudi gost.«

Župan presliši hčer. »Ti!« Svečan in strog je očetov obraz. Prime Barico za roko in jo hoče potegniti za seboj v vežo. »Nekaj ti pokažem.«

Noče Barica za njim in se mu izmuzne.

Oče odide sam h kameniti mizi pred hišo. Sklone se in napeto zre v tla. »Sem stopi! Star sem, vid mi peša. Barica, kje si?«

Barica se ne gane od okna.

Oče poklekne, upogne glavo čisto do tal in išče, išče po tleh. In z rokami brska po prahu, treščicah in travi. »Ubogaj očeta! Stopi sem! Barica!«

Barica skoči v sobo na oni strani veže, poišče v šivalnem stroju šivanko in priteče z njo na hišni prag. »Glejte šivanko! Nisem je izgubila! Nimam kaj iskati!«

Oče pokonci, ko da ga je zbodla s šivanko. »Brij iz koga drugega norce, otročè, ne iz svojega očeta! Stopi, stopi pogledat! Štiri leta je, pa se mi zdi, da dež še ni izpral krvi. Kdo je prelil nedolžno kri? Tvoj gost, tvoj mirni gost, s katerim lepo govoriš, ko da te je prišel

snubit. Mirni gost, ki ga spremljaš do vrat ko nobenega drugega . . .«

Mirno pove s praga Barica: »Da naj še pride, sem mu rekla.«

Županu kri v obraz: »Naj le pride . . . Naj poskusi . . . Ali imaš samo ti besedo pri hiši?«

Barice pa že ni nikjer več. Pogleda oče v gostilniško sobo, ni je tam. Iz gostilniške sobe pogleda skozi vrata v občinsko pisarno. Tudi tam ni Barice. V kuhinjo štor-klja oče, ni je v kuhinji. Odpre vrata v sobico na oni strani veže, kjer sprejemajo gosposke gostilniške goste. Ni Barice tam.

V podstrešju je zaslišal župan ženin glas. Še ni dolgo, kar je prišla iz bolnice. Njena glava ni še bila čisto zdrava in nikdar ne bo. Pa on naj bi bil vsega tega kriv! Zato ni hodil nikdar rad v podstrešje. Tudi zdaj ni hotel tja za Barico, da bi ji povedal, kar ji gre.

2. Admiral.

Očetovo momljanje in njegove jezne besede še niso izzvenejele po hiši, ko je plaho stopila v vežo stara žena.

»Opštinsko poglavarstvo, jeli?«

Barica jo je hotela na kratko odpraviti. Da starka, ki povprašuje po občinskem uradu, ni prišla v gostilno, je gotovo. Obstala je kar na stopnicah.

»Kaj bi radi?«

»Jeli ovdje opštinsko poglavarstvo? Tražim, ispitivam po čitavom selu . . .«

»Županova hiša je to, da!«

»Dakle ipak . . .« In starka globoko vzdihne.

»Zakaj vzdihujete?«

»Bojim se.«

»Mene?«

»Da ne obavim posla onako, kako bi treba.«

»Kaj pa bi radi?«

»Domovnicu.«

Glej jo, Hrvatico! Domovnice delijo županstva ko spovednik listke: kdor pride in ga želi, ga dobi.

»Kje pa ste slišali, da dobi pri nas domovnico vsak, ki se mu je zahoče?«

»Ja imam pravo!«

»Res? Pa prav v naši občini? Kdo pa ste prav za prav in odkod?«

»Kata Simonič.«

»Kata Simonič... Katarina Simonič... Iz Karlovca?«

»Iz Karlovca!«

Barica stopi nazaj na vrh stopnic in radovedno ogleduje staro. Zguban, rumen obraz. Med gubami poteze ko z nožem. Pod rjavo ruto sivi lasje, v ustih nobenega zoba, lica vpadla v votline, kjer so bili včasih zobje. Čokato postavo so sključila leta. Nov predpasnik. Ne nosi ga vsak dan, sodi Barica. Pasova preko ram sta široka. Prav na ramah imata prišivka, ki padata na rokave bluze. Usnjato torbico premika starica iz roke v roko. Oguljena je torbica. Ugiba Barica, kaj neki je bila ona bogata gospa, ki jo je včasih nosila.

»Kata Simonič! Dosti sitnosti smo že imeli z vami.«

Žal je Kati Simoničevi, da prizadeva komu sitnosti. Ali živa pod zemljo ne more. Na zemlji pa so postave take, da mora imeti v neki občini svojo pravico. Tako so rekli gospodje v Karlovcu. Pulila se za nobeno občino ni.

»Da veste, koliko prepirov, jeze in sitnosti je bilo že na naši občini zaradi vas, bi ne zahtevali tako samozavestno domovnice.«

Kata prihaja z glavarstva v Črnomlju.

»Lepo! Najprej na glavarstvo! Tožili ste nas!«

Kaj naj reva pod milim Bogom napravi? Piše, dvakrat, petkrat, desetkrat piše na občino in prosi. Nobenega odgovora. Piše priporočeno, da se pismo ne izgubi. Nič. Prosi na občini v Karlovcu, pišejo gospodje, s pečatom in podpisom potrdijo gospodje svoje pisanje. Nič in nič. In vendar je razsojeno.

Barico vznejevolji trma, s katero poudarja Hrvatica svojo pravico. Potuho ji dajejo i v Karlovcu i v Črnomlju, zato je tako. Lahko je črnomeljskemu gospodu komisarju razsoditi po postavah in paragrafih: V to občino si pristojna, Kata Simonič! Ali občina, ki naj nosi naloženo breme...

»Razsojeno, modro in učeno, salomonsko razsojeno, kajpak! Pa niste bili pri nas rojeni, niste bili do danes sploh še nikdar pri nas, še govoriti ne znate po naše...«

Molči Hrvatica. Trma v njenih očeh pa raste: Kaj mi mar? Pravico imam! Daj domovnico!

Barico draži starkina trma. Seveda, daj domovnico! Čez leto ali dve: daj podporo, občina! Prav treba je očetu teh sitnosti in jeze. Čemu se le toliko poteguje in puli za to piškavo županstvo? Trikrat je bil že v Črnomlju zaradi te Kate Simoničeve, s kaznijo grozi glavarstvo, če ji občina ne dá domovnice. Pa toliko prerekanj in zamere pri občinskih sejah baš zaradi tebe, Katarina Simoničeva!

Stopi Barica v sobo ob gostilniški, odpre omaro, brska med papirji in izvleče z vrvico povezan sveženj, štiri prste debel sveženj. Na dolgo mizo v gostilniški sobi ga vrže in razvezuje.

»Vidite, koliko papirja so popisali zaradi vas? Toliko ga je le pri nas, na glavarstvu pa najmanj pol kile več.«

Kaj vse to briga Kato Simoničevo? Razsojeno je!

Barico jezi starkin molk in njeni pogledi. »Pridete po domovnico ko po živinski potni list.«

Simonička ne ve, kako prihajajo ljudje po živinske potne liste. Svojo pravico hoče, domovnico.

»Ali sama vam je vendar ne morem in ne smem podpisati. Da bi jo pa župan in oba občinska svetovalca, tebi nič meni nič, podpisala, ko je bilo že toliko odpora proti priznanju domovinstva, ne verjamem.«

Zakaj le vse to pripoveduje in razlaga Barica Hrvatici, ki jo gleda, toda je ne razume. Kaj blebečeš in motoviliš, dekle? Kaj tratiš čas? Napiši domovnico! Mudi se mi, govori njen pogled.

»Pridete in hočete, naj vam človek kar iz rokava strese domovnico. Ne gre tako. Brez občinske seje ne pojde. Seja pa mora biti pravilno sklicana in vsi občinski odborniki pravočasno o tem obveščeni. Da danes tudi hočem, vseh ne morem zbobnati in priklicati skupaj. Samo zaradi vaše domovnice ne moremo sklicevati seje. Ko se nabere še kaj sitnosti, tedaj bo seja.«

Slabo naleti Barica pri starki s svojo razlago. Da bi se Kata vrnila brez domovnice v Karlovec?! Nikdar! Ne poznaš, Kranjica, hrvaške trme!

Barica opazi v starkinih očeh odločnost, ki bi ji je ne prisodila, ko je plaho vprašala po občinskem poglavarstvu in vzdihnila.

»Gostiona je kod vas?« prekine svoj molk starka in se ozre po mizah in stolih. In sede k dolgi mizi. »Četvrt vina!«

Tako! Iz gostilne poditi me ne moreš, če naročim vina. Ne ganem se z mesta, dokler mi ne izročiš domovnice.

To ima oče od svojega županovanja. Najbolj pametno, da skoči pastir ponj, oče naj pusti delo v trtju, domov naj pride in se naj sam odkriža neprijetne stranke.

Zavezuje Barica spis, ki ga je razvezala, pa nič vanj pogledala. Medtem pa se domisli: »Je bila vaša mati rojena na številki šestnajsti?«

Kako naj Hrvatica to ve?

»Še danes so na tej številki Simoniči.«

Beži trma in odločnost iz starkinih oči: Ali niso prav razsodili na glavarstvu v Črnomlju?

»Ture! Artur Simonič biva sedaj na številki šestnajsti. Oče je bil iz naše vasi, zasulo ga je v rudniku na Nemškem. Mati Turetova je bila Nemka...«

Nobenega zanimanja ni v starkinih očeh. Le zavest je v njih, da postave, ki jih ne pozna, le niso tako krivične. In gospodje so učeni in modri in vedo, kako je prav. Simoniči pač spadamo sem, odkoder so se razkropili naši predniki.

Barico zbode starkina brezbržnost za sorodstvo. Domovnico bi rada, vse drugo ji je pa deveta briga.

»Ture nima nikogar, ki bi mu opral srajco, skuhal krompirja. Ne bi pomogli sorodniku?« Barica je vsa vesela svojega domisleka. »Dokler se ne oženi, bi mu kuhali, prali, pospravljali.«

Nemir je v tujkinih očeh in odpor.

Vrta, vrta Barica: »Ostanite pri njem: vsaj teden, dva. Še nikdar ni bil bolj potreben tolažbe in sočutne roke ko sedaj.« In si misli Barica: Pri nas ne potrebuješ domovnice. Pozneje, po tednih, po mesecih, pozneje že kaj pametnega iztuhtamo.

Po domovnico je prišla Hrvatica, ne na obisk k sorodnikom, ki se niso nikdar zanjo brigali.

In zopet prejšnja trma in odločnost v starkinih očeh: Daj domovnico!

Barica išče pikro besedo, da ji povrne neprijaznost. »Če nočete brez domovnice v Karlovec, kje boste do občinske seje? Mislite, da mora že sedaj občina za vas skrbeti, ko vam še nismo dali domovnice?«

Sorodniki se lepo zahvalijo za tak obisk. Ve Kata, rajši bi, da je s sestro ni na svetu. Že ko sta bili čisto majhni, sta občutili naklonjenost sorodnikov! Dobrim ljudem sta se smilili, pritisnili so na očeta, ki je bil menda bogat. O, kako se je otepal, so pravili ljudje.

Pozanima Barico. Oče? Kako se je le pisal? V spisu ni njegovega imena. Kajpak, nezakonski sta s sestro...

Nejevolja v starkinih očeh. Kata ne ve za očetovo ime. Kdo naj ji pove? Mati jima je umrla, ko sta komaj dobro shodili. Od žalosti, so pravili ljudje. Medlo in ko v sanjah se Kata spominja le, da sta s sestro bridko jokali, ko so padale trde grude na materino krsto. Bali sta se, da bi mater bolelo...

Barica obstane na pragu vrat v občinsko pisarno in pogleda Hrvatico.

Trde grude padajo na materino krsto; ob grobu v tujini, ob grobu brez pogrebcev dvojčici, sirotici... Oče tam daleč nekje, krut in neusmiljen, ju noče priznati. Sorodniki so pognali mater po svetu, kdo naj gleda sramoto? Sami, sami sirotici, med tujim svetom, ob materinem grobu, zapuščeni, da se Bog usmili.

Kamen bi se omečil od sočutja.

Vrne se Barica s spisom k mizi.

Ni več trme in odpornosti v Katinih očeh. Žalost in turoba je v njih, ko da se je zgnetla vanje vsa bridkost njenega življenja.

»Da vam tudi hočem napisati domovnico, danes je ne dobite, nimamo kolkov.«

Oživi starka. Le brez skrbi! Prinesla je kolke s seboj. In obrne Barici hrbet in stopi v kot k peči.

Barica vidi, da si odpne bluzo, vidi, da poseže z obema rokama v nedra, vidi, da izvleče iz njih ovojček, ki ga hitro razvije. V rdečo ruto ima nekaj zavitega. In zopet zavije rdečo ruto, vtakne zavojček v nedra in zapne bluzo.

»Evo!«

»Preveč kolkov!«

»Preveč? Za dve domovnici?«

Barica ne more skriti nejevolje. Ponudi komu prst in te bo zgrabil za obe roki.

»Zakaj za vsako posebno domovnico? Mislite, da ni dovolj, če jo dobi le ena?«

Sestri se ne ločite. Nikdar, nikdar! Loči ju le smrt. Tako sta sklenili že zdavna. Naj ne zameri dobra županova gospodična, da je Kata tako gladko odbila bivanje pri tistem zapuščenem sorodniku na številki šestnajsti. Kajti Kata ne zapusti svoje sestre Cecilije, ki ne more nikamor sama; teče ji iz noge.

»Razumem. Z domovnico v bolnico, račun pa domovinski občini.«

Hrvatici se pozna, kako se kesa svoje zgovornosti in zaupljivosti. Ni take sile z računi. Čisto brez denarja niste sestri.

»Zakaj pa je hipoma taka sila z njunima domovnicama?«

Da jima je hipoma taka sila? Ni res! Tretje leto že zavlačuje občina.

In zopet je v starkinih očeh trma. Pravica je z nama. Ne odkrižaj se me, dekle, brez domovnice. Le ne glej me tako jezno, gospodična županova. Jaz s sestro bi morala biti prav za prav jezna, ker se tako zvijate in zavlačujete.

Kaj naj napravi Barica?

Ali naj očeta zopet in zopet kličejo v Črnomelj in mu naložijo kazen? Ni dvoma, da bodo nazadnje le obveljali komisarjevi paragrafi. Preveč je že Barica popustila Hrvatici. Ali naj sedaj le napiše njeno domovnico in se tako osmeši pred tujko?

Pa ne more in ne more Barica Hrvatici odpustiti njene trme in upornosti. Pogleda ji v obraz in pripravlja zbadljivo besedo.

Odprti grob, trde grude na materino krsto... Bridko jočeta dvojčici... sami... sami...

»Čez kake pol ure pridite! Na številki šestnajsti, da veste, je bila vaša mati.«

Hrvatica ni nič radovedna. Obrne se, ko da ne verjame Barici, in méni, da se je Barica s tem hoče le odkrižati.

Barico draži to nezaupanje. Pa kaj hoče? Nazaj ne more.

Napisala je obe domovnici, kakor so velevali spisi, ter ju potem nesla s črnilom in peresom vred očetu v trtje v podpis. Hrvatica je medtem sedla h kameniti mizi pred hišo.

»Se bojite, da vam pobegnem?« jo je zbodla mimogrede. »Stražite?«

Nič odgovora.

Ko se je Barica vrnila, starke pri kameniti mizi ni bilo. Na vrtu ob ograji je oprezala, kdaj in odkod se vrne Barica. Da ne more biti človek tako čisto nič radoveden, pod katero streho je tekla zibelka njene matere!

»Ni veljavna domovnica, če je poleg župana ne podpišeta tudi občinska svetovalca. Idež je že podpisal, Žbul pa ni iz naše vasi.«

Vsega tega Hrvatica ne razume. Ko v sveto podobo zre v domovnico.

»Spotoma bi se oglasili pri Žbulu, prvem občinskem svetovalcu. Najlepša hiša v vasi tu spodaj proti Metliki je njegova.«

Toliko hvaležnosti je v starkinih očeh, da ji Barica odpusti njeno prejšnjo trmo.

»Pa saj Žbul domovnice ne podpiše, če ne stopim z vami in ga ne pregovorim. Da ste čuli, kako je robantil oče. Še Idež, ki bi podpisal svojo smrtno obsodbo, ne da bi jo prebral, še Idež se je obotavljal. Pokalnik se razpoči od jeze, ko izve.«

Ko da bi odsekal, preneha Barica in pogleda po cesti.

»Sem mislil, da poškropim vsaj tisti kos nad zidnico. Kedaj pač, če pa nas obiskujejo baš danes take znamenite osebnosti?«

Oče je prišel razoglav iz trtja. Po rokah, po srajci, še po sivih laseh, povsod sledovi modre galice.

»Vi ste nas počastili s svojim obiskom? Iz Karlovca? Kaka čast!«

»Prav, da ste prišli. Popazite na dom. Grem z njo k žbulu.«

»Greš z njo? Kajpak, kajpak, spodobi se. Tak imeniten obisk!«

Barica sili Hrvatico k odhodu. Starka pa je vsa zmedena in se obotavlja.

Oče bruhne v porogljiv smeh: »Naš admiral!«

Barico samo je presenetila ta nenavadna beseda in prav tako očetov porogljivi pogled.

»Poglej, poglej!« In oče privzdigne tisti našivek na starkinem predpasniku, ki je padal na njeno ramo.

Barica se spomni, da je videla slike admiralov, ki so imeli zlate našivke na ramenih.

»Samo pozlatiti bi jih bilo treba,« se roga oče.

»Da bi vas le Bog kedaj kaznoval zaradi vašega strupenega jezika!« ga zavrne Hrvatica. Barico je sram, sram za očeta. Ni ga razumela.

Hrvatica je odhajala. Barica je šla za njo in jo spremila do žbula.

3. Sirota.

Barica je hlastno prijela botro Šoko za roko in se pritisnila k njej. Stali sta za grobarjevim podom nasproti pokopališča. Tresla se je Barica, ko da so jo pravkar potegnili iz ledene vode.

Ozek ščip na nebu je toliko redčil temo, da sta brez posebne težave razločili moško postavo, ki je s počasnimi koraki stopala s ceste k železnim vratom na pokopališču.

Bil je Ture.

Zamolklo je zaškripalo zarjavelo železje pokopaliških vrat.

Barica je pritisnila svoja usta na Šokino ramo, da je zadušila krik groze.

Strah je začel prevzemati tudi Šoko. Babica, ki je videla v nepopisnih bolečinah zdihovati mlade matere; Šoka, izkušena žena, ki so ji na rokah umirali novorojenčki; Šoka, neustrašljiva Šoka, ki je tolikokrat bila čisto blizu smrti: ta Šoka ni trepetala nič manj ko Barica. Pa je prekoračila Šoka petdeseto leto in je skomigala z rameni, kadar so govorili o strahovih.

Ako le moreš, se pokopališča daleč ogneš ponoči. Še pred cerkovnikom imaš pritajen strah. Vidiš v njem čisto drugačnega človeka, nego si sam. Ne ker ti izkoplje grob in zagrne zemljo nad tvojo krsto, ko da zakopava repo za zimo, ne zato! Zato, ker so njegovi najbližji sosede mrtvi na pokopališču. In ker si upa tudi opolnoči na grobove, če ne more spati in se spomni, da je pozabil na oknu mrtvašnice svojo pipo. Grobarji so ljudje svoje vrste. Kdo drug bi ne šel sam ponoči niti mimo pokopališča, da mu tudi ponudiš poln pehar rumenih cekinov. Če pa že mora iti: klobuk v levo, rožni venec v desno roko in moli za pokoj vernih duš. Pa če zaveje veter čez hiše in jih zgane — o, ko prikovan k tlom postojiš, ledeni ti kri po žilah, vstajajo lasje, gredo mravljinci po hrbtu... Da bi pa šel razen grobarja kdo ponoči sam na pokopališče? Kalit mrtvim mir in pokoj? Kdo bi šel? Rad bi ga poznal! Pa da mu ponudiš ves božji svet! Vedo mrtvi, kdo jim je sosed in komu gre služba med njimi. Kako se maščujejo nad objestneži, pripovedujejo stari in izkušeni ljudje.

Ture stopa po pokopališču. Ne končal bi človek rožnega venca, odkar je ugasnila zadnja luč v vasi. Med enajsto in dvanajsto ponoči gre ura, ura duhov! Ne misli na to Ture. Počasi gre in s sklonjeno glavjo. Koraka med grobovi, ko da ni med mrtvimi. Ko da gre na sosedove hruške. Pred cerkvenimi durmi se nič ne odkrije. Bože, pa če molijo prav sedaj duše rajnkih s tega pokopališča v svoji cerkvi, da bi se jih Bog čimprej usmilil. Proti mrtvašnici krene Ture — Bože, človek bi umrl od groze, če pomisli, da bi moral kedaj čakati v mrtvašnici na svoj pokop — ko samomorilci, ki nimajo pravice do blagoslovljene zemlje, ko berači in potepuhi, ki nimajo nikogar na svetu... Ko ubiti, katerih trupla čakajo na zdravnikov nož, sekirico in žagico, katerih duše pa baje blodijo in frfotajo okoli telesa, ker so morale naglo in nespokorjene zapustiti svoje telo...

Predaleč je mrtvašnica od grobarjevega skednja, za katerim drgetate Barica in Šoka, da bi mogli razločiti, po kaj je prišel Ture na pokopališče. V temi okoli mrtvašnice utone njegova postava. Barica ve in Šoka ve, da je tam tik za mrtvašnico pokopana Turetova mati.

»Verjameš sedaj?« pride Šoka do besede, ko spozna iz tišine na pokopališču, da se ni odprl noben grob in niso planili mrtveci po Turetu.

Barica je vsa trda od groze.

»Stopive pogledat, kaj počne tam za mrtvašnico.« Odkod Šoki take besede, ko se ji glas ves trese v strahu.

Ko da se Barica boji, da misli Šoka zares, steče izza skednja. Pa povprek po cerkovnikovem vrtu in počez po njivah in trtju! Šoka za njo, ko da ji gori pod nogami. Stoprav na cesti pod vasjo, odkoder se podružnice in pokopališča niti ne vidi, pride Barici na misel, da bi jo vsak obsodil za tatico, kdor bi jo videl tako teči.

»Vidiš jo! Pa ni dala miru: Teta, botra, Neža...« Šoka hrope za Barico ko nadušljiv konj, kadar vozi v hrib. Ni za stare kosti tak tek. Saj še mladi Barici jemlje sapo.

Barici ni do razgovora. Noče hoditi vštric z Nežo. Naprej hiti proti domu.

»Bezljaj, le bezljaj! Nisem zaslužila za strah pozirka čaja in zalogaja kruha? Katera bi šla s teboj? Le katera, sem radovedna?«

V gostilniški sobi je bila še luč, oče je glasno nekaj razlagal.

Barica počaka pred durmi Šoko in jo potisne iz temne veže v sobico na levi ter prižge svetilko. Vsa rdeča in razgreta v obraz je Barica, žile na sencih ji burno utripljejo. Oči ji bleskečejo v čudnem sijaju.

»Kaj naredi strah!« pomisli Šoka in z očmi preleti sobo. Na mizi nič, na klopeh nič, na stolih nič, na omari nič, nikjer nič, nad čimer bi se vzradostilo njeno oko.

»Drugič si za svoje muhe izberi drugega bedaka!«

»Pa je le res! Nihče drug bi si tega ne upal!«

Tureta misli Barica.

Ne bi človek rekel, da ji samo strah žari iz oči.

»Če je kdo videl, kako sva leteli! Če nikomur ne črhnete besedice, da sva ga opazovali, ne povem, kako ste se tresli.«

Pokonci Šoka. »Jaz? Si hotela iti gledat za mrtvašnico?«

Pa Šoki zamre beseda v grlu.

Odprla je namreč Barica predal omare. Izkušeno babiĉino oko je hitro odkrilo povitico. Lepo, prelepo kvašeno povitico; bogme, dober pedenj visoko, ko srednje rešeto veliko! Skorja lepo zapečena, vsa rumena, ni stradala pri peki povitica masti! Poleg pogače stoji v omari! Ali je rozinova, ali je orehova? Ali medena?

»Pravim, Barica, na take ponočne izlete jemlji s seboj svoje vrstnice!«

»Ali teta, botra! Če pa nimam do nobene tolikega zaupanja ko do vas.«

Na krožniku prekajena klobasa. Ko da je pripravila Barica povitico in klobaso za sam velikonočni blagoslov.

»Druge bi si mislile ob vsem tem Bog ve kaj in bi razbobnale po vasi. Teta Neža, kajne, da ne poveste o tem nikomur?«

»Si pripravila povitico in klobaso, da bom molčala? Za tako ceno, kajpak!« govori šokin pogled, usta pa so nema.

Pa Barica se ne dotakne povitice, le kos bele pogače postavi na mizo. Tak kos bi nasitil lačnega mlatiča. Tudi vina je pripravila Barica.

»Poplaknite strah!«

Čemu ne postavi klobase in povitice kar na mizo?

Barica sede na stol, sklene roke v naročju in se zatre v svetilko. »Lepo nama je pri luči, v varni sobi. Tam za mrtvašnico pa ...« Barico strese strah.

»Si slišala, da ne obiskuje samo materinega groba? Videli so ga, ko je krenil z materinega groba na Poldebovega ...«

»Pa ga še tako obsojajo ljudje in se ga izogibljejo.«

Ko reže šoka kruh, se domisli: »Od česa le živi? Ponoči na pokopališče, podnevi ni nikdar dima iz njegove bajte, ne upa si nikamor med ljudi.«

Zdaj vzame Barica iz omare rumeno povitico, naredi z nožem čez skorjo križ in odreže kos, ki je večji ko kos pogače pred šoko. In še drug tak kos odreže Barica.

»Šoka, mimo kovačnice greste domov. Medtem se Ture vrne. Krstna botra ste mu. Kos povitice in tole klobaso mu stisnite v roko. Sirota je.«

Seveda, kar tako naj reče: Mal prigrizek, ljubi Artur! Ker sem imela srečo, da sem bila tvoja krstna

botra, sem v proslavo tvojega prihoda iz ječe spekla povitico. Da osebenjska hiša nima bele moke, veš, Ture! Kupila sem moko, pri osebenjkih je denarja ko smetja. In prekajeno klobaso sem ti prinesla, ker pri nas ni nikogar, da bi jo pojedel. In mirno nese Šoka v usta zalogaj kruha.

Tako torej: Pojdi, Neža, z muhasto županovo hčerko ponoči k pokopališču! Teci za njo, ko napase svojo radovednost. In za vse to, tebi, Neža, kos pogače. Nič ne reče človek, dobra je pogača, bela, mlečnata, kar topi se v ustih. Ali boljša je povitica! Klobasa! Pa povitico in klobaso Turetu, ne Neži! Tako torej!

»Tako sem mislila: Mimogrede in kakor slučajno bi šli mimo kovačnice. Pa bi omenili med pogovorom, da se vračate od bogate krstne pojedine.«

»Babicam delijo ostanke, ne pa nenačetih klobas in takih kosov povitice...«

»Pri premožnejših ljudeh pripravijo za krst, da ne gresta ni boter ni botra lačna od hiše, babica pa ne prazna. Ta kos povitice pa vzemite za domače!«

»Imaš kako pripravno košarico pri roki? V rokah toliko kosov ne morem nesti.«

Ali se Šoki zdaj kar mudi! Ne pusti, da bi Barica položila vse v košaro. Jemlje ji iz rok kos za kosom in jih sama deva v košarico. »Telesno dobro delo usmiljenja! Saj je res sirota!«

Nekam obotavlja se Barica. Zadržuje Šoko, ko da ji ni po volji njena naglica, ali ko da ji mora še nekaj naročiti. In še kos pogače ji vtakne v košarico.

Šoka je že v veži. Iz veže steče v noč, ko da jo Barica podi iz hiše.

»Če Tureta še ni s pokopališča?« preudari Šoka. Nihče, pa niti šolana županova hčerka ne more zahtevati od babice, da vso noč prečuje za kos povitice in kos pogače.

Milo se stori Šoki pri srcu. Ni nanosila samo drugim hišam otrok, nase Šoka tudi ni pozabila. Pet njenih je že šlo po svetu k tujim ljudem in pet jih je še doma v njeni oskrbi. Najmlajši hodi še v šolo; kar poskoči, kadar pridejo klicat mater. Ve, da mati misli povsod na svoje in se z nobenega pota ne vrne prazna domov. In

zdaj: Turetu klobaso, Šokin najmlajši naj ima pa le skomine po njej!

In skušnjava šepeče Šoki: Saj Tureta še ni doma! Šoka teče proti kovačnici.

»Ture, Ture! Spiš?«

Kaj pa, da se še ni mogel vrniti s pokopališča! Šoka vpraša le zaradi lepšega in da pomiri vest in se ne bo zlagala Barici, ko vpraša, kako in kaj.

Molk, vsepovsod naokoli in v razpadajoči bajti noč in gluh molk.

In v tem molku pretrese Šoko hipoma groza, kakor v hipu, ko je zaškrtalo zarjavelo železo na vratih na pokopališče. Pred skoro štirimi leti so odnesli iz te podrtije Turetovo mater na pokopališče. Zaklenili so vrata, kovačnico so prepustili usodi. Šoka ne more odgnati občutka, da uhaja skozi špranje pri vratih iz bajte mrtvaški duh. Nihče ni prezračil sobe za rajnko pred štirimi leti, mrtvaški duh je ostal v njej vse do danes in sedaj puha z grozo v Šoko. Da se ne izpuhti ta duh nikoli, zato skrbi Ture, ko hodi vsako noč znova ponj na pokopališče.

»Ture, Ture!« Šoka glasno kliče in tolče s pestjo po vratih. Ko da hoče z lastnim glasom in hrupom prepoditi strah iz svojih žil.

»Kaj je? Kdo je?«

Votel glas ko glas iz groba.

Šoki klecnejo kolena. Za trenotek se ji stemni v glavi. Ujame se za kljuko na vratih, da ne omahne.

»Križani Jezus!«

Ko v grobu tiho je v sobi ob kovačnici.

Leden pot porosi Šokino čelo. »Ture, si ti? Reci, prosim te ko Boga, reci, da si ti!«

Molk.

»Si, si! Ti si to spregovoril, Ture! Po glasu te poznam.«

Molk.

»Le kedaj si se vrnil, ko si vendar...« Vgrizne se Šoka za jezik. Pa hiti, hiti govoriti: »Saj sem te na svoje lastne oči videla...« In zopet se vgrizne Šoka v jezik. »Ture, oglasi se, povej, da si res ti in ne... ne... duh...«

Molk.

»Ture, za božjo voljo, ali hočeš, da se mi zmeša?«

»Kaj bi radi?«

»Glej, mal prigrizek sem prinesla.« In zopet se vgrizne Šoka v jezik. Vsa zmedena je. Postavi košarico poleg sebe, sede na prag, potegne si z roko po čelu in gre globoko vase po sapo.

Ture molči, molči in se ne gane.

Neža ne more razbrati, odkod se je prav za prav oglasil.

»Čudno se ti zdi, kajpak! Veš, pa si me tako prestrašil, ko nisi na prvi klic odgovoril, potem pa naenkrat kot iz groba.« Šoka si zatisne usta in pomolči, da se zbere. Burno ji še zmeraj nabija srce in buta kri v žile na sencih.

»Reve smo babice, verjemi, Ture! Za nas ni noči, ne spanja, ne počitka ko za druge ljudi.« Pomolči Šoka, da premisli, kaj mu odgovori, če vpraša, kje je bila. »Eh, križi so to, Ture, z nezakonskimi otroki, še večji križi so z njihovimi materami. Da ti vse to povem in razložim, Ture...«

Pa Ture ni radoveden in nič ne vpraša.

»Grem mimo kovačnice. Nekaj so mi pri odhodu vteknili v košarico. Mislim si: Če je res, kar govorijo ljudje, da sploh nič ne ješ. Da te je le kost in koža in neobrita brada... Tipljem, tipljem po košari, noža ni v njej. Mi posodiš nož, Ture?«

Molči Ture, ko da je ne čuje.

»Ni lepo, Ture, da si tak do svoje botre, ki ti hoče dobro. Zakaj molčiš? Zakaj mi ne posodiš noža? Nisem ti menda še povedala, pa čuj! Stotine in stotine otrok sem nesla h krstu, tako ko tebe pa nikdar nobenega. Tvoja mati nič po naše, jaz po njeno ne. Da je bila tedaj še večja reva ko sicer, si lahko misliš. Usmilila sem se tebe in nje in jo potolažila, naj si med tujimi ljudmi ne dela sivih las zaradi botre. ‚In ime otroku?‘ sem ji z znamenji dopovedala, kakor sem vedela in znala. ‚Artur!‘ pravi. ‚Kako?‘ ‚Artur!‘ ‚Kako vendar?‘ ‚Artur!‘ ‚Žena, ali si naše vere, ali nisi? Tam na Nemškem, odkoder ste prišli, so drugoverci, luterjanci, ali kakor jim pravijo.‘ ‚Artur!‘ ‚Ali, ljuba žena, med našimi svetniki ni Arturja. Kdo je sploh že kdaj slišal to ime? Če je med nemškimi, luterjanskimi...‘ ‚Artur,

Artur, Artur! Bodo pa gospod župnik rekli svojo, sem si mislila, ko ji le nisem mogla dopovedati in je le odkimavala in jokala na vsa naša lepa domača imena: Janez, Ivan, Janko, Anton, Tone, Matija, Matijče, Joža, France. Gospod župnik pa, le pomisli, ko sem jim razložila, krstno knjigo v roko in so pisali: „Artur!“

»Nož...?«

»A, tam si!« Neža skoči s praga k oknu. »Posodi, ne bo ti žal!«

Ko drži Šoka v rokah kos povitice, se spomni na svojega najmlajšega, na tistega, ki hodi še v šolo in ki vselej poskoči, kadar jo kam kličejo. In prereže s Turetovim nožem kos povitice na dvoje. Večji kos položi nazaj v košarico, manjšega položi na prag. In zatiplje s prsti za klobaso. In pomisli na svojega najmlajšega in prereže klobaso na dvoje. Drobnejši in krajši kos položi na prag, daljšega in debelejšega vrže nazaj v košarico.

»Botra, ste bili na pogrebu moje matere?«

Da je Šoka namesto v klobaso zarezala s krivcem v svoj prst, bi je ne zbolelo tako, kot jo zaboli Turetovo vprašanje. Tako živo ji stopi pred oči, kako so pred štirimi leti očitale žene druga drugi: Zakaj nisi šla za Nemkinim pogrebom? Tega reva Turetova mati ni zaslužila in je sramota za vso sosesko. Nepobarvano krsto sta naložila sosed in njegov hlapec na voz, ker ni bilo denarja za nosače. Vola sta šla leno po vasi, pa se ni nihče spomnil, da bi prinesel vsaj svečo, jo prižgal in stisnil sosedu ali hlapcu v roko. Na pokopališču: kaplan, grobar, sosed, njegov hlapec. Nobene ženske, tudi Šoke ne, še nobenega radovednega otroka ne.

»Povejte, botra!«

Šoko pretrese. Ni-li to glas neobritega Tureta, ki bi se ga človek na samem pri belem dnevu ustrašil?

Poseže Šoka v košarico in položi tisti kos povitice, ki ga je prej odrezala za najmlajšega, k onemu manjšemu kosu na pragu. In hoče pokriti košarico s prtom. Turetov glas pa ji ustavi roko, ki drži prt. Šoka poseže še po debelejšem kosu klobase in ga položi na prag k drugemu.

»Tako so mi povedali v kaznilnici: Mati umrli...«
Tam pri oknu nenadoma rezek pisk, skoro žvižg.

Šoka pozna take rezke piske. Taki piski švignejo iz nosu, kadar človek naglo potegne sapo vanj. Naglo potegnejo sapo skozi nos možje, kadar hočejo zadržati jok, ki jim sili iz grla. Čula je Šoka take rezke piske iz nosu mož, kadar so pri prvem porodu umirale mlade matere.

Šoka spusti prt in naglo poseže še po tistem kosu povitice, ki ji ga je dala Barica, da ga ponese domov.

»Izogibajo se me ljudje ... Vprašati ne morem, nimam nikogar ...«

Pobegnila bi Šoka, tako ji je nerodno. Šinilo ji je v spomin. Takrat, ko bi Tureta skoro kamenjali, ker je pobil Poldeta, so onemeli ljudje ob prizoru: »Artur, majn Artur!« je planila tedaj pred orožnike in zvezanega Tureta Nemka. In Ture, ko da se je šele sedaj streznil in zavedel, kaj je storil. Da je glasno zajokal, so trdili ... Zato razume Šoka tisti rezki Turetov pisk skozi nos. Kako pa je bil mehak in dober s svojo materjo! In kako je jezilo Nemko, kadar je čula: »Ture, Ture, Ture ...« Stepla bi se z ljudmi, da bi jim dopovedala: »Artur, majn Artur, ne Ture!«

Mora, mora Šoka nekaj reči. Kaj? Saj ne pride človeku prava beseda na jezik, kadar bi jo najbolj rabil!

»Žakaj vprašuješ? Žalostne reči ...«

»Če pa ne izvem od nikogar ...«

In zopet tam od okna tisti rezki pisk skozi nos, rezkejši in glasnejši pisk ko prej.

Šoko pisk zmede. Poklekne h košarici, razprostire prt ob njej, položi na prt s praga oba kosa povitice. Oba kosa klobase in vse tri kose povitice poveže v prt. Sveženj položi na prag. In vstane.

»Žalostne reči, ljubi Ture! In če ti povem?«

Hipoma občuti Šoka, da ji gomazijo mravljinici po hrbtu, v čelo jo zazebe. Tako ji je, ko da je šepnil poleg nje Nemkin glas: »Po pravici! Ne izpustim te, ne privoščim ti mirne ure, če se zlažeš mojemu sinu, ki me je imel tako rad, glej, tako rad, da komaj kroti solze ...«

Kaka čudna noč je danes! Vse naokoli polno mrtvaškega duha in nevidnih duhov, ki silijo v človeka in hočejo svojo pravico.

To je zato, ker je šla z županovo mrtvim kalit mir na pokopališče. Šoka se zgrozi. In bi se ne zlagala Turetu

za nič na svetu ne. Ne poznajo šale duhovi, ki nemirno tavajo ponoči po svetu.

»Sirota, revež si, Ture!«

Vsa drhti Šoka. In se skloni, pobere s praga za Tureta pripravljena jedila in jih vrže spet v košarico. In pozabi na svojega najmlajšega, na tistega, ki hodi že v šolo in ki je poskočil, ko je videl pod večer, da odhaja. In ko da je Šoka pozabila, da ji je dala Barica kos bele pogače le za njo in kos povitice za domače.

»Po košarico pridem ob priliki. Le privošči si, sirota!«
In Šoka steče izpred razpadajoče kovačnice v noč.

4. Pokalnik.

Pa je prišlo do občinske seje zaradi Simoničev. Šest mož, z županom sedem. Barica je sedela pa pri zapisniku.

»Zakaj ne bi dali žensk v hiralnico?«

Pokalnikovo vprašanje udari ko strela med občinske odbornike. Najbolj zapre sapo županu, ki je sicer navajen, da mu Pokalnik ugovarja, kjer le more, čeprav je najmlajši v odboru. Zato župan ni niti vprašal, kako mislijo možje, ker je bil prepričan, da ga Pokalnik naskoči že, ko izusti ime Simonič.

Trije pogledi obvisijo na županu, dva na Pokalniku. Župan mečka papir pred seboj in gleda prodirajoče svojega nasprotnika. »Le kako me misli?« kipi po županovi glavi.

Pokalnik ne more zakriti veselja, da jih je tako presenetil. Tja proti Barici pogleda, da se prepriča, če prebrisanka prizna, kako lepo je navrtal njenega očeta in tri njegove pristaše v občinskem odboru, pa še oba svoja povrhu.

Barica mu noče privoščiti tega veselja. Ve, da se dela Pokalnik preuččenega, hoče biti moder nad vso vas. Pa tisti Pokalnik, ki ve včasih več ko knjige. Ko je razstreljeval skale za novo trtje, je v trgovini zahteval pol kile pokalnika. Vajenci so se spogledali, ker niso umeli moža. In so ga vprašali, kdo ga je poslal po aprila, in ga hoteli napotiti v lekarno. Mož pa je postal ogorčen: »Smodnik ni prava beseda, pokalnik se pravi pravilno. Smodijo se cunje, tisti prah pa poka.« Zato mu ime Pokalnik ni

bilo všeč, vselej ga je zjezilo. Barica mu ga na tihem kar privošči.

Presede se Pokalnik in pogleda po omizju, ko da je on župan. »Ponavljam: Zakaj bi ne dali žensk v hiralnico?«

»Če ju vzame hiralnica zastonj in ne bo imela občina nobenega stroška z njima, zakaj ne?« razjasnuje nekam negotovo Sik, ki glasuje zmeraj s Pokalnikom. (Mož je kot mlad pastirček rad pokal z bičem in zraven sam s seboj govoril: Sik, si-si-zik, sik, sik, sok. In prijelo se ga je ime Sik in mu ostalo.) Pogleda Sik ne obrne od Pokalnika, ko da čaka, da mu ta pritrdi.

»Ali hiralnica ju noče zastonj,« pride župan do sape. »Koliko zahteva za vsako, Barica?«

»Po osemnajst dinarjev na dan za vsako.«

»Oho,« uide Tunelu, ki glasuje zmeraj z županom. (Mati je zaobljubila sinčka Materi božji na Brezjah. Sinček ni vedel od vsega pota tam za Gorjanci drugega povedati kot o 'tunelih', še o Ljubljani in Brezjah ni vedel skoro nič. Tam za Mirno pečjo prvi tunel, za Višnjo goro drugi, za Grosupljem dva po vrsti. In so mu dali ime Tunel.) In Tunel umakne pogled od župana in se zagleda v Pokalnika. »Za obe torej po šest in trideset dinarjev na dan. Zračunaj Barica, koliko je to na mesec,« se ojunači Tunel.

»Sem že. Okoli enajst sto dinarjev. Natančno: tisoč osemdeset dinarjev na mesec, ki ima trideset dni.«

»Pomnoži z dvanajst. Pokalnik! To je trinajst tisočakov na leto! Barica, koliko smo že določili za občinske ubožce v letošnjem proračunu?«

»Tri sto dinarjev.«

»Prodajmo svoje domačije, Pokalnik, uteknimo izkupiček v občinske doklade in pošljimo tuji ženski v hiralnico!« In Tunel pogleda župana, ko da išče pritrdila.

»Baš moder nisi, Pokalnik!« pritrdi Idež. (Njegovi materi je bilo ime Ida.) Tudi Idež glasuje zmeraj z županom. In tudi Žbul, ki prav tako glasuje vedno z županom, pokima z glavo. (Prvi občinski svetovalec Žbul je v mladosti neizrečeno rad jedel čebulo, ki ji v Beli Krajini pravijo žbul. Preden se je zavedel svoje slabosti, se ga je ime že držalo ko klošč.)

Sik in Jode, Pokalnikova moža, sta bila v zadregi. (Občinski odbornik Jode dolgo ni mogel izgovoriti črke ž. In so ga spraševali: »Kako ti je ime?« »Jode!« namesto Jože. Ostal je Jode.)

»Pokalnik, ne hvali svoje modrosti,« povzame Idež, »Tunela poveljučuj! Prav ima, zvišajmo občinske doklade tako na devet sto, na tisoč odstotkov, če sklenemo, da za ženski občina plača oskrbo v hiralnici.«

»Ženski živita lahko še deset, dvajset, trideset let...« pomaga Tunel.

Župan poseže vmes, da bi končal, ost mu leti na Pokalnika: »Pokalnik torej predlaga: Občina plača hiralnici za Katarino in Cecilijo Simonič dnevno po osemnajst dinarjev za vsako...«

»Gospod župan, to ni moj predlog!«

»Možje, čuli ste sami: Zakaj bi ne dali žensk v hiralnico?« Župan skuša posnemati Pokalnikov glas.

»Res, zakaj bi ju ne dali? Ali ne na občinske stroške.«

»Na čigave pa? Na tvoje?«

»Moje? Nikakor! Pač pa na stroške nekoga, ki sedi pri tej mizi.«

Županu gre kri v glavo. »Prosim občinskega odbornika Pokalnika, naj upošteva, da mi nismo prebrali toliko knjig in nismo tako učeni kot on. Brez ovinkov: Koga meniš?«

Pokalnik je jezen vselej, kadar to čuje. Gotovo dosti ve, kdor dosti bere. Pa saj je županova Barica, ki je hotela postati učiteljica in je bila dve leti pri nunah v Šmihelu pri Novem mestu, tudi mnogo brala. Oče župan se je vedno jezil, da hoče imeti vsako knjigo, da le ime sliši. Če bi tehtali knjige, ki jih je on prebral in županova Barica, bi gotovo potegnila županova! Pa ga zdaj župan s tem zbada in povrh še s pritikljem! Zato izbruhne naravnost: »Brez ovinkov: Vas mislim, gospod župan!«

Župan v obraz rdeč ko napihnjen puran. »Možje, čujte, Pokalnik predlaga: Na županove stroške dajmo ženski v hiralnico!« Župan se skuša prezirljivo nasmehniti, pa se mu v jezi ne posreči. »Pokalnik, pokaži pooblastilo, s katerim smeš razpolagati z mojim premoženjem.«

»Z vašim premoženjem ne, občino pa moram varovati pred nepotrebnimi stroški. Za Simoničevi naj plačuje hiralnici tisti, ki je zakrivil, da si sploh lastita pravico živeti na naše stroške,« hiti Pokalnik s skrivnostnim poudarkom in gleda županu naravnost v obraz.

»Piši, Barica: Gospod okrajni komisar na okrajnem glavarstvu v Črnomlju! Ker ste razsodili, da sta Cecilija in Katarina Simoničevi pristojni v našo občino, morate plačevati hiralnici dnevno za vsako po osemnajst dinarjev. Zakaj ne pišeš, Barica?«

Tudi Pokalniku sili kri v glavo. »Prav, prav, le naj piše, kakor hočete. Naj spoznajo na glavarstvu, kak Salomon sedi na našem županskem stolcu.«

»Piši, hčerka: Na današnji občinski seji je občinski odbornik ... Pokalnik ... Zakaj ne pišeš?«

»Ko sklenete kaj takega, kar bi bilo za zapisnik, me pokličite.« Preneumno se ji že zdi to prerekanje in zbadanje, ona ima pa toliko dela drugod. In Barica pusti zapisnik in odide počasi iz sobe.

»Prosim gospoda občinskega odbornika Pokalnika, da piše do konca seje zapisnik.«

»Niso me zato izvolili v občinski odbor.«

»Za nadzornika seveda so te! Možje, kaj bi, da nimamo modrijana Pokalnika v svoji sredi.«

»Možje, čujete: Nadzornik, Pokalnik, modrijan, vsaka druga beseda žaljivka.« Pokalnik pogleda po svojih dveh možeh, v očeh se mu zabliska. Čaka in zahteva, da kaj rečeta. Pa moža molčita.

»V odboru sem bil, ko je gospod nadzornik Pokalnik še tekal po steljnikih za kravami, takih občinskih sej pa nikdar prej! Kaj ni prej omenil Salomona?« trmasto vrača župan.

»Sta čula? Zopet: Gospod nadzornik!« Pokalnik bi rad spravil svoja dva možakarja v ogenj.

Žbul hoče končati prepir: »Predlagam: Ženski naj prideta v občino in naj hodita od hiše do hiše!«

»Predlagam: Župan naj se pobriga za ženski in ju primerno preskrbi. Zakaj pa jima je izdal domovnici?« preseka spet Pokalnik.

Po navadi stavi Pokalnik predloge, ki imajo rep in glavo, da lahko glasuješ zanje. S tem predlogom pa Sik

in Jode ne vesta ne kod ne kam. In v zadregi zabobnata s prsti po mizi in se zagledata nekam v strop.

»Prosim občinski odbor za pooblastilo, da napravim občini nove stroške, da poravnam globe, ki mi jih bo nalagalo okrajno glavarstvo zaradi zavlačevanja ne-ljubih zadev.«

»Kaj so ti grozili?« dé mirneje Pokalnik.

»Še vprašaš! Misliš, da jima bi drugače napisal domovnici? Barica, Barica!«

Barica se ne oglasi.

Župan stopi na vrata občinske sobe in kliče v vežo: »Barica! Pokaži gospodu nadzorniku grožnjo glavarstva: sto dinarjev globe, pa na stroške župana pride uradnik z glavarstva v občino, da napiše domovnici.«

Barica pride.

»Ko mi gospod nadzornik spodnese stolček in bo sam župan, bo plačeval take globe iz svojega, uradnike z glavarstva bo gostil, nagrajal jih za pot, rešil pa spisov ne bo.«

Žbul je nestrpen. »Glasujmo rajši, sicer ne pridemo pred polnočjo domov.«

»Potrpi, da pokažem dopis gospodu nadzorniku. Tri leta sem odklanjal, dokazoval, pisaril: Ne poznamo žensk, nista tu rojeni, nimata tu svojih, ne znata po naše govoriti, nista bili nikdar tu. Ne priznamo in ne priznamo jima domovinstva. Pritožil sem se zoper razsodbo okrajnega glavarstva, še eno leto sem zavlačeval. Sami veste. Barica, kje imaš tisti papir?«

Barica brska po papirju, ko da ji ni do tega, da bi našla tisto grožnjo. »Kaj vem, kam ste ga založili. Ne najdem ga.« In privije luč v petrolejki.

Nataknen je danes oče. Vzkipi: »Jaz založil?« Pa ne nadaljuje. Pokalnik bi pograbil priliko, če bi zvedel, da župan tistega dopisa z glavarstva sploh v rokah ni imel. Če prepušča take stvari svoji hčerki, ženski, seveda ni čuda, kajpak! Sploh pa nobena občina ne trpi, da vodi ženska vso pisarno.

»Torej: ali od hiše do hiše, ali ...« Žbul je prvi občinski svetovalec. In ne spregovori danes prvič tako, ko da on vodi sejo, ker sta se zagrizla župan in Pokalnik

vsak v svojo misel in nočeta popustiti, pa da traja seja tudi do jutra.

»Kaj ali! Kako pa naj zmaga občina stroške za hi-ralnico? Kaj vendar misliš?« Idež pogleda Tunela.

Barica pomoči pero v črnilo in si pripravi papir. Bo pač tako s tem sklepom ko skoro z vsemi: trije možje, Žbul, Idež in Tunel, ki so z očetom, bodo rekli tako in tako, Pokalnik, Sik in Jode bodo ugovarjali. Oče pa odloči. In Barica vedno vpiše v zapisnik: sprejeto s štirimi glasovi proti trem. Tako je bilo pri volitvi župana, ko je moral oče voliti samega sebe, tako je bilo pri skoro vseh sejah in pri skoro vseh sklepih.

Pa je za čudo rekel danes Sik: »Tudi to je veliko breme za občino, če gresta po hišah, toda kaj hočemo?«

»Kajpak, kaj hočemo?« prikima še Jode.

Že piše Barica: soglasno...

»Možje, vztrajam pri svojem predlogu: Župan sam naj skrbi za Cecilijo in Katarino Simonič!« Ko da je obsedlo Pokalnika, ker sta glasovala Sik in Jode z županovimi. Ves rdeč je v obraz.

»V sanatorij ju pošljem, ljubi Pokalnik! Učen si, kaj je sanatorij, menda veš?« Čisto pomiril se je župan in se dobrovoljno smeje Pokalniku.

Uporen je Pokalnik, s svojim pogledom vrta trdo-vratno in skrivnostno v županove oči: »Boste videli, da imam prav.«

»Takrat boste videli, ko zamenja z dolgo zaželeno častjo gospoda župana nadzorništvo nad občino,« dopolni župan.

Čudo! Tretje leto piše Barica zapisnike občinskih sej, pa še nikdar ni o kakem sklepu napisala: sprejet s šestimi glasovi proti enemu glasu. Prvi sklep s šestimi proti enemu glasu: Cecilija in Katarina Simonič naj gresta od hiše do hiše.

5. Šoka.

Šoka pove suho: »Ture prodaja svojo podrtino in be-račijo. Pojde po svetu. Kamorkoli. V Ameriko, Severno ali Južno. Če ne pojde z Ameriko, poskusi z Nemčijo. Tja pojde, od koder je bila njegova mati.«

Barico novica osupne. Saj bi se človek ne brigal za Tureta, da ni videl tistega prizora z Anico in tistega njegovega strahovitega obupa.

»Išče kupca?«

»Hm! Najde ga, strašilo, tudi da ga išče! Prisegla bi, da ni razen tedaj z Anico in pozneje z menoj spregovoril z nikomer ni besedice.«

Barica se zamisli.

Ko je Šoki dovolj molka, se pogovori kar sama s seboj: »Da bi mu še odgovarjala? Kje pa je na svetu bolj čuden človek od Tureta? Kdo pa ve, kaj se kuha v njegovi glavi? Ugibaj iz njegovih besed, ko da rešuješ uganke. Meče krog sebe besede brez zveze. Potem ugibaj sama! Kedaj si na jasnem, da si pravo ugenila.«

Šokino govorjenje ne vzdrami Barice iz zamišljenosti.

»Tega ne vem, ali tam v kaznilnici v Mariboru sploh ne smejo govoriti, ali je bil le Ture zaprt vsa leta čisto sam, da se je odvadil govoriti.«

Barica, ko da ne čuje Šokinih razmotrivanj.

Šoka je v skrbeh. Preletavajo njeni pogledi sobico za gosposke goste, pa ne najdejo, kar iščejo. Zaprti sta omari, pod posteljo ni nikjer košare, miza je belo pogrnjena, pa prazna.

»Komu se ne bi v srce smilil?« udari Šoka na struno, na katero je vedno odgovorila Barica.

Barica pa nič in nič.

Vroč je Šoki. Ali je poskočil njen najmlajši, ki hodi še v šolo, ko jo je videl odhajati. Povitice, belega kruha in klobas, ki jih je v zadnjem času prinašala mati, je bil posebno vesel. Ali naj se vrne danes prazna?

Še tako poskusi Šoka: »Če misliš, da bi mu odgovarjala ...«

»Ključ od omare za obleko sem izgubila ali kam založila. Ne najdem ga in ga ne najdem,« se hipoma domisli Barica. Odgrne bel prt izpred mize in zabrska po miznici.

»Zato torej,« se oddahne Šoka. In poskoči z naslanjača in hoče pomagati Barici.

»Ni ga in ga ni!«

»V zemljo se je pogreznil.« Šoka pogleda še pod posteljo.

»Sama sem že vse prebrskala in prevrnila.«

»Ga že dolgo pogrešaš?«

»Od včeraj.«

»Pa drug ne odpre? Nisi poskusila?«

»Sem. Pa je ko zakleto, ne odpre nobeden.«

»Da bi samo za ta ključek hodila v Metliko po ključavničarja...«

»Kaj se ni Ture izučil za ključavničarja?« vpraša Barica nedolžno in pogleda Šoko.

Prebrisanano in zvito si, županovo dekle, to ti mora Šoka priznati. Nisi bila zaman v Šmihelu. »In še kak ključavničar je bil pred vojno Ture, če je res, kar je trdila njegova rajnka mati.«

»Pojdite in mu recite, da ga lepo prosim. Prej ko pride kdo iz Metlike.«

Šoki sili na jezik, da bi nekaj pripomnila. Pa se pre-maga in gre. Le ne bo zaman čakal najmlajši.

Ali Ture noče in noče. Pa da pade njegova lastna botra pred njim na kolena, noče.

In vsa obupana se vrača Šoka. Ne bo le najmlajši tulil od gladu in razočaranja, tudi drugi je ne bodo lepo pogledali. Kaj naj skuha zmeraj lačni družini prav sedaj, ko še ni zelenjave po poljih, zalog pa pri ose-bénjskih niti v jeseni ni.

»Ali naj naročim komu, ki pojde v Metliko?« vpraša Barico.

»Ne!«

Pa če bi stopila Šoka sama? Rada, o, rada bi tekla v Metliko in nazaj, da le ne pride prazna domov.

Ne, ne, ne!

Prevejana ptičica si, Barica! Menda pa ne misliš, da je Šokina pamet ostarela z njenimi leti. Seveda, smili se ti Ture še zmeraj, drugače bi ne branila tako, da bi skočil kdo do Metlike. Si se naveličala Šoke? Po kom boš potem pošiljala prigrizke Turetu? Porodov malo, spomladi skoro nič, drugod nikjer zaslužka, kako naj jih živi šest osebenjskih, z njo celo sedem? Skoro na jok gre Šoki, ko sede v naslanjač, da zaškripljejo vzmeti v njem. »Kaj bi ne napravil človek zate! Vse, vse, ker te imam rada. Tekam zate okoli, mešetarim zate...«

Šoka se vgrizne v jezik, tako ji je žal, da je izrekla to besedo. Vidi na Baričinem obrazu, kako jo je zbodla.

»Človeku uide beseda. Nisem mislila tako.«

Barica ni rekla ne črne ne bele, niti nejevoljno je ni pogledala, le ustnice je stisnila in odšla iz sobe.

Tako? Šoka komaj zadržuje solze. Tresejo se ji ustnice v bridkosti. Le kako jo pogledajo doma, če pride brez vsega. Potrese Šoka tisto nesrečno omaro in udari s pestjo na ključavnico. Vrata ne popustijo.

Pa stopi Šoka za Barico v gostilniško sobo. Potoži ji domačo revščino in siromaštvo. Morda se je Barica le usmili in ji stisne po svoji navadi vsaj kos belega kruha v roko.

Ni Barice v gostilniški sobi. V podstrešju čuje Šoka njen glas. Tam govori z materjo. Kadar se hoče Barica koga znebiti, pobegne vselej v podstrešje k materi. Z bolno županjo človek ne pride rad skupaj.

In Šokina bridkost se spremeni v srd.

»Se me izogiblješ? Čakaj!«

Ali komu, komu naj Šoka pove, kako skrbi in se briga učena in modra županova hčerka za ubijavca, ko se za druge še ne zmeni ne. Preneverjetno, da bi ljudje verjeli! Premalo zanimivo, da bi Šoki kdo verjel in ji za novico odrezal kos soržičnega ali vsaj debelačnega kruha — tako imenujejo koruzni kruh v Beli Krajini.

Noče prazna domov Šoka. Pa radovedna je tudi, kaj iztuhta županova ptičica.

Ne čaka zaman Šoka.

Županov pastir hiti k Turetu. Hlapčič ima urne noge. Ne more ga dohiteti in vprašati, kako misli zlomiti Turetovo trmoglavost. Ko se vrača, ga prestriže: »Pride?«

Pastir jo pogleda, ko da ga vprašuje, če je ptičje mleko sladko ali kislato.

»Ne zijaj tako bedasto! Je obljubil, da pride odpret omaro?«

Hlapčič ne bev ne mev. Ucvre jo po cesti in ji na ovinku pokaže jezik.

Naučila ga nisi slabo, ptičica prebrisana! Ali Neže ne prevariš!

Šoka bedi in pazi.

Oho! Tako torej!

Barica gre sama k Turetu.

Da nima dekline nobene sramežljivosti!

In Šoka ne more pridržati svoje ogorčenosti. Brž nese ženskam gorko novico: »Veste, ljube moje sosede, kam je šla županova?«

Sosede, ljube sosede niso radovedne.

»K Turetu gre!«

Nobena soseda se ne začudi.

»Da vam povem vse...« In je skrivnosten in zagoneten Šokin obraz.

Sosede menijo: Prišlo je kako pisanje za Tureta in mu ga nese. Takih, ko je Ture, ne spustijo radi izpred oči. In da so vse županske sitnosti na Baričinih ramah, ve itak vsa občina.

Ne odneha Šoka: »Nikdo ne bi verjel, kake ptičice so take šolane.«

Sosede nimajo kedaj poslušati Šokine razlage in nočejo razumeti, kam meri.

Šoka pa po svoje: »V kratkem boste videle, če sem imela prav.«

Preroško hoče govoriti Šoka.

Pravim, potuhnjenka! Si sita Šoke?

Pa ko da govori obup iz Šoke.

Barica, ves božji dan sem zate na nogah!

Kaj naj reva skuha doma za večerjo lačnim otrokom, ki mislijo, da prinese vsaj kruha, če nič drugega ne. Čim pozneje pride mati domov, tem več in boljšega prigrizka prinese, mislijo.

Hladna, hladna in mrzla je bila Barica. Nobene ne črhne, za Šokin obup še pozornosti nima. Še ustavi se ne. Ko da je ni videla in ni čula.

Vidi Šoka, da je čisto zavozila.

In vzkipi trma v njej. Zdaj pa nalašč! Lisičica zvita, sosede nejeverne, ne poznate Neže, če mislite, da bo rekla a, b pa ne.

Pohajkuje Šoka po vasi, da se spogledujejo ženske in ugibljejo, v katero hišo bo zavila.

Šoka opreza okoli županovih.

Pod večer se priplazi Ture. Ko mačka tiho in ko tat oprezno. In ko mačka tiho in ko tat oprezno smukne tudi Šoka v vežo.

Zasveti se luč v sobici za gosposke goste.

Pod lesene stopnice, ki vodijo v podstrešje, se stisne Šoka in napne ušesa.

Zvita je Barica, zvita, previdna pa ni. Vrat v sobo za gosposke goste ni zaprla za seboj.

Napenja, napenja Šoka ušesa, pa ne ujame nobene besedice. Čuje škrtanje pile ob železo, čuje votle udarce in škripanje lesa, besedice pa ne čuje nobene.

Sumljiva je Šoki ta tišina. Pozabi na previdnost in iztegne glavo izpod stopnic.

»Včasih si znal delati za dva. Kje si se učil?«

Baričin glas je miren in zaupljiv. Ko da vprašuje po nečem, na kar jo je napeljalo Turetovo pripovedovanje.

Neha škrtati pila ob železo, ne škriplje les, ni čuti nobenega udarca po omari iz sobe za gosposke goste. Tišina, tišina, ko da ni Barice in Tureta tam.

Rezko zacvili les v sobici za gosposke goste.

Šoka ugane, da je Ture naglo odprl vrata omare.

»Kam bežiš? Koga se bojiš?«

Hlasten in vznemirjen je Baričin glas.

Ture je že pri vratih.

»Vsaj nov, drug ključ mi naredi, Ture! Lepo, lepo te prosim.«

Kako medeno in vablivo zveni glas ošabnosti županski, če hoče.

»Vzemi ta prigrizek!«

Po Šokinih žilah zavalovi kri in premoti njeno preudarnost. Za las, pa bi zadel Ture obnjo. In za Turetom Barica.

Vsa trda je Šoka v strahu, da jo zaloti Barica.

Pa je preveč zatopljeno dekle v misel, kako potisniti Turetu v roke, kar mu je pripravilo.

Šoka se tako boji, da si ne upa obrniti glave proti vežnim vratom in ugotoviti, da li je Ture prigrizek vzela ali ne.

»Nov, drug ključ, Ture!«

Šoka ne čuje, da bi Ture kaj odgovoril.

Omara odprta! Da bi mu vse stisnila v gole roke, kar je pripravila? Preudarja Šoka. In počaka, da se ji umiri kri.

In za dobro znamenje spozna Šoka, da nameri Barica svoje korake z vežnega praga v sobico za gosposke goste in ne v gostilniško sobo. Izmuza se tiho za njo.

»Dete moje, Baričica, veveričica! Vidiš, prišel je pa le.«

Vidi Šoka na Baričinem pogledu, kako je vesela nje-nega obiska. Pa misel na dom in strah pred domačimi ji vlivata pogum: »Botra sem mu. Revež nima nikogar.«

»To ste mi prišli povedat?« Barica svoje nejevolje čisto nič ne skriva.

Če pride sedaj domov, jo obsujejo z očitki. In bodo padle trde besede. Na večerjo čakajo. Vedo, da ne pride s praznimi rokami, ko je ves popoldan ni bilo doma. Če se je Barica ne usmili, mora še uro, dve uri pohajkovati okoli. Domov ne pojde, dokler ne pospijo. Vsaj do jutri bo potem imela mir pred očitki.

»Sita si me, Barica, naveličala si se me. Ali je to lepo? Popoldne, ko si šla k Turetu, so stikale sosede glave in si pomežikovale z očmi.«

»Neža!«

Misli Šoka, da je udarila na pravo struno. »Nese mu Barica uraden dopis, sem rekla. Sosede, kaj le mislite o Barici? sem rekla.«

»Neža!«

Napačno tolmači Šoka Baričino ogorčenje. Pozna Šoka svet in ve, kako občutljivo znajo mlada dekleta prikriti pred ljudmi početke sladke skrivnosti. »Da me položijo ko v starih časih na natezalnico, ne bi črhnila, kar vem.«

»Neža!« Barica stopi tik prednjo in ji temno pogleda v oči.

Stoprav sedaj opazi Šoka, da le ni zabrenkala po pravi struni in da Barica niti malo ne misli na jestvine v omari. Pa je Šoka tako trdno prepričana o občutljivosti mladih deklet, da ne odneha. »Ture!« Kolikor le more, posname Šoka Baričin glas, tisti medeni Baričin glas, ki hoče reči: »Lepo prosim.«

Kako in kedaj se je zgodilo, Šoka še do danes ne ve. Prej ko se je sploh zavedela, kaj hoče Barica, je stala pred vrati županove hiše. In s tako silo je zaloputnila Barica za njo vežna vrata, da bi bilo treba le še za las, pa bi trdi hrastov les omehčal Šokin nos.

Županova Barica je pa res nepreračunljiva!

6. Bogatinki.

Plaho je nekdo potrkal na vrata gostilniške sobe. Ne trkajo na vrata na kmetih, najmanj v gostilni. Da ne trka pivec, ve Barica, da pa tudi ne trka berač, ve tudi. In se ji zdi tako čudno to plaho trkanje, da ne povabi z besedo došleca v sobo, temveč gre sama pogledat v vežo.

Katarina Simonič!

Ne nosi danes Katarina Simonič predpasnika z našivki na ramenih. Sploh nima predpasnika. Nekam plaha in potrta je, nič več ni v njej tiste samozavesti ko tedaj, ko je prišla po domovnico.

»Dobar dan, dobra gospojice!«

»Da sem dobra, čujem prvič. Gospojica je po naše gospodična, ne? Lepa gospodična!« In Barica otepa z rokavov in predpasnika debelačno moko. Z roko pokaže Hrvatci v gostilniško sobo.

Obira se Katarina Simoničeva in noče v sobo.

Barica razume njen strah. »Ne bojte se, gospoda župana ni doma.«

Pa je nejeverna Simonička. Pomoli glavo v sobo in se razgleda po vseh kotih, prej ko vstopi.

»Ste izgubili domovnico?« vpraša Barica.

Miza, pri kateri je sedela Simonička, ko je prišla po domovnico, je odkrita. K njej stopi Barica, nasuje iz meha na klopi v sito debelačne moke in jo seje.

Ne sede Katarina Simoničeva. »Izgubila? Ne, ne!« Nego...« Umolkne. In molči v zadregi, kako naj pove, po kaj je prišla.

Tudi Barica molči in seje, seje debelačno moko.

Nerodno je biti s tujko v sobi, kazati ji hrbet in molčati.

Simonička vzdihne. Barica seje.

Globoko vzdihne Katarina Simoničeva.

»Pa to i nije moguće... Od kuće do kuće,« začne plaho.

Premišlja Barica, kako bi ji razložila, da je ne bi preveč zadelo.

»Znadete li, kako je bolesna moja sestra?«

Barici ne pridejo in ne pridejo prave besede na misel.

»Dakako, znali niste! Ni ovo ni ono niste znali, pa evo vam onda ovakove odluke.«

Molči Barica in seje, seje.

»Glupa i ja, da nisam odmah kazala... Neće podnositi opština sve troškove... Imademo mi novaca!«

Premaga Barico radovednost. Preneha s sitom in pogleda preko rame na Hrvatico.

Simonička odpne vrhnja gumba bluze, obrne Barici hrbet, poseže tesno pod brado v nedra in izvleče v rdečo ruto zavit omot. Razvije ga na dolgi mizi in potegne iz papirjev knjižico z zelenkastimi platnicami.

»Izvolite pogledati! Izvolite, molim, dobra gospojice! Osvedočite se, molim! Imademo mi novaca, molim vas lepo.« In molí Barici knjižico.

Nič več ni plahosti v starkinih pogledih in besedah. Samozavestno govori ko tedaj, ko je prišla po domovnico.

Izpusti Barica sito na presejano moko, otepe si z rok moko in poseže po knjižici.

»Štedionica, to je hranilnica?« vpraša Hrvatico.

»Izvolite se samo posvedočiti! Izvolite!«

In je toliko ponosa, trme in skritega ognja v starkinih očeh, da ji Barica privošči veselje. Sede k dolgi mizi in odpre knjižico.

Tridesetega oktobra tisoč osem sto pet in osemdesetega leta prva vloga: tri sto kron.

»Kje sem bila tedaj še jaz!« premisli Barica. »Moja mati so tedaj še komaj shodili.«

Simonička pojasni: Edino takrat je kazalo, da se morava ločiti. Gospa je imela Cecilijo rada, tja nekam v Dalmacijo, k morju so jo vabili s seboj. Vložili sva na to knjižico prihranke...

Dolga vrsta vložkov po petdeset kron. Petdeset, petdeset, petdeset... Ista pisava povsod.

Letnic Barica niti ne gleda, tudi mesecev ne.

»Sedemdeset.«

Obstane Baričin pogled, še prst zleze k številki. Petega januarja tisoč devet sto in tretjega leta sta vložili sedemdeset kron.

Darova! Za novo leto je dobila Cecilija sedem kron. Katica jih je dobila deset, tri sta si pritrkali in nesli v hranilnico namesto petdeset kar sedemdeset kron.

Petdeset, petdeset, šestdeset!

Mlademu paru, pri katerem je služila Katica, je prinesla štoklja dvojčka. Gospod je v prvem veselju segel v žep in stisnil Katici bankovec za deset kron v roko.

Petdeset, petdeset, pet in petdeset!

Cilka je dobila priboljšek za novo obleko. Pa ni kupila obleke. Bog ve, kaj prinesejo stara leta...? Bolezen?

Dvig: tri sto kron!

Nič ni kaj postrežljiva Simonička s pojasnili: Čuden je svet. Premoti najbolj pametnega človeka, da misli: lepše bi bilo, če bi ne bil sam...

Oho!

Barica se ne more premagati in dvigne pogled. Pa ji je takoj žal, ker je revo spravila le v zadrego.

Pa obrne liste in začne od začetka pregledovati, če ni prezrla kakega dviga. Morda jo je že v prejšnjih letih motil snubec.

Pa ni nobenega dviga do tistih tri sto kron.

Tistih tri sto kron niste vrnili hranilnici.

Ali jo je osleparil snubec? Rada, rada bi vprašala Barica, pa si ne upa. Ko na trnju je Katarina. Barica je noče pogledati od blizu v oči, pa čuti, kako jo je sram.

Denarja je bilo tedaj dosti, plačevali so služkinje in kuharice bolje, le imele niso takšne izbire ko zdaj pri slabših plačah. Vojska!

Barica pogleda na letnico in dan: petega januarja tisoč devet sto in petnajstega leta.

Sto, sto, sto... Dvig! Dve sto kron!

Barica pogleda zvedavo starki v oči.

Nič ni v zadregi Simonička: Tedaj se je začela nesreča. Cilka je morala nazadnje k zdravniku. Sedmega junija tisoč devet sto in sedemnajstega leta.

Dvigi: dve sto, dve sto, dve sto, tri sto, tri sto, tri sto, pet sto...

Nobene vloge več...

Bog se usmili, hudi časi! Cilki niso mogli zdravniki zaceliti rane na nogi. Po bolnicah so skrbeli za vojake. Za druge se niso dosti brigali. Duha, ki je prihajal iz Cilkinе gnojne rane, ni prenesla nobena družina... Brez zaslužka Cilka, zdravniki dragi, zdravila še dražja, zadostne hrane za bolno Cilko ni bilo dobiti niti za drag

denar. Če si je Katica kaj pritrkala od ust in nesla domov sestri, so mislili, da krade ...

Zadnji dvig desetega maja tisoč devet sto in osemnajstega leta: Šest sto kron. V hranilnici je ostalo po teh dvigih in po vseh pripisih obresti štiri tisoč sedem sto in sedemdeset kron.

Obrne Barica zadnji list v hranilni knjižici. Prazen.

Kati je izpovedala: Ko čebelici med sta nosili v hranilnico vsak vinar, ki sta si ga pritrkali. Nad trideset let! Ali naj sedaj v dobrem letu skopnijo vsi prihranki? Življenski trud dveh sirot, ki sta trpeli in se mučili, da bi jima na starost ne bilo treba beračiti ali nadlegovati ljudi od hiše do hiše ...

Vprašaje zre Barica v starko.

Katin zaslužek je šel za prostor v kleti, kjer je preječala dneve in prestokala noči Cecilija ... Kar je ostalo — malo, malo — je šlo za zdravnike in zdravila ...

Raste vprašanje v Baričinih očeh.

Cecilija je bila rajši lačna, ko da bi dovolila le še vinar dvigniti.

Odkod le naj bi vzeli, da bi mogli še kaj vložiti. Taka skrb s Cilko!

Če ne moreva vlagati, razpraskovali pa kupčka ne bova ko kokoši pesek. Pa če pridejo še bednejši dnevi? Še hujša bolezen?

Barica ne ve, kaj naj reče. Zapre hranilno knjižico in jo pomoli starki.

Pa je noče prijete Simonička. Po čem so bili pred vojno grunti tu naokoli? In koliko manj dote so dobivale najbolj premožne neveste!

Zasluti Barica, kam hoče Simonička s svojimi vprašanji: včasih bi za ta denar lahko kupil cel grunt.

Zakaj niste, zakaj niste torej revni kupili grunta? Bože, kak grunt bi dobili pred vojno in še med vojno za svoj denar!

Jadikovanje in razmotrivanje, kaj bi bilo, če bi le dvojčici vedeli o pravem času položiti svoje prihranke na pravo številko, ne spremeniti na dejstvu: delali in mučili sta se vse življenje, da bi jima na starost ne bilo treba od hiše do hiše. Dokaz je hranilna knjižica. Kaj moreta za to, če nista ... Dobra gospojice, ali bi ne bilo

tedaj pred leti tako: občina bi hlastnila po tej knjižici in jima dovolila več nego sedaj zahtevate. Niste krivi. Zato občini hranilna knjižica, plod in trud njiju življenja, občina pa njima mesto v hiralnici. Sobico je Katica že izbrala. Sobe z dvema posteljama ima hiralnica. Obljubili so Katici izbrano sobo, če pristane še občina.

Gleda, gleda Barica starko: Ali se ji meša? Ni videti! Ni pa v njenih očeh več tiste plahosti kot ob prihodu. Tista samozavest, trma in upornost je v njenem pogledu ko prvič: Pravico imam! Ne ganem se, preden ne dosežem svoje pravice.

»Pa veste, koliko znesejo vajini prihranki v dinarjih?«

Nista računili! Vesta le: vse pritrgovanje v jedi in pijači, v obleki, v priboljških, v sto in sto podrobnostih, vse, vse je zapisano v tej mali, drobni, zelenkasti knjižici.

»Pa veste, koliko zahteva hiralnica dnevno za vsako? Koliko dni bi plačevali iz vajinih prihrankov?«

Trmasta je starka in noče razumeti. Goni svojo: Občina naj vzame hranilno knjižico.

Draži Barico ta trma in odpornost. Saj je vse besedičenje in razkladanje in dokazovanje zaman. »Le spravite svojo knjižico, pa se rajši pobrigajte za zaostale obresti. Naj vama prepíšejo v dinarje in čimveč dvignite iz hranilnice!«

Barica naglo preneha.

Nekaj čudnega se godi v Simonički. Oči ji steklenijo, široko odprte buljijo v Barico ko v strah. Pa na kup leze starka, ko da jo vleče k tlom. Oči pa so vse večje in večje in vse bolj steklene.

»Za božjo voljo, žena!«

Barica priskoči, da jo pridrži. Pa je starka sama hlastnila po stolu in se ujela zanj.

»Ali vam je slabo?«

Na Baričino roko, ki je posegla starki pod pazduho, da ji pomore sestiti na stol, kane nekaj toplega. In še in še. Vroč, vroč, skoro žgoče kaplje iz Simoničkinih oči.

Barica naglo odtegne roko in si jo obriše ob predpasnik. Tako vroče so starkine solze, ko da ji kaplja iz

oči živa, rdeča kri. In tako lepijo starkine solze na rokah, da jih ne zbrise niti predpasnik.

»Kaj vam pomore...« je na jeziku Barici. Pa ne izreče besede. Preveč jo presune pogled na nesrečno starko. Po dolgem so ji padle roke po mizi, nanje je omahnila glava. Vse telo se stresa v krčevitem joku, grlo hrope v zamolklih, nerazumljivih glasovih.

Tako pred dvajsetimi leti so morale to starko motiti besede moških ust. To čokato, koščeno, štirioglato in drgetajoče telo pred Barico je tedaj zahrepenelo po družinski sreči... Zapustila bi sestro — ali sestra njo, da bi poskusila srečo ob možu... A tedaj, ko so vabili Cilko k morju v Dalmacijo, tedaj pa nista mogli živeti druga brez druge...

In še to šine Barici po glavi: To čokato, izsušeno, koščeno, štirioglato telo, ki se zvija v joku pred njo, je bilo nekdanj malo dekletce. Nekaj pednjev veliko dekletce je držalo prav tako veliko in na las sebi podobno dekletce — sestrico za roko in jokalo, jokalo, ko so padale trde grude na materino krsto. Nekaj pednjev veliki dekletci, ko vinar vinarju podobni sestrici, dvojčici, sirotici — jočeta ob materinem grobu... Ko da jima šepčeta angela varuha, kaj ju vse čaka v življenju.

Barica čuti, da ji silijo solze v oči. Stopi h krušni mizi, presejano moko zmeče v zvrhanih prgiščih v posodo, poseje zgrne v kot, meh z nepresejano moko zaveže in ga stlači ob poseje. Presejano moko nese v kuhinjo, sito pa odnese posebej v sobo za gosposke goste in ga položi na omaro. Pa položi pokrov na mizno odprtino, po pokrovu potegne z roko, ko da hoče obrisati prah. Vse njene kretnje so počasne. Nikamor se ji ne mudi. Pri vsem delu skrbno, skrbno pazi, da bi ji ne ušel pogled na Simoničko. »Izjoče se, pa ji odleže...«

Ali starkinega joka ni konca ne kraja. Ne ponehava, narašča. Ko da ji je vse huje, ko da se ji je prav sedaj izvil jok, ki ga je vse življenje tlačila vase in zadrževala. In ko da hoče vse zatajene solze iztočiti prav danes. Zamolklo hropenje prehaja v hripave vzdihe, ki hočejo nekaj povedati, pa jih ni mogoče razločiti.

Barico peče, peče starkin jok. In sprevidi, da ga z molkom ne bo potolažila.

Stopi k Simonički: »Niso naši ljudje zločesti. Le na zunaj so trdi in raskavi. Ne bo vam pri njih hudo, če mislite...« ji hoče dopovedati.

Bože, kako muči starko jok! Pri pogledu na hranilno knjižico tudi noče Barica, da bi kaj prigovarjala in mirila Simoničko. Padel je njen zadnji up. Starkina trma je bila prevpila žalostno resnico, da so njeni prihranki ob vrednost. In da bi ji nihče ne vzel vere v njeno pravico, ni stopila vsa leta v hranilnico, knjižico pa je nosila na svojem srcu. S Cilko sta gotovo v nočeh brez spanja božali knjigo in govorili o sobi v hiralnici, ki jo je izbrala Katarina... Sobica z dvema posteljama, omaro in drugo potrebno ropotijo. Tesna sobica, ali za dvojčici ne pretesna, da sta le skupaj in sami zase. Zdaj pa vse zaman! Od hiše do hiše med tujimi ljudmi...

»Že zato, da si kaj zaslužijo za nebesa in jim Bog poplača dobra dela, bodo ljudje...« reče Barica in prime starko za komolec.

Strese se starka. Ko da je pozabila, kje je, pa jo je na to spomnila roka, ki se je je doteknila. Z naglico, ki bi ji je Barica ne prisodila, vstane starka in iztegne roke k Barici kakor k molitvi.

Barico spreleti, ko da je hipoma stopila s trdega mraza v zakurjeno sobo.

Vse rdeče so Simoničkine oči v globokih jamicah. Iz njih vro ko lešniki debele solze in padajo na okrogli, rdeči lisi na močnih, iz obraza štrlečih ličnih kosteh. Rdeči lisi se bleščita kot odrgnjeni, tako je pritiskala starka glavo na roke.

Čez hip pa že ne kapajo več debele solze iz Simoničkinih oči na rdeči lisi na licih. Curka, dva curka se ulijeta.

Barica čuti, da so tudi njene lastne oči v solzah. Zakričala bi: Stopite, Simonička, tako pred občinski odbor!

Pa pamet premaga čuvstvo: Kako naj plača občina?

In hoče prijeti Barica starko za roke: »Nikarte!«

Simonička pa naglo klecne proti tлом. Z rokami krili, ko da hoče objeti Barici kolena. Hripav, ves presekan glas: Ne od hiše do hiše... V hiralnico!

Barica ne prenese in pobegne iz gostilniške sobe.

Bože! Človek naj kleči pred človekom na kolenih!

7. Pri gospodu kaplanu.

Vrata v župnijsko pisarno so se odprla. Vstopila je županova Barica. Ta dan je uradoval gospod kaplan.

»Kaka čast! Občinski tajnik!«

»Ne zamerite, če vprašam. Listate po krstni knjigi?«

»Ne! Po poročni! Saj se za to dekleta zelo zanimajo. Kdaj pa tebe vpišemo vanjo, če smem vprašati.« Kaplanov obraz se hudomušno nasmehne.

»Zame še nimate črnila, gospod kaplan! Da bi pogledali v krstno knjigo, prosim.«

»Hm, če bi bila že vpisana med poročence, bi bolj upravičeno spraševala za krste.«

»Ne prosim zase, za občino potrebujem. Bi ne pogledali?«

»Hvala Bogu, da nimaš oblasti nad menoj. Ne pripadam, tajnik oblasti, vaši občini.«

»Pripadam pa, hvala Bogu, jaz vaši fari. Prosim, ne ukazujem.«

»Kdor trka, se mu odpre. Za koga torej? Za nabornike zopet?«

»Ne! Za preprosto in skromno žensko.«

»Zaradi domovinstva kakor pri tistih Simoničkah?«

»Domovinstvo je dognano. Nesporno!«

»Letnica rojstva, mesec, dan? Res preprosta, skromna ženska in uboga na duhu, ko ne ve, kedaj so ji pošepetale rojenice svoje voščilo.«

Pograbi kaplan poročno knjigo, prelista do praznega mesta in nanj položi prst: »Postrežem, če obljubiš, da se daš kmalu semkaj vpisati.«

»Koliko so vam obljubili, da mi prigovarjate v zakon? Gospoda župnika ni doma?«

»Seveda, če ti kaplan ne ustreže, ga pojdeš župniku tožit. Kaj tako misliš, ne? Ti nasilni tajnik ti! Župnika ni doma.«

»Niste vljudni. Vi bi že tudi zadeli, pa nočete. Rekla nisem nič. Ali smem? Morda sama razberem. Katera je krstna knjiga? Prihranim vam pot do omare.«

Je že pri omari kaplan: »Čisto tako, kakor mora biti občinski tajnik: lop z vsako besedo po tistem, ki ne pleše po njegovi volji.« In izvleče krstno knjigo ter jo prinese k mizi.

»Sami ste krivi, da ni z vami dokončka in da ne more človek do prave besede...«

Kaplan razgrne pred Barico po mizi popisane papirje, zravnavajo jih in jih s komolcem pritiska na pomečkanih in ukrivljenih mestih. »Simoničeve poiščite, prosim.«

»Še zmeraj ni končano?« Kaplan lista po krstni knjigi.

»Prav za prav je, pa vendar... Katarina in Cecilija prideta na občino. Cecilija je bolna in ne more hoditi. Revi ste, da se Bog usmili. Če bi imeli kje sorodnike... Da bi jima ne bilo treba hoditi od hiše do hiše.«

»Artur Simonič!«

Barica naglo pogleda kaplana. Čemu je le s takim poudarkom izrekel ime? Pa mu bere Barica z obraza, da premišlja, kako bi bil spet rad hudomušen in rahlo zbadljiv, preden izvlečeta iz knjig, kar bi Barica rada vedela.

»Mati Cecilije in Katarine je bila rojena leta tisoč osem sto eno in tridesetega leta. Petega oktobra. Katarina ji je bilo ime...« Barica kaže s prstom v svoje spise in pogleda kaplana.

»Že prav, že dobro...«

»Njen oče, torej stari oče Katarine in Cecilije, je bil rojen dne tridesetega novembra tisoč sedem sto šest in devetdesetega leta. Matija je bil,« bere Barica iz spisa in hoče pomagati kaplanu.

»Kar pusti in ne moti me.« Kaplan je ne pogleda. Nagel, okreten in ves zamišljen v iskanje je. Odpira stare knjige, lista po njih, išče, govori sam s seboj imena in letnice, piše na listek. Po izpisku vrže knjigo v omaro, izvleče drugo, lista po njej, išče, govori, piše na listek.

Ko da ni Barice v sobi. In Barica si ne upa v njegovo vnemo črhniti besedice.

»To je že bolj daljnje sorodstvo.« Kaplan gleda v listek, na katerega si je izpisoval podatke iz knjig. »Matija, ki si ga omenila, je bil dvakrat poročen. Katarina, mati občinskih rev Katarine in Cecilije, je bila iz prvega zakona. V drugem zakonu je imel Matija med drugimi otroki tudi sina Martina. Sin tega Martina, Janez po imenu, je bil Arturjev oče...«

Zloguje Barica: »Mati Cecilije in Katarine Simoničeve je bila po poli sestra Arturjevega starega očeta.«

»Čakaj, izračunim, katero koleno.« In kaplan vzame nepopisan listek in začne nanj risati rodovnik.

»Hitreje vam gre od rok ko gospodu župniku. Pa dvomite o tem, če zadenete, kakor bi moralo biti.« Ko da Barice ne zanima več sorodstvo Simoničevih.

Kaplan odrine listek z rodovnikom, vrže svinčnik po mizi, poboža poročno knjigo. »Zakaj mi le danes zmeraj sili roka k poročni knjigi?«

»Ker ste ves nesrečen, če ne morete nikomur nagajati.«

»Ni res, gospod tajnik! Vest me priganja, naj storim dobro delo.«

»Da bi ne razločili sami, katero delo je dobro, katero ne ...«

»Počasi, jeziček! Poslušaj! Pride veren, pošten in ugleden faran k meni: Za mašo bi dal, gospod kaplan! V dober namen. Že pišem v knjigo. Nikogar ne vprašam, kak je njegov namen. Faran pa vzdihne in začne žalosten pripovedovati. Kaj misliš, kaj?«

»Ne uganem te uganke.«

»Saj ti nočem staviti ugank, dekle! Resno, kakor še nikdar, mislim!«

»Da storite dobro delo, če me pregovorite, da bom kmalu vpisana v poročno knjigo?«

»Za mašo je hotel dati faran, da bi Bog uslišal njegovo prošnjo. Prošnja njegova je pa blizu tega, da bi vpisal v poročno knjigo: Barica ...«

»Pa niste poučili tistega svojega vernega, poštenega in uglednega farana, da s tem Boga žali, ne pa časti, če hoče svete stvari, ko je maša, vpreči v svoje neumne in malo pobožne misli.«

»Mož splošno ne misli neumno. Pametno, trezno in preudarno sodi: naj Bog dá tebi misel na zakon, če je tako za domačo hišo bolj prav. Odloči naj pa Bog. In iz ljubezni do tebe in doma bi rad, da opustiš misli na samostan.«

»Oče!« Barica se odpravlja. »On je prišel k vam? Ne verjamem! Kedaj sta bila v zidanici, da jaz tega ne vem? Pa da ga poslušate ... Pri vinu!«

»No, no, no! Sedaj pa užaljena! Trezno premisliva!«
Barice ne zadrži. Obrne se in — z Bogom!

Barica ni najboljše volje. In je tudi pot domov ne razvedri. Še razburjena stopi v vežo.

Oče ima na jeziku vprašanje, kod kolovrati ob lepih delovnih dnevih, ko delo po hiši in okoli nje, po polju in po trtju, kar kriči. Pa je ne vpraša, ko pogleda v njen obraz.

Prašiči hočejo razgnati svinjak, tako krulijo in se prerivajo po njem.

Barica si brž opaše predpasnik, primakne pomijnek k svinjskemu kotlu.

»Skočim po koš detelje za konja. Ostaneš doma ta čas? Ali naj zaklenem vrata?«

Presliši Barica zbadljivko. Z obema rokama dviga svinjsko kuho iz kotla in jo meče v pomijnek.

»Pa nisi bila v Metliki pri zdravniku? Ti je obolel jezik in ne moreš govoriti?«

»V župnišču sem bila. Mašo sem mislila plačati v dober namen, da bi Sveti Duh razsvetlil tiste, ki so zdrave pameti potrebni.«

Zapre županu sapo in besedo. Potuhne se in naglo izgine pri zadnjih vratih iz veže.

Barica pa na prag: »Jutri pojde konj v Metliko k dopoldanskemu vlaku.«

»Pojde konj... Okoli vratu mu obesim listek, čigav je, da kam ne zaide. Mene čaka košnja in ne morem zdoma.«

»Ture pojde s konjem po Simonički.«

Župan spusti na tla koš, ki si ga je prtil na rame. Sunkoma se obrne k hčerki. »Ture...? Naš konj...? Simonički...?«

»Stopite spotoma k Turetu in mu naročite, naj se pripravi na pot. Sama nimam kedaj. Saj čujete, kako krulijo svinje.« In je Barica že zopet pri svinjskem kotlu in pomijneku. Zadnja vrata je zaprla za seboj.

Pa pride oče nazaj v vežo. »S kolesljem pojdemo po tisto Simoničevo gospodo, ne? Kaj koleselj! Premalo in prekmečko! Bi stopil kam po kočijo?«

»Lepše kočije ni v fari ko v župnišču. Če naglo stopite, naletite na kaplana samega. Župnika ni doma. Po-

menita se še kaj drugega. Z gospodom kaplanom! Gotovo vam postreže z bernim vinom. Pri vinu dá beseda besedo...»

Zaloputne župan zadnja vrata. Govóri z njo, kadar je nataknjena! Vrže koš na levo ramo, koso na desno. In korači kar za hlevom in po ovinku na cesto. Samo da se izogne Barici.

8. Sorodniki.

Čisto sam je ostal Ture pred postajo. Potniki, ki so prišli z vlakom, so odšli; Metličanje, ki prihajajo iz dolgega časa k vlakom past svojo radovednost, so se porazgubili; udaril je voznik po mršavem konju, ki vozi pošto, in oddrdral. Ture se je bil motal okoli županovega konja, mu z nogo zgrinjal seno na kup, mu popravljal komat in opremo. Obraz je skrival za voz in konja, da niso toliko zijali ljudje vanj. Pazil pa je vkljub temu na vsakogar, ki je stopil s postaje. Čokate, stare ženske, kakor jo je opisala Barica, ni zagledal. Tudi ni bilo nobene potnice z berglami ali take, ki bi težko hodila.

Ture je bil v veliki zadregi. Da bi šel gledat na postajo samo, se ni mogel odločiti. Preveč začudeno so ga gledali železničarji, ki so pohajkovali okoli postaje.

Županov konj je nemiren in nepočakan, še jesti noče več, ni mu več obstanka.

»Drugega vlaka počaka!«

»Morda je pa mutast, da ne vpraša!«

»Poskusi z znamenji, morda mu dopoveš!«

Ture ve, da letijo besede železničarjev nanj. Nerodno, nerodno mu je. Da je obrit, bi dvignil glavo in jim pogledal odkrito v oči. Saj ne morejo vedeti, kdo je. Neobrita brada in lice ga pa res nista priporočali. Že na poti so gledali za njim ljudje, ki ga niso poznali, pred postajo so se ustavljali in zijali vanj ko v pustno šemo.

»He, mož bradati, počakate še do drugega vlaka?«

»Ženski, reviči... Čokata, koščena... ne more hoditi ena...« Ture govori nekam v komat.

Železničar pa ga le razume. »Nerode nerodne! Teh par korakov, pa ne gre gledat pred postajo tista, ki lahko hodi, vi pa ne na peron.«

Ture mora stopiti izza konja. In pohiti mimo železničarja na postajo.

Med kupom svežnjev in košar se nekdo giblje. Ženski glas ihti in tarna. Ob svežnjih in košarah stoji čokata, stara ženska. Mirno in nepremično gleda v sestro med kupi.

»Pogledali bi... Konja nisem mogel pustiti samega,« reče Ture kakor v jezi in da se opraviči pred železničarjem, ki je prišel za njim.

Ženska, ki sedi med svežnji in košarami, dvigne glavo ter preneha ihteti in tarnati. Starka ob njej se ne obrne k Turetu.

»Voz!« razloži kratko Ture.

»Čuješ, Katica, kola! Ipak...«

Starka niti sedaj ne pogleda Tureta. Sklone se in vzdigne sveženj. »Gdje su kola?«

Ture vidi izžet, suh, pepelnat, zguban obraz z očmi v globokih jamicah. V očeh ni nobenega sijaja, čisto brezupno, brezбриžno in potrto gledajo starkine oči mimo Tureta tja nekam proti Kolpi.

Turetu je vroče. Le kako naj stlači vso to ropotijo in še ženski povrh na majhen in ozek koleselj! Pa kako bosta vlačili toliko svežnjev in košar dan na dan od hiše do hiše? Prav je imel župan, ko se je obregal ob Barico: zakaj koleselj, zakaj ne navaden voz.

»Ne pojde vse na koleselj!«

Starka pa ko da je gluha. Odnese sveženj h koleslju, vrne se, vzame dva druga in ju spet odnese h koleslju.

Tista, ki sedi, pogleduje Tureta, pogleduje železničarja. In jima s pogledi očita: Štora! Ne bi pomogla stari, slabotni ženski?

Ture pograbi pletenico in jo odnese. Sta naložili ženi svinec vanjo, da je tako težka?

»Kako, le kako in kam?« govori sam zase Ture, pa tako, da ga čuje starka, ki prenaša svežnje. Mora ga čuti. Ali ne pokaže, da jo kaj zanima, kako bo zložil vse to na koleselj, in ne reče nobene besede. Nosi, nosi svežnje. Pa stopi še Ture po drugo pletenico.

Štiri pletenice, osem svežnjev, štiri cule. Pa spravi to na ozek koleselj, pa še dve ženski povrh, eno celó bolno, da sploh hoditi ne more! Pa še sam prisedi!

Ture išče pod sedeži koleslja in po svojih žepih, da bi kje izteknil motvoz in privezal pletenico za zadnji sedež.

Starka, ki je znosila svežnje in cule h koleslju, jih tlači nanj. Na oba sedeža, pod prednji sedež, ob sedeže, po prostoru za noge in povsod.

Ture jo gleda in se ji čudi. Premakne sveženj, popravi culo. Kaj res misli, da spravi vso to ropotijo na koleselj? Kako, le kako?

Ni zgovoren Ture, odvadili so ga v kaznilnici govoriti. Ni iskal doma prilike za pomenke. Ali starki le ne more primolčati: »Sestro pa na rame?«

S pletenicami, svežnji in culami je koleselj zvrhan. Naj konj naglo potegne, vrhnje cule se gotovo zvalijo na tla. Motvoza, da bi vsaj povezal vso ropotijo, ni pri roki. In kam naj sede žena, ki ne more hoditi?

Ture pogleda čisto od blizu starki v rdeče obrobljene oči. Zdaj mora kako reči. Pa je ne reče. Ko da je mustasta in da ji je Ture in njegovo vprašanje deveta briga. Na kolo je stopila, premešča, potiska cule in jih skuša vgnezditi na prostore, s katerih ne zdrknejo, ko potegne konj.

Ture pozabi na svojo neobrito brado in lice. Pomenljivo pogleda železničarja, ki žuli svojo pipo ob koleslju in pase radovednost. »Prijazna ženska!« skuša povedati Turetov pogled.

»S čim povežete?« se pozanima železničar.

Trdovratno razmešča starka cule in svežnje. Ko da ne čuje železničarja.

»Pa pelji človek!« In zopet pogleda Ture pomenljivo železničarja, ki pa užaljen noče reči nobene več in krene na postajo. Ture zmigne z rameni in zgrne z nogo seno na kupček pred konja.

»Kate, oj, Kate! Katice!«

Jokajoč glas tam s postaje.

Pa tudi tega glasu noče čuti starka med svežnji in culami.

»Katice...! Jao...! Ostaviš me...! Jao...!« Vse hujše stokanje in klicanje tam s postaje.

Starka na koleslju je pa menda res gluha in še mustasta povrh. Ne gane je jok, noče čuti klicev, ki so tako

pretresljivi, da ganejo celo Tureta. In korači, da pogleda, kaj je s starko na postaji.

Rada bi s klopi, pa sama ne more nikamor. Ture šele sedaj vidi, da ima levo nogo debelo obvezano. Dviga se s klopi starka, opira se na desno nogo, oprijemlje se z rokami za klop in hoče iti. Pa ne more in ne more nikamor, z levo nogo, ki je v obvezah ko debel hlod, si ne upa dotekniti se tal. In bolečine ji mora povzročati gibanje. Obraz se ji kar rdečí in modrí v trpljenju. In iz oči ji teko solze, iz grla ji vro vzdih in stoki, ki bi omečili tudi kamen.

Ture priskoči, da ji pomaga. Ali bergel ni nikjer, niti palice ne. Kako naj ji pomaga? Da bi jo prijel pod pazduho? Ture si ne upa. In pa ... in pa ne more si prav razložiti Ture, odkod čuden duh, ki ga vsega preveva, odkar je tik ob starki. Sili zoprn duh v nos in zbada ko z bodicami. Še v oči sega, v ustih budi neokusne sline in odpor. Vzdignilo bi se človeku ob tem zoprnem duhu. Ko da gnije in razpada kje blizu crknetina. Ne! Še drugačen, še zoprnejši duh, smrad po gnoju, ki teče iz človeškega telesa.

Ne more se premagati Ture. Zapiči pogled na obvezano in skrbno povito starkino nogo. Ni dvoma! Iz te noge prihaja tisti duh. In Ture naglo odskoči, da ne kihne in ne zajame še več tega smradu.

Zakriči starka, ko da sluti, zakaj je Ture odskočil. Vsa je obupana.

Na obupne klice pride mutasta ženska od koleslja. Počasi pride in čisto nič ni radovedna. Ko da je takih klicev že vajena. Nič ne reče. Ko vidi sestrin napor in namero, jo prime pod pazduho, da ji pomaga.

Pretresljivo stokanje prekine poskus spraviti starko s klopi. Tudi starka, ki noče govoriti, sprevidi, da sama sestre ne spravi do koleslja. Ali vendarle spregovori in poprosi Tureta za pomoč? Ne! Naravna sestri obvezano nogo po dolgem po klopi, a ne pogleda ne Tureta ne železničarja, ki je radovedno buljil v čudno trojico na postaji. Ko da se ji nikamor ne mudi in ji je prav, tudi če do večera ne odrinejo s postaje.

Ture uvidi, da mora sam poprijeti, če hoče še danes priti domov. Poprosi s pogledi železničarja. Pa ta noče

razumeti ali pa je previsok in se mu ne ljubi vzeti pipo iz ust. Poskusi Ture s starko, ki noče govoriti. »Primate na drugem koncu.« Upira se mu, pa se premaguje. Prime z obema rokama starko pod pazduhe in jo dvigne. Pa ni dvignil istočasno z molčečo starko, prenašlo je šinil pokonci. Bolna noga je omahnila s klopi. Starka je tako zakričala, da je prešlo Turetu vse veselje do prenosa. In pa tisti duh, tisti neznosni, zoprni duh iz obvezane starkine noge, tisti duh bi človeku obrnil želodec.

Bolna starka lovi sapo. Pojema njeno stokanje. Slabo ji je.

Železničar spozna, da ne pojde brez njegove pomoči. Poniža se in odloži pipo. »Poprimate za moje roke!« dé Turetu.

Ture uboga.

»Sedite na najine roke!«

Laže je bolni starki reči, ko njej storiti!

Poklekmeta ob njej, da zdrsi s klopi na sedež na njiju rokah, pomakmeta svoji rami pod rami bolnice. Molčeča starka prime za zavito sestriino nogo in stopa prva k izhodu.

Ture stiska zobe, da vzdrži tisti duh iz starkine noge, ki je tako oster, zoprni in neznosen, da ga skoro omamlja.

Starka ječi, ječi in stoče, da je človeka strah.

Kam z njo, ko je koleselj zvrhano naložen in ni pomislila sestra nanjo. Ali naj jo polože na golo cesto in v prah, dokler ne razmečejo in premestijo cul, svežnjev in pletenic ter ji pripravijo zasilnega sedeža. Ni klopi pred postajo, nazaj jo morajo nesti na klop, na kateri je prej sedela.

Ture odbeži od bolne starke, ko da mu gori pod nogami. Samo proč, proč od tistega zoprnega in neznosnega duha, ki bi človeka zadušil.

Zmeče na tla vse cule, svežnje in pletenice. Železničar pokaže toliko usmiljenja, da prinese od nekod motvoza, ko vidi, kaki križi so z občinskima revama. Priveže za zadnji sedež pletenico in obesi spredaj ob vsako svetilko po eno culo. Toliko tesnega prostora dobi na zadnjem sedežu, da bo mogla bolnica za silo sedeti in bo mogla bolno nogo držati vodoravno na svežnju, ki je še najbolj mehak.

Bože, kaki križi so z bolno, staro ženo! Med prenosom tik ob koleslju pa neha stokati. In ko se pripravljajo, kako bi jo na najlepši način vzdignili na pripravljeni sedež, opazijo, da je omedlela. Skričijo žene, ki jih je s postaje prignala radovednost. Še železničarji pozabijo na svojo počasnost in svoje službeno dostojanstvo. Prinesejo vode, močijo robce, naglo je pri roki kis. Še z žganjem silijo bolnico, da si opomore in je na poti zopet ne premaga slabost.

Turetova neobrita brada in lice ne vzbuja nobene pozornosti več. Usmiljena gospa s postaje mu še natoči stekleničico na pot, da pokrepča bolnico, če jo zopet napade.

Bože, Bože, pod kakimi zvezdami so rojeni Simoniči! Mati! Tako pred dobrimi tridesetimi leti je pritavala sem. Čisto tako ko danes Simonički, v culah in svežnjih vse premoženje, vsem v napotje, vsem v nadlego, nikomur dobrodošla. Še slabše ko danes Simonički! Materi ni šel koleselj naproti. Ne govorita Simonički — vsaj ta, ki govori — čisto po naše, ali človek vse razume, kar pove. Mati pa ni besedice slovenski! Pod srcem pa Ture... In kaka pot z Vestfalskega do sem! In kaka muka, ko je opazila podrto kovačnico in sprevidela, da so jo radi te podrtine gnali tako daleč, daleč, med čisto tuje ljudi... Bože, kako si jo kaznoval, ker je imela rada moža iz rodu Simoničev. Simoniči, ljudje brez zemlje... povsod izobčeni...

Bože, Bože, Bože, starke na koleslju Ture ne pripelje žive v občino! Konju ob glavi stopa Ture, trdo stiska za uzdo, da bi stopal konj mirno, korakoma. Lepše in previdneje z iskrim, mladim konjem ne more voziti. Pa stoče, stoče, vzdihuje, joče in tarna Simonička na koleslju, da postajajo ljudje po cestah in na hišnih pragih, se hudujejo nanj, ga poučujejo, kako naj vozi, zabavljajo nad občino in županom.

Sorodniki! Daljnje, daljnje je to sorodstvo in do včeraj Turetu čisto neznan. Kako je že razložila Barica? Moj stari oče in njiju mati po poli brat in po poli sestra. Pa drugih bližnjih sorodnikov sploh ni v občini. In kdo naj gre na postajo ponji? Ugovorov ne trpi županovo dekle. Še oče ji ne pride na konec.

»Cigani, cigani!« vpijejo otroci, popuščajo svoje igre in dreve na cesto.

Cigani! Da, da, prav tako potujejo nestalni cigani iz kraja v kraj. Vse, kar imajo, na voz, pa pojdi iz gozda v steljnike, postavi šotor za dan, dva! Pa zmeči zopet ropotijo na voz, na ropotijo družino, zaprezi konjička in pojdi, pojdi iz kraja v kraj!

Cigani, cigani! Ture ne ošvrkne otrok z bičem. Stoče Simonička na koleslju, da morajo čuti ljudje in priteči, da napasejo radovednost. Voznik ob konju neobrit in potuhnjen. Le v tla gleda in na konja pazi, za ljudi se ne briga. Kje bo nakradel krme za konja in krompirja za ženski in zase, premišlja cigan tatinski! Štorklja za vozom Simonička, tudi ta se ne briga za dečad. Kako bi praznovernim ženskam prerokovala iz kart in jih opeharila, na to misli prihuljena ciganka! Cigani, cigani, cigani — Simoniči pač, ljudje brez zemlje, izobčenci!

Simoniči! V Ameriko nekam jo je potegnil stric — če še živi, Bog ve. Nekam v Bosno je zaneslo drugega strica, tete, tri, so se porazgubile po službah. Ko pa vendar kovačnica ni mogla vseh živiti, grunta pa ni bilo! Očeta je uničila Vestfalska. Še čudež božji, da je ostala Simoničem tista podrtina, ki je bila včasih kovačnica, in da je ni oče kedaj v sili prodal. Te dve revi! Glej, svet, le glej, kako se vrača Simoničev rod v svojo domačijo! Cigani! Le kričite, otroci!

Tureta premaga. Ustavi konja in pogleda po svojih. Kaj sta prav za prav zanj? Daljnji, mali sestrični? Teti, bi rekel človek, ker ste stari! Sočutje z lastno in njiju nesrečo pa ne more na dan. Naj ga vprašate po njegovi nesreči in zveste, zakaj ni obrit in zakaj ga je sram pred ljudmi.

Udari Ture po konju. Sorodnici sta tuji, tuji... Blizu so si le po tem, da jih vse tepe usoda Simoničev. Kaj bi jima razlagal! Izvesta kmalu, kako in kaj, pa ju bo pri vsej njiju revščini sram, da imata takega sorodnika.

Sočutje pa ne popusti. In Ture zavozí pred obcestno gostilno, ustavi konja in pokliče vina.

»Simoniči!« jima hoče razložiti.

Pa natoči kupico in jo ponudi teti na koleslju. Teta željno pije, teta ob koleslju komaj pomoči ustnici v vino.

Spomni se Ture, da mu je Barica stisnila v roke popotnico. Razmeče cule in svežnje s sprednjega sedeža in potegne iz shrambice pod sedežem zavoj. Kos preka-jene gnjati in pol hlebca belega kruha. Teti na koleslju ni do jedi, vino ji diši. Teta ob koleslju je lačna. Vesel je Ture, da more sorodnicama s čim postreči. Še naroči vina. Izplačali so mu pred odpustom iz kaznilnice, kar je zaslužil z delom, zato ni brez denarja Ture. Siliti se mora, da kaže tetama, kako sta dobra gnjat in kruh. Tisti duh iz tetine noge bi človeku pregnal veselje do jedi, da ni bil že štirinajst dni brez trohice kruha. Tudi se upira človeku piti iz kozarca, iz katerega pije teta Cecilija. Krčmarju se ni zdelo vredno prinesiti treh kupic.

Turetu se zaleti kruh v grlu, ko opazi krčmarjev pogled.

Leden je gostilničarjev pogled in nezaupljiv. Turetovim kretnjam sledi pazljivo in napeto, ko da se boji, da Ture zdaj zdaj poseže v žep po dolg nož. Gotovo pozna gostilničar Tureta; kajpak, da ga pozna! Drugače bi bil vesel, da kaj iztoči. Tako pa gleda, ko da se Turetovega denarja drži človeška kri.

Ture čuti, kako mu sili vročina v glavo. Potisne teti Katarini gnjat in kruh v roke, teti Ceciliji natoči vina, da ji polije zapestje in rokav. Več ko polovico vina je še v steklenici, pa jo Ture postavi na tla in poleg položi denar. Pa naglo h konju in: Hi, vranec!

»Jao!« zastoče teta Cecilija. Še teti Katarini preide mutavost in krikne. Gostilničar kriči za vozom.

Ture se ne zmeni za nikogar.

Županovemu dekletu je lahko zapovedovati! Kdo naj gre po revici? Edini sorodnik! To pot je šel Ture na led, pa ne pojde več! Ne, ne, ne pojde več! Le kako, da se je sploh vdal in ni pomislil, kaj ga čaka na poti?!

Čast ti, Barica! Dobra si — ali Tureta ne premotiš več, pa če desetkrat iztakneš v zakonih, da se moram prav jaz brigati za ubogi teti.

»Làgâno . . . !«

Oho, saj res ni mutasta teta Katarina.

Hi, vranec! Zmečemo košare, cule in svežnje s koleslja, prenesemo teto Cecilijo v prvo hišo v prvi vasi s te strani občine. Potem pa z vrancem v dir k županu. Končano, Barica! Drugič me pa pusti v miru in me ne sili več med ljudi!

»Jao, jao, jao!« stoče teta Cecilija. V steljnikih in bregovih ni ljudi, da bi jih genila njena bolečina. Čudno in vznemirljivo odmeva stokanje po tihem brezovem gaju. Tureta ne gane. Hi, vranec! Da vaju prej odložim, se prej rešim brige in ljudskih pogledov. Odleže vam, teta Cecilija, ko vas prenesemo s koleslja na postelj. Hi, vranec! Skoro smo pri Pokalniku.

Ali postelja ne čaka občinske uboge. Samega Tureta zazebe po hrbtu, ko vzroji Pokalnik: Baš s tega kraja občine, baš v tej vasi, baš na številki prvi, baš pri njem! Premeten si, župan, ali izberi in privošči si koga drugega, ne Pokalnika! Pokalnik ni zaman prebral toliko knjig!

Peče, peče in boli Tureta, teti vsake besede ne razumeta. Mislita, da kriči Pokalnik na njiju. Cecilija je od bolečin vsa modra v lica. Stokala bi, pa si ne upa pred hudim možem. Le pritajeno ječi. Katarina je vsa plaha. Za koleselj se stiska, da se skrije pred pogledi neprijaznega moža.

O tem občinski odbor sploh še ni sklepal, kje začneta ženski svojo pot od hiše do hiše. Kaj si domišlja župan?

Ture skromno razloži, da je pač tu številka prva. In da je ta vas najbližja s postaje. Ženski, zlasti tista z bolno nogo, sta pač izmučeni in utrujeni ter potrebni počitka.

Ali naleti Ture! Pravega je izbral župan! Ture ima pač pravico razburjati se in učiti druge sočutja in usmiljenja. A pobijati, do smrti pobijati druge brez sočutja, to je pa malenkost!

Ture požene vranca izpred Pokalnikove hiše.

Imejte usmiljenje, ljudje božji! Sprejmite revi pod streho! Kaj ne vidite, koliko trpita. Saj prej ali slej itak pride vrsta na vsako hišo, čim prej odpravite, tem bolje je ...

Pa so čuli ljudje Pokalnikov očitek. Baš pravega je poslal župan! Vsi mu zapirajo vrata pred nosom, še

odgovora mu ne dajo ali pa momljajo: Če bi vsaj prej poslal župan glas, da bi se pripravili.

Otroci pa okoli koleslja. Da je pripeljal medveda na verigi ali opico, bi ne drevili tako za Turetom.

Stiska Ture zobe. Ali je vse vaščane obsedla Pokalnikova jeza?

Joče teta Cecilija na vozu. Kje le jemlje toliko solz? Ko lešniki debele ji polzijo na štrleče lične kosti. Tišči se Katarina cul in svežnjev, pred radovednimi pogledi otrok se ne more skriti, ker oblegajo koleselj od vseh strani.

Ko obrede Ture vas, bi se najrajši vgreznil v zemljo. Ali naj začne znova pri številki prvi, pri Pokalniku? Ali jih ni že dovolj preslišal?

Vgrizne se Ture v spodnjo ustnico, da ga zaboli. Pogoltne besede, ki mu silijo v grlo, in požene iz vasi.

Stoče, stoče Cecilija, da Tureta boli v dno srca. Ko omotena štorklja za vozom Katarina in poveša glavo. Robec si je potegnila globoko na čelo. Prav do župana bo treba.

O Simoniči, Simoniči!

Ture ne skriva svojega razburjenja, ko privozi k županu.

Župan pa pokonci. Pa kar vajeti Turetu iz rok in v svoje roke, pa nazaj k Pokalniku. Bomo videli, da li nima Pokalnik dolžnosti ko vsak drug občan.

Barica premišlja, kam zdaj z revama, a ni bila zaman v šolah v Šmihelu. Ne premišlja dolgo. Zavpije za očetom: »Denemo jih v Turetovo bajto, dokler se ne zmenite.« Toda oče je ne posluša, že odpelje.

Ture obstoji ko prikovan na dvorišču. Presunilo ga je: župan in Pokalnik si povesta svoje, med preprirom in kričanjem naj reva zopet prenašata zijala. Da se Pokalnik ne uklone, je Ture videl in okusil. Pa naj zopet prevažajo reva od hiše do hiše in ju ponujajo in prosijo, da jih sprejmejo pod streho.

Simoniči, o Simoniči! Trdemu kamenu bi se morale reva smiliti.

V pretrganih besedah razloži Ture Barici. Da županu nič ne dopove, ve.

Povesi Ture glavo. Pogleda spet Barico. Za koga je brlog poleg podrte kovačnice? Za človeka, ki ga izpuste iz ječe, je brlog dober, toda ...

Simoniči, Simoniči!

Prigovarja Barica: Saj samo do tedaj, da pri občini vse uredijo in določijo red, po katerem pojdeta revi gladko in brez prerekanj od hiše do hiše.

Štiri leta ni nihče odpiral oken v sobi, na ognjišču v veži štiri leta ni nihče kuhal, pred naklom v kovačnici ni nad trideset let tlelo oglje.

Jed naj te ne skrbi, Ture! Že Barica preskrbi.

Za glavo se primeš, ko stopiš v podrtino, premisli Ture. Pa ne ugovarja. Barici ni mogoče ugovarjati. Kaj naj napravi?

Barico je poklicala mati. Ture se je kar za županovim podom spravil domov, ni čakal, da se zadeva uredi!

Barica ga ni našla več.

Da se nista oče in Pokalnik lepo pogledala, je vedela Barica takoj, ko se je oče vrnil. Prepustil je konja in voz pastirju in jo prisekal sam domov. To je dokazovalo njegovo trdo jezo. Ko pa se je brez besede napotil naravnost v pisarniško sobo, zmetal iz predalov, s polic in iz omare na mizo kopico spisov in začel brskati po njih, se je razodelo Barici, kako kipi v njem. Strupeno ga je moral pičiti Pokalnik.

S hlapčičem, ki je modro pripeljal konja in voz domov, si Barica dosti ne pomore. Da bo Pokalnik kričal in se togotil, ko ustavita konja pred njegovo hišo, si je Barica že prej mislila. Da ne bo hotel sprejeti občinskih rev pod svojo streho, je pričakovala. Tudi ni bilo nič čudnega, da je ob Pokalnikovem protivljenju v očetu vzkipel. Pa kaj neki je zabrusil Pokalnik očetu v obraz, da ga je tako razkačilo? Pastir je vedel povedati samo, da sta kričala, na besede pa ni pazil. Vsa vas je nagnila k Pokalniku, občinski revi sta jokali, konj je bil nemiren, je pravil pastir. Oče je ukazal kar zapeljati k Turetu. Tam ju je zložil. Pozna Barica hlapčičevo slabost do konj. Misli revče, da gleda ves svet nanj, kadar jezdi domačega konja napajat, ali kadar nateguje z voza vajeti, vihti bič in vodi konja.

Že zvemo, ljubi oče! Ne mine pol ure, pa poveste sami. Razpočili bi se, oče, če ne bi znesli svoje jeze nad hčerko. Kdo pa naj bo kriv, da vas je nadmodril Pokalnik, če ne Barica? Vi sami niste nikdar, nikdar ničesar krivi, oče župan! Poznamo se. Vse, kar napravite, je dobro, lepo in prav. Kadar se pa kaj ne izteče, kakor hočete, je čisto jasno, da je imela Barica svoje prste vmes in vam je vse pokvarila.

Mine pol ure, očeta še ni iz pisarne. Premetava spise in nekaj išče po njih. Besede ni iz njegovih ust.

Huda, debela in mastna je morala biti tista, s katero vam je zabelil Pokalnik.

Vidite, oče, ni zmeraj umestno kazati župansko veljavo. Saj ste sami posegli za vajeti in obrnili voz; da bo igra lepša, ste vzeli pastirja s seboj. Sedaj pa kipi po vaših možganih.

Ura mine, debela ura, ali pa se Barici tako zdi, ko je čakanje tako dolgo in mučno in radovednost velika. Ne črhne besedice oče. Rije, rije po spisih. Ko da ne čuje Barice, ki nalašč treska z vrati v gostilniško sobo in ropota s steklenicami in kozarci, ki jih umiva.

Ali vas je pogodil Pokalnik, oče! Mož ne požira zaman knjig, ker s pikrimi vi tudi ne štedite in molčati nimate navade.

Tisti dan ni bilo nič.

Simoniči, Simoniči!

9. Barici vedno obvelja.

Kmalu je Barica povedala očetu, da morate revi od Tureta. Ture je pobegnil pred duhom iz Cecilijine noge iz sobe v vežo, iz veže pozneje v razpadlo kovačnico, od tam pa Bog ve kam. Doma mu ni bilo več obstanka, za slepo ceno bi prodal vso podrtino z vrtilkom vred. Pravili so tako.

Pa čudo, oče ni rekel nobene pikre besedice. Ni oponesel: Ali nisem imel prav? Ko bi že spočetka lahko uredili, da bi šli revi od hiše do hiše, po številkah in vaseh. Pa ne! Res je Barica kriva, da ni šlo po pravi poti. Ali Barica ima vedno zadnjo besedo. Njej vse in vedno obvelja!

Brez besede je odšel oče v zidanico. Pohiti Barica s kuho. Kislo repo je pristavila k ognju — zamudil se je oče v zidanici, šele po poldnevu se je zgovoren vrnil domov. Ve Barica, kaj je danes za očetov želodec. Debeločne žgance hitro zmeša in jih zvrhan krožnik postavi poleg repe na mizo.

»Jed čaka, oče!«

Od očeta pa nobenega znamenja, da jo je čul in razumel. Sedi za mizo v pisarni, a ne premetava več spisov, podprl si je glavo z roko in zre v železne križe na oknu.

Barica gre v kuhinjo, da pogleda, če je ajdova povitica že pečena. Potegne kozo od ognja, iztrese iz nje povitico in jo potrka po krhki skorji. Še malo naj se zapeče, da bo očetu bolj teknila. Samo da preseneti očeta, peče danes Barica ajdovo povitico. Ker ni nič go-drnjal, ko je povedala, da morata občinski revi od Tur-reta, zato je Barica zamesila ajdovo povitico in je po njej gosto natrosila mastnih ocvirkov.

Ko pogleda Barica v občinsko pisarno, oče še zme-raj strmi v železne križe na oknu.

»Jed se shladi, ate!«

Oče pa nič in nič.

Barica se ne spominja, da bi oče kedaj tako dolgo čakal s trdo besedo. In jo zaskrbi. Da ne smejo piti vina radi bolnega srca, jim je prepovedal zdravnik, te dni so pa pili. Da se ne smejo razburjati, je zabičal zdravnik, na, pa taka jeza. Naj očeta napade zopet! Zdravnik ni skrival, kako lahko končajo taki napadi.

Barica stopi k mizi z uradnimi spisi in zalista po njih. »Nekaj ste včeraj iskali, oče. Še niste našli?«

»Ne najdeš ni ti! Tistega menda sploh ni, kar sem iskal.«

Hvala Bogu, da ste prišli do besede, oče! Le izsujte svojo jezo na hčerko, odleže vam. Grdo sta se morala pogledati s Pokalnikom, da še sedaj s takim mirom prikrivate svoje ponižanje. Kaj bi vas tako zadelo, če ne ponižanje? Tako misli Barica.

»Da bi ne bilo, če veste, da bi moralo biti?«

»Tista grožnja z glavarstva, da pošljejo na moje stroške uradnika v občino in me še kaznujejo, če ne

napišem domovnice za tistega admirala in njeno sestro. Kje je tista grožnja?»

Kmalu torej izvemo, očka, kako vas je ugnal Pokalnik!

»Lačna sem bila, ate, pa sem jo pojedla.«

»Ti! Bedak! Prav mi je. Verjamem ji na besedo, ne zahtevam črnega na belem, podpišem domovnici! Zdaj imam!«

S čim vas je torej ukrotil Pokalnik?

»Kdo naj pospravlja za vami spise, če brskate po njih ko kokoši po smeteh. Zakaj niste povedali, kaj iščete. Poiskala bi tisti dopis, med tem neredom ga pa ne najdem do večera.«

»Ker ga ni, sploh ni prišel. Kaj te le moti, da daješ ženskama tako potuho?«

Kaj vam je drugega še povedal Pokalnik, da vam je tako vzkipel žolč? Samo za ta malenkostni očitek niste tako privihrali domov in se zavili v meglo nedostopnosti in molčečnosti.

»Zaveži Pokalniku jezik, če vidi, kako kokodajškaš okoli admirala in njegove sestre.« Krene oče po uradni sobi, roke potisne globoko v hlačna žepa.

Zdaj, zdaj bova skupaj, očka! Tisto, da ima Pokalnik svoj prav in bi morali mi skrbeti za občinski revij, je trdil že na seji. Če je zdaj pogrel to svojo modrost, vas ni mogla tako iznenaditi in ponižati.

»Sploh je vse narobe, odkar človek misli, da studirana ženska glava razume toliko ko preprosta kmečka buča. Dokler sem sam opravljal županske posle, ni bilo nereda.«

Pozna Barica tako govorjenje. »Ate, čisto mrzla bo jed.«

»Sit sem! Kdo naj misli na jed, če mi napraviš tako nerodnost. Vprašaj, če česa ne veš in ne razumeš, ti ponavljam in te prosim, vse zaman. Županovi vedno obvelja. Reci tako, svetuj drugače, županova po svoje. Kdo pride do kraja županovi Barici? Tako pravi kaplan. Pa je več šol studiral kaplan ko ti. Koliko več! Še črne šole!«

»Kaj pa sem zopet napravila?«

»Nisi napravila seznama tistih, ki rajši plačajo, ko da bi dajali admiralu in njegovi sestri hrano in preno-

čišče. Pustiš, da se otrese Pokalnik ob očeta: Če že moram — vi bi sicer morali — kje pa je zapisano, da mi jih smete vsiliti v hišo? Ali ne plačam lahko zanj? Po deset dinarjev za vsako na dan? Ali ste me vprašali, če se nočem odkupiti? Koga ste vprašali? — Tega nisi napravila, hčerka učena, modra in pametna, kateri vse obvelja. Ne vprašuj nedolžno: Kaj sem napravila?«

»To vas je tako razjarilo?«

»Gospod župan, kako boste pa na sodni dan odgovarjali za bridkosti, ki jih povzročate tema revama,« izvrstno posnema oče Pokalnikov glas!

Barica pa povzame očetov glas in odgovarja: »Znaš za kak primeren sanatorij, Pokalnik, kamor bi poslal na svoje stroške občinski revi?«

»Ne draži me!« vzroji oče. »Vsa vas se mi je muzala in mi privoščila, da me je tako očitno in pred vsemi ugnal. Tudi številka druga, ki nima za sol, ni hotela rev. Plačajo. Tretja, četrta prav tako. Plačajo. Kje le vzamejo? Ko da jih je okužil in nahujskal Pokalnik, ali jim pa plača sam, le da me je ponižal in nadmodril. Ti pa: Kaj pa sem napravila?«

Barica mora priznati, da se še nikdar ni posrečilo očetu tako posneti njenega glasu. In odgovori iz dna, globoko in hrapavo, kolikor le more posneti očeta: »Dosti mi je teh sitnosti. Sit sem županstva!«

»Le oponašaj me! Če mi še kedaj tako zagodeš ko danes, se pa res odpovem.«

»Ate, lepo, prav lepo vas prosim, storite to!«

Baričin glas je tako odkrit, mehak in proseč, da zapre očetu besedo. Sede k žgancem in kisli repi, ko da je pozabil na jezo, na Pokalnika, na županstvo, na sitnosti, na vse, na vse.

Prinese Barica ajdovo povitico. Kadi se iz nje, stolp sopare puhti iz temnorjave skorje čisto do stropa. Ni je razlomila Barica, naj si odlomi oče kos po mili volji.

»Nisem pogledal v koledarju. Kak praznik je danes?« Tako miren in navaden je zdaj očetov glas, ko da ni še pred dobro minuto hodil po sobi, sklanjal glave in tiščal rok globoko v hlačna žepa.

»Ate, vsak dan ajdovo povitico, še kaj boljšega, če se odpoveste županstvu.«

»Da doseže Pokalnik svoje želje? Ne!«

»Kaj nam mar, koga izvolijo? Le da se mi rešimo teh sitnosti.«

»Boš hodila tja na oni konec občine po živinske potne liste, če mislimo kedaj gnati svinjče na semenj? Bi pustila na cedilu Žbula, Ideža, Tunela? Bi se izneverila ljudem, ki vedo, zakaj te volijo?«

»Pa izberite Žbula, Ideža, Tunela za župana, če nočete pustiti županstva na oni kraj občine. Zdravnik vam je prepovedal razburjenje!«

»Nima mar kaplan prav, ko trdi, da imaš ti zmeraj zadnjo besedo. Misliš, da govoriš sedaj modro?«

»Noči ne bom več prečula pri pisanju.«

»Najamem deklo. Pretrgaš se sama, saj vidim: mati, kuha, svinje, živina, polje, trtje, pa še gostje v gostilni. Hlapec in dekla sta bila včasih pri hiši, zdaj je le hlapčič, ki je še za pastirja preotročji. Še danes povprašam po kaki dekli.«

»Županstvo rajši pustite, vse drugo opravim sama.«

»Ne pustim. Da si premetena, kot trdi kaplan, bi sama sprevidela: Županstvo od hiše, gostje iz gostilne, po vodi edini stalni, lahki zaslužek. Županstvo od hiše, glas, ki ga uživamo, pa z dimom pod nebo. Županstvo od hiše, pa ... pa ... Zakaj sem te dal v Šmihel v šole?«

Tolikokrat je že čula Barica to vprašanje iz očetovih ust! Pa ne more in ne more ugeniti, kam meri sedaj.

»Sina vam je Bog vzel, edina hčerka, ki je ostala pri življenju ...«

»Ne norčuj se iz očeta, ki ti hoče dobro. Studirala si, dosti denarja sem zmetal zate, pa ne razumeš, da radi tebe ne morem, ne smem pustiti županstva od hiše.«

Radovedno gleda Barica očeta. Čisto nekaj novega! Stokrat ponovi oče svojo misel in razlago! Da pa ne pusti županstva od hiše radi nje, je povedal danes prvič.

»Dan na dan me bolj skrbiš. Spati ne morem. Premišljam in preudarjam, zakaj mi je Bog naložil tako pokoro. Ginejo moje moči, nagaja srce, čutim, krepka moška roka bi morala prijeti za naše gospodarstvo.«

Sili Barici rdečica v lica. »Kaj nobena krepka moška roka ne pride pome, če ne bo več županstva pri hiši?«

»Malo le vleče vsakega snubca: Županova je! Nekaterim pa to ni le malo, temveč jako, jako všeč!«

Vstaja Barica od mize. »S kom ste se zopet pogajali zame?«

»Vihra! Kdo se pogaja? Vprašati sme, kdor lahko upa, da mu županova hčerka ni previsoko kislo grozdje.«

Že je pri vratih Barica.

»Šolal sem te; tudi da mi je žal, ne bom po toči zvonil. Za na kmete nisi, toliko so te odtujile domu nune v Šmihelu.«

»Metlika. Mesto, tako rekoč,« posnema Barica očeta. »Drugačno življenje ko na kmetih, tako rekoč. Gosposko življenje, tako rekoč. Gostilne v Metliki vse kaj drugega ko gostilna na kmetih, tako rekoč. Deset korakov do cerkve, proštjske cerkve, tako rekoč.«

Odloži oče žlico, Barica dobro posnema.

»Torej sta že govorila? Saj ima prav: Če se ti bo ljubilo, vsako jutro boš lahko pri maši, ne pri eni sami. Gospa —« oče dalje.

»Ljudje me že obirajo. ‚Nuna, nuna!‘ je zakipelo, ko ste tožili, kako se bojite, da hočem nazaj v Šmihel, ker nobenega fanta prav ne pogledam. To sta skuhala s kaplanom. Zdaj še v Metliko ne bom smela več, da ne bodo ljudje s prstom za menoj kazali: ‚Kmečka nevesta, ki sili v Metliko, med meščane, med gospodo.‘« Zaloputne Barica vrata za seboj.

Vzdihne oče. Izkadilo se je iz povitice, odlomi si je kos. »Pa ji pridi človek do konca. Njena le obvelja.« In zopet vzdihne.

Barica pa vsa razgreta, vsa jezna in užaljena zopet v sobo: »Nisva dokončala! Če ne odložite županstva, si poiščite človeka, ki vam bo odslej pisaril. Jaz ne pomočim več peresa za to!«

Očetu se zaleti košček ajdove povitice. Zakašlja, kašlja, kašlja, ne more spraviti drobtinice iz sapnika, ves rdeč, skoro zaripel je v obraz.

Pa se ne smili Barici: »Še to: Če mislite prositi žbulo lovega Toneta, si županujta sama! Poskrbim, da ne bodo ljudje stikali glav: Navaditi ga hoče, s hčerko mu misli prepustiti županstvo.«

Pride oče do sape. Pogladi si ščetinaste brke izpod nosa proti ustom.

Ve Barica: to je zadrega, ne ve, kaj bi rekel. Pa dreza, dreza vanj Barica: »Od zadnje seje nisem imela ni urice, da presedim pri županskih poslih. Dela čez glavo vaju čaka, vas in tistega, ki vam pomore. S seznamom tistih, ki nočejo Simoničevih rev pod streho, tudi ne bo malo pisanja.«

Z obema rokama poseže oče znova v brke in si jih hoče zavihati. Zavihaj si ščetinaste brke, trde, da bi se človek zbodel ob koncih! Barica ve: jeza kipi v očetu.

»Sem gospodar v svoji hiši, ali nisem? Sem župan, prva glava v občini, ali nisem? Sem oče, tvoj oče, ali nisem?«

»Če sami ne veste...?«

Udari oče z roko po mizi, da se zamajeta krožnika s kislo repo in debelačnimi žganci, še lesen krožnik, na katerem je ajdova povitica, se zamaje. »Ti! S hlapčičem govori tako, z menoj ne boš! Takoj, pa takoj tja!« Iztegnil je oče desnico in kaže s prstom na razmetane spise po mizi v občinski pisarni. »In če mi ni zvečer seznam napravljen... in če ne pojdejo jutri na pošto dopisi za glavarstvo...« Korači oče po sobi. Roke sklene na hrbtu.

»Vprašaj, če česa ne veš.« Človek bi mislil, da govori oče, tako dobro ga Barica posnema. »Povejte, oče, kaj je to bunka? Kdo mi je tako rekel?«

Oče se ne briga za njeno vprašanje.

»Kmečka bunka, tako rekoč, tista županova, pa čeprav je studirala. Pa kaj hočemo, tako rekoč. Premoženje je lepo, tako rekoč. In to je v teh hudih časih glavno: premoženje, bogastvo, denar, tako rekoč.«

»Rečem: Če ne najdem zvečer seznama, boj se me! Tvoje trme sem sit! Sploh odslej...«

»Vprašaj, če česa ne veš.« Spremeni Barica svoj glas v moškega, ki pohrkava: »Pa ne mislite, gospod župan, da misli oholi Metličan resno?«

»Če mi ne napraviš do večera seznama, se pomeniva, da me pomniš!«

Oče išče klobuk.

»Ne pomočim peresa, sem rekla.«

»Ponavljam: seznam, v katerega vpišemo, kdo plača...«

»Županstva ne daste od hiše?«

»Niti v sanjah!«

»Seznam napravi — ne do večera, prekratko, povprašati moramo ljudi po občini — seznam napravi do nedelje zvečer — Ture! Artur Simonič!«

Postoji oče. Roke mu same zdrknejo s hrbta na boke in ohlapno obvisijo. Sama od sebe se odpirajo usta.

»Županstva od hiše — ne! Sama vsega ne zmorem! Lepše ne piše v občini nihče ko Ture, bolj židanega časa tudi nima nihče. Če kdo napravi seznam in mi sploh pomore pri županstvu, je to — Ture! Sama ni črke več!«

In gre Barica iz sobe v kuhinjo.

Poseže oče z obema rokama v brke. Pa si jih ne pogladi proti ustom in jih ne skuša vihati. Le dotakne se jih, jih spusti in obdrži roke v njih. Premišlja, premišlja. Pa krene v kuhinjo.

»Ni te bilo tedaj doma pred štirimi leti?«

»Ko so se stepili fantje in je Ture Žbulovega preveč kresnil po glavi — tedaj mislite?«

»Kresniti po glavi praviš uboju?«

»Ko vi odgovorite na moje prejšnje vprašanje, potem šele vprašajte!«

Očetu sršijo bliski iz oči.

»Vprašajte, če ne veste, ko zopet zabarantate z Metličanom. Kmečka bunka, tako rekoč.«

Oče krene brez besede iz kuhinje.

Barica čuje, kako zaloputne predal v omari, v kateri ima ključ od zidanice. Naglo stopi v vežo.

»Prav pravi kaplan: Ne prideš ji na konec,« brunda oče, ko da govori sam s seboj.

»Zopet greste pit. Ste pozabili, kaj je rekel zdravnik?«

»Poleg take hčerke je res radost živeti.«

Oče je že na pragu.

»Vsaj kos ajdove povitice vzemite s seboj! Pijete na prazni želodec. Še slabše. Ali naj vsak dan kuham kislo repo? Pa vaše srce?«

Oče je že na cesti.

10. Rogovilež vzkipi.

Pa je Ture res prišel. Barici vedno uspe.

»Vsaj do tedaj, da najdeš primernega kupca in prodaš...« prigovarja Barica.

Neodločno stoji Ture ob mizi s spisi v občinski pisarni.

»Jaz... jaz...«

»Povej ga v občini, ki lepše piše! Kdo je dosegel v vojni večjo čast ko ti?«

»Oče...«

»Sitnari tudi z mano, kadar je slabe volje. Ve, da prideš. Povedala sem mu, da ne zmagam sama vsega. Če te s svojo sitnobo prepodi, naj si županuje sam.«

»Ljudje...«

»Kaj komu mar? Naj le brusijo jezike! Ne plača te občina. Jaz sama sem te najela! Jaz!«

»Ti...«

»Ture, lepo te prosim, pomagaj mi! Da veš, koliko noči presedim pri županskih pisanjih, bi se ne dal toliko prositi. Ne verjameš, koliko zahteva le vojaščina. Pa glavarstvo, sodišče, davkarija, druga županstva...«

Tako gorak in mehak, proseč je Baričin glas, da se mu Ture ne more ustavljati. Pogleda v papirje, ki jih Barica razgrinja po mizi.

»Največ dela je z vojaščino. Naborniki! Rekrutni spiski pravijo tem knjigam.« Barica odpre naborniške knjige. »Ture, če mi le vojaške stvari opraviš, pol dela mi prihraniš in olajšaš. Ne bo ti težko, sam si bil vojak.«

Zalista Ture po naborniških spiskih in bere imena in primerja letnice.

»V takih škripcih sem včasih, da ne vem, kje se me glava drži. Ni bilo zadnje tedne časa kedaj posedati za to mizo. Pa poglej!« Pokaže Barica kupček neodprtih pisem, položi roko na kup spisov. »Neodprta pisma, nerešeni spisi! Oče najbolj sitnari s seznamom za preskrbo tvojih sorodnic. Ali bi ne začel kar s tem? Dobro delo napraviš! Sorodnicama prihraniš marsikatero pikro opazko in neprijaznost, meni pa tudi.«

V Turetovih očeh ni nobenega odpora več. Kako naj človek odreče županovi Barici in na take njene prošnje?

»Po hišnih številkah popišemo vsako vas v občini. Z ravnilom si začrtaš stolpce. Prvi stolpec je za tekočo številko. V drugega vpišemo ime in priimek hišnega lastnika, v tretjega hišno številko. Potem: koliko plačuje davkov, koliko dni imata tvoji sorodnici pravico biti pri vsakem. Potem: ali hoče plačati, kolikor pride nanj, je li plačal, kdaj in koliko. Končno opomba.«

Napeto poslušá Ture in sledi Baričinemu prstu, ki kaže po papirju, kako široki naj bi bili stolpci. Ko mu pripravi Barica polo belega papirja, ravnilo, črnilo, peresnik s čisto novim peresom, jo Ture pogleda. »Ne vprašaj, če znam še pisati?«

Barica se nasmeje. »Pri vojakih je bilo dosti izbire. Ne bi tako povišali baš tebe, da nisi zaslužil. Da ne znaš nobenega stavka več gladko povedati, sem mislila. Pa znaš, kakor čujem, tudi to.«

Ture pomoči pero v črnilo in išče z očmi košček papirja. Barica mu ponudi neodprto pismo. Ture napiše na papir: Simonič.

»Pojde?« ga bodri Barica.

»Mislím.« In Ture sede na stol, si pripravi polo papirja, peresnik zatakne za uho, meri po poli z ravnilom prostore za stolpce.

Barica odpira pisma, preletava z očmi popisane liste. Došle dopise nalaga na kup spisov, o katerih je rekla, da niso rešeni. In kadar položi dopis na tisti kup spisov, vselej pogleda Tureta.

Pa če ne potegneš danes črtice in ne napišeš črkice, da si le prišel! Dovolj je, da si prišel! Še več. Obril se menda tudi ne bi, če ne bi pomislil, da prihajajo v občinsko pisarno ljudje, ki bi jih bilo strah tvojega neobritega, hajduškega obraza.

In Barica je vsa zadovoljna s Turetom. Ko zopet položi dopis na kup spisov in ji pogled za dlje časa obvisi na Turetu, mu prizna, da Anici ni mogla biti izbira težka, ko se je odločila zanj. O, tedaj je bil pa Ture še vse lepši fant! V vojaški obleki, zvezde pod vratom, kolajne na prsih in sablja ob boku. Pa je zdaj še zmeraj fant od fare! V nedeljski obleki je, videti je nova. Še vse nekam postavnejši in lepši je v novi obleki ko sicer. Ni

ga strla ječa. Niti sledu o tistem rogoviležu, ki je pred tedni vzkipel pred Anico v gostilniški sobi.

Molčita.

Ture je stolpce načrtal, zdaj piše na vrh pole.

Barica pazljivo prebira dopise.

Glasno govorjenje v veži. Županov glas.

»Rečem le, da je gostilna v Metliki vse kaj drugega ko gostilna na kmetih. Razlika je v tem, da je v mestu več ljudi in jih več tja pride. Zaslужek, tako rekoč, zaslужek je vse drugačen v mestu.«

Odprla sta vrata v gostilniško sobo. Glas županova spremljevalca čisto razločno doni v uradno sobo.

Ture naglo dvigne glavo in pogleda Barico. Osupnega, ko vidi, da je Barica vsa blede in ji trepetava obraz. Roka, ki drži neodprto pismo, se ji za spoznanje trese. Ture si hipne spremembe ne more razložiti in plašno pogleda v gostilniško sobo. Vrata med občinsko pisarno in gostilniško sobo so na stežaj odprta, vstopivših pa Ture s svojega stola ne vidi. Vpraševaje pogleda Barico.

Vstane Barica, skoči k vratom in jih zaloputne. V gostilniško sobo ne pogleda, ko da ni radovedna, kdo je prišel. »Ne prideta semkaj, ne boj se!« In sede na prejšnje mesto. Nemirna je, tega ne more skriti. In nemir prevzema tudi Tureta. Ko na trnju sedi.

»Barica!« Oče govori še v gostilniški sobi in odpira vrata v pisarno. »Ne slišiš, gost je pri hiši?!« Sladek je njegov glas. Ko pogleda v pisarno, pa mu preide glas v osornost: »Si oglušela?«

»Sto rok nimam in raztrgati se ne morem, da bi bila i v gostilni i v kleti i v pisarni.«

»Gost čaka!«

»Spisi tudi!«

Oče zapre vrata in stopi v pisarno. »Ni mogoče! Saj imaš pomočnika! Da bi sedaj ne tekli županski posli ko namazani z medom in maslom...«

Ture ne ve, kam bi pogledal, kaj bi delal, kako se vedel. Pero pleše po papirju, pisati noče. Čuti, kako ga motri župan.

Barica se ne zgane na stolu. Ko da ni očeta v sobi. Odpira pisma in gleda dopise.

»Ne postrežeš gostu?«

»Saj vidite, da imam polne roke dela. Zakaj mu ne bi prinesli sami vina, če je žejen?«

»Hoče, da mu ti postrežeš.« Mahoma pa je županov glas zopet čisto miren, skoro sladak: »Le pojdi, Barica, po vino! Nič se ne boj! Popazim sam, da ne izgine kaj iz pisarne.«

Ture prebledi. Peresnik mu pade iz roke. Obupno pogleda Barico.

»Oče!« Barica vzplamti. Vrže neodprto pismo in neprebran dopis po mizi, kar samo jo dvigne s stola.

Trkanje na vrata. In glas iz gostilniške sobe. »Ali smem? Če nimate kakih skrivnosti v tem prostoru. Uradnih tajnosti, tako rekoč.« Čokat, gosposko oblečen možakar s širokim obrazom, polnimi, rdečimi lici, krivim, ko nalomljenim nosom stoji na vratih. Pogledi iz živih, rdeče obrobljenih oči začudeno zaplešejo od Barice do župana, od župana do Barice, na Turetu pa obvisijo vpraševaje.

»Županski posli dandanes niso šale. Dela čez glavo!« razloži župan. Navihati si hoče brke. Sršeče pogleda Barico, h gostu stopi naglo in ga skuša izvabiti, skoro izsiliti iz sobe. Trdo zapre vrata za seboj in gostom.

Ture vstane s stola, ko da je sedel na žerjavici. In pogleda po križih na oknu.

Sprevidi Barica, da premišlja, da li jih zmorejo njegove roke. Rajši zlomiti železne križe in skozi okno ko skozi vrata in mimo očeta na prosto. Ven, ven, ven pa na vsak način in čimprej, takoj, takoj!

Čemu si me zvabila v to past, Barica?

»Da veš, Ture, kaka reva sem jaz.«

Ture sunkoma obrne pogled s križev v Barico. Njen glas je tako pobit. In njen pogled je tako žalosten, žalosten. In vsa bleda in potrta je.

»Reva, da se me Bog usmili!«

Ture ne ve, kaj bi. Smili se mu. Ali kako naj ji pomaga? Kaj naj napravi? Pa pograbi polo papirja, ki jo je prevlekel s stolpci. »Doma naredim,« pove. In gleda Barico, da bi mu pritrdila.

Barica ne odgovori, ne pritrdi. Pozorno posluhne v gostilniško sobo. Glasno govorijo tam in vse vprek. Novi

gostje. Hrupni, veseli gostje, ki niso na tešče, so si nekje že privoščili vina.

Naglo in hlastno odpre oče vrata. »Barica! Sem! Hitro!« V pisarno niti ne pogleda. Ko da je toliko novih gostov, da nimajo kam sestiti. In ko da grozijo, da odidejo in se nikdar več ne vrnejo, če jim v hipu, pa prav v hipu ne pripravijo miz in stolov.

»Potrpi, le malo potrpi,« šepne Barica Turetu in odhiti v gostilniško sobo.

Ture obstoji na mestu s polo v roki. Gleda v polo, pa ne vidi črt, ki jih je sam zarisal, ne črk, ki jih je sam napisal.

Hrup v gostilniški sobi. Harmonika. Veseli, prešerni, razigrani in razbrzdani fantje. Pohrkavajoč glas prevpije vse druge: »Na kmetih harmonika. Gospodje, meščanje, Metličanje, tako rekoč, plešejo le na godbo na pihala ali lok. Meščanje, tako rekoč.«

Županov glas miri.

»Kmečke bunke, ho! Premoženje, tako rekoč, v teh hudih časih!« pohrkuje glas in prehaja v kričanje.

»Mirni gostje, tako rekoč.« Užaljen je glas, ki ga je Ture danes že slišal.

»Ho, bunke, kmečke bunke!«

Ture razloči, da govori vino iz fanta, ki pohrkava.

»Harmonikar, igray! Zakaj si prišel?« Županov glas. S tem jih hoče umiriti.

Hreščeči glasovi harmonike. Prevprije jih pohrkavajoč glas: »Z Metličanom? Barica! Bunke, pravijo v Metliki, kmečka bunka, Barica! Z menoj! Moraš! Zdaj nalašč!«

Z vso silo se nekdo upre ob vrata v občinsko pisarno. Kljuka popusti, naglo se vrata odpro in v sobico omahne Barica. Komaj, komaj se obdrži na nogah, da ne pade. Tesno ob njej podolgast fant z dolgimi, kodrastimi in razmršenimi lasmi. Lovi Barico, k plesu jo hoče prisiliti. Z desno roko jo trdo drži za desni komolec, z levico jo skuša prijeti okoli vratu ali vsaj za ramo. Otresa, otepa se ga Barica. Zaman. Fant je močnejši. Z levico jo je zgrabil za ramo, k sebi jo hoče pritegniti.

»Pomagaj, Ture! Reši me! Brani me, Ture!« Barica hrope v silnem naporu.

Ne pomišlja Ture. Spusti polo na tla. Je že ob fantu. Zgrabi ga za zapestje njegove levice, da zapoka v njem.

»Pusti!«

Sikne fant: »Ha!« In je že z desnico v Turetovem goltancu. »Hudič!«

Fant ima pest kot iz železa. Turetu, ki mu je prišlo vse to tako iznenada, pohaja sapa in izstopajo oči. Ko skozi meglo potiplje in krili z rokami po nasprotnikovem vratu.

Priskoči župan, navalijo fantje v pisarno in ju ločijo.

Ture je ves zmeden. Ko da se ne zaveda, kaj, kako in kedaj se je vse to zgodilo, stoji med fanti, ki ga presenečeno in debelo gledajo.

»Ture!« vzklikne nekdo.

»Ture, Ture, Ture!« gre od ust do ust.

»Ture?« zahrka fant, ki ga zadržujejo tovariši, da ne plane v Tureta. »Ture! Ture, ki mi je ubil brata!« In iztrga se fantom iz rok. Ko blisk naglo navali na Tureta in zamahne z roko proti njemu. Med zamahljajem se zasvetlika jeklo v njegovi roki.

»Nož! Nož ima!« zakriči župan.

Ture se še ni dodobra zavedel. Udarec, namenjen njegovi glavi, je prestregel z desno roko. Da bi veljal njemu napad, na to ni dosti mislil. Mislil je, kako ubrani Barico pred pijanim fantom.

Pa ga je zaskelilo v desnem komolcu.

Barica je presunljivo zakričala.

»Nož!« je razločil Ture med zmešnjavo in vpitjem in prerivanjem. Planila mu je kri v glavo. To smrkavo, pijano fante hoče kar z nožem.

Ture sam ni vedel, ne kako, ne kedaj, ne zakaj se je prav za prav zgodilo. Preden je fant drugič zamahnil z nožem, mu ga je izbil iz rok. In je zgrabil fanta za vrat in bedro in ga dvignil ko snop v zrak.

Fantje pa niso pustili tovariša na cedilu. Stol pod nogami je opozoril Tureta, da gre zares, udarec po glavi mu je vzel pamet, razsodnost in spomin.

Ko se je zavedel, je stal na hišnem pragu, v roki stol. Fantje pred hišo, kole, krepelce, kamne so imeli v rokah in mu grozili. Koliko jih je bilo, kaj so vpili in kričali, vsega tega Ture ni ne videl ne slišal.

Pa ga je potegnila Barica s praga in porinila v vežo. Pred nosom je fantom zaprla vežna vrata in obrnila ključ v njih.

Trušč in hrušč, vpitje in razbijanje po vratih je opominjalo Tureta, naj bo oprezen. Naraščajoče vpitje je dokazovalo, da hočejo razbiti vrata in vlomiti v vežo ali duri sneti iz tečajev. Samo da pridejo do Tureta!

In Ture je stal za vrati in ni spustil stola iz rok.

Barica je tedaj odprla vrata v podstrešje in porinila Tureta s stolom vred na stopnice. Vrata je zaprla za njim in jih zaklenila.

11. Kdo pride Barici na kraj?

Stal je Ture na stopnicah za vrati v podstrešje, krčevito stiskal stol v rokah, prisluškoval vpitju pred hišo in razbijanju po durih. Koliko časa že, Bog ve! Vsa kri je kipela po njem.

»Si zopet koga ubil?«

Tako nepričakovano je padla na Turetova ušesa beseda, da mu je omahnil stol v rokah. Naglo je pogledal proti vrhu stopnic.

Županja!

Ture je pozabil na vpitje pred hišo in na nevarnost, če duri popustijo. Razburkana kri po žilah je hipoma zastala. Da županji ni v glavi vse tako ko v glavah drugih ljudi, so govorili že pred vojno. Vstane Turetu pred očmi prizor, ko so jo odpeljali na Studenec. Štirje možje so jo komaj krotili, dva sta imela še s povezano dovolj opravka, tako je besnela. Krvave pene so ji silile na usta, pa kričala, vpila, tulila in grozila je in škrtala z zobmi, da je z ona in mraz pretresal vse, ki so jo videli in slišali.

Zazebe Tureta po hrbtu. Pogleda bi za vse na svetu ne upal umekniti od županje. Da bi norica storila — Bog ve kaj, nekaj strašnega — to se mu je zarilo v glavo.

»Koga si danes?«

Oči županje ne blešče zmedeno, čisto mirno, vpraševaje, trezno in razumno gledajo Tureta. Krvavih pen ni na njenih ustnicah, tudi glas ni čisto nič nenavaden. Sploh bi sedaj ne razbral z njenega obraza, kako strašna je bila tedaj. Le bleda, bleda je bolj ko tedaj. — Ne

pride na sonce. Županovi je že pred leti niso puščali med ljudi. Po vrnitvi s Studenca so bili redki, redki, ki so jo videli, še redkejši, ki so govorili z njo.

Ture prime za kljuko. Vrata so zaklenjena.

»Zakaj hodiš k nam ubijati? Potem pa strašijo mrtvi okoli hiše in po hiši!«

Ture udari z roko po vratih. Ven, ven, pa četudi naravnost med razgrajače pred hišo!

»Danes so tebe tudi zdelali.«

Ture začuti skelečo bolečino v roki, ki je udarila po vratih. Ko jo je stisnil v pest, je zapeklo v dlaneh, ko da se je doteknila žive žerjavice. In ob komolcu ga zbada ko z iglami. Desni rokav suknjiča je ves krvav, krvava je desna roka, krvava so vrata, krvav je stol, stopnice so poškropljene s svežo krvjo. V komolec ga je sunil fant z nožem, dlan si je Ture menda obrezal, ko mu je izbil nož iz rok. Rana na čelu skeli Tureta. Potiplje z levo roko. Rog za debelo hruško mu je vzrasel. Po čelu jo je dobil tedaj, ko je zakipelo in završalo po njem, da je izgubil pamet in spomin. Ko potegne Ture levo roko od otekline na čelu, vidi, da je roka vsa krvava.

»Obvežemo te.«

In županja potrka s palico po vrhnji stopnici. Tok, to-o-tok, tok, tok!

»Tako, mama, tako!« se oglasi v veži Barica. »Malo, samo malo potrpite!«

Laže je Turetu, ko sliši Baričin glas. Ne udari drugič po zaklenjenih vratih.

»Te jako boli?«

Ture ne odgovori. Posluhne v vežo. Rentači župan, brunda, gode, momlja in sitnari, da se Bog usmili!

Barica ne odgovori niti na najpikrejšo očetovo.

Krik pred hišo ponehava. Iz klicev po orožnikih ne more Ture razbrati, da li so že tu, ali šele podijo nekoga, naj gre ponje.

»Zgovoren baš nisi!«

Res ni Turetu do razgovora z županjo.

Tok, to-o-ok, tok, tok!

»Saj, mama, saj! Čujem in že grem.«

Ture skoro omahne na Barico, ko odpre vrata.

»Jezus!« jekne Barica. »Ves krvav si.«

»Ti!« vzrobanti župan. Ves zaripel je v obraz.

»Obveži ga, Barica!« kliče županja z vrha stopnic. Ture ne ve, kaj bi storil, kam bi pogledal. Levi razbojnik ni grše gledal s križa rimskih vojakov pod seboj ko župan nanj.

»Le zakaj nisi prosil v kaznilnici v Mariboru, da bi te do smrti obdržali na hrani in stanovanju in pod ključem. Zdaj pa stroški in sitnosti. Pota orožnikov, zasliševanje sodnikov, delo državnemu tožilcu, pota na sodišče. In prideš zopet v Maribor. Zakaj nisi prosil v kaznilnici?«

Barica je medtem prinesla iz kuhinje skledo vode, iz sobe za gosposke goste belo brisačo, iz gostilniške sobe stol in postavila nanj skledo z vodo. Ob očetovih besedah se pa naglo odloči. Zopet porine Tureta iz veže na stopnice v podstrešje, stopi s skledo in brisačo za njim ter zapre vrata za seboj.

»Lepo in prav, Barica! Orožniki ti bodo hvaležni, da jim ne bo treba stikati po gozdovih in skrivališčih za njim. Le zadrži ga, da pridejo. Sem že poslal ponje.«

Robanti, rentaći, brunda, gode, momlja župan po veži. Barica se ne zmeni za njegove besede.

Ture se ji ne ustavlja. Rajši bliže norici ko razkačenemu županu.

»Koliko je mrtvih?«

»Mama, lepo vas prosim, ne grenite še vi Turetu že itak bridkih ur! Zame se je potegnil. Le jaz, jaz sama sem kriva te krvi.«

Pogleduje županja Tureta, pogleduje Barico.

Ture se upira, da bi mu Barica izpirala rane, Barica ne pusti, da bi si jih izpral sam.

Ko mora steči po čisto vodo, ji zabiča oče v veži, naj dobro popazi na Tureta, da ne skoči skozi okno in ne pobegne. Orožniki pridejo kmalu, kmalu.

Nima kaj poslušati in odgovarjati Barica. Še po žganje mora, da razkuži rane. Tako se je domislila mati.

»Zakaj nisi takoj povedal, da si se potegnil za Barico? Ne bi te vprašala, koliko je mrtvih.«

Ture ne odgovori.

»Si zmeraj tako gostobeseden?«

Ture, ko da ne govori z njim.

»Si hud, da sem te vprašala, če si zopet koga ubil?«

Ture dvigne pogled z rane na desni dlani in se zazre v njene oči. Misel na žganje, ko ni pri roki drugega razkuževalnega sredstva, ni bila slaba. Zmešanemu človeku najbrž ne bi kaj takega padlo v glavo.

»Torej nisi hud?«

Odkima Ture.

»Pa ti je žal, da si se postavil za Barico in si jih odnesel?«

Odkima Ture.

»Barica zasluži, da si se zavzel zanjo. Dobro dekle je Barica.«

Prihiti Barica z žganjem. Vpričo nje je mati noče hvaliti.

Bil je Ture vojak, trikrat je bil v vojni ranjen. Ve Ture, kaj so rane. Današnje so samo praske, še gnojile se najbrž ne bodo, če jih žganje lepo razkuži. Le zakaj toliko strahu, skrbi in sočutja, kot ga kaže Barica! Bunke na čelu si niti ne pusti obvezati.

Dobro dekle je Barica! Tudi to je povedala županja čisto prav in nič zmešano. Ture bi prenesel brez stoka trikrat hujše rane, če bi mu jih tako nežno obvezala ženska roka.

»Razložita! Ture, zakaj si se postavil za Barico?«

Tudi ta radovednost se Turetu ne zdi zmešana. Da bi sam razložil, na to seveda ne misli.

Barica si umiva okrvavljene roke. Skozi nos zadiha ob materinih besedah.

»Povej, Barica!«

Barica je obrnjena vstran. Ture ji ne vidi v obraz, čuti pa, da ji gre na jok. Kratko dihanje skozi nos in drgetanje njenega telesa mu pove, da bruhne iz nje, kar je do sedaj zadrževala.

Tudi mati opazi, kako je z Barico. »Barica, Baričica moja!« Pristopi k njej in jo poboža po laseh. »Revica!«

»Metličan! Žbulov Tone takoj za njim v hišo. S fanti in harmoniko. Pijan. Fuj! Pa vame.« Na glasu se Barici pozna, kako težko, težko premaguje jok.

Mati razume in nič več ne vpraša. Razloži Turetu: »Kakor z menoj, čisto tako, kakor z menoj: Tega

vzemi, tega moraš vzeti, če ga imaš rada ali ne. Če boš z njim srečna ali ne. Bogat je!»

Materine besede zadržijo Baričine solze. »Povejte, mama, kako naj se zahvalim Turetu?«

»Žejen je morda, lačen.«

Barica je že na stopnicah. »Da mi sami ne pride na misel!«

»Lepo in prav! Nič ne porečem, tudi če ne plača.« Oče hodi z dolgimi koraki po gostilniški sobi gori in doli in namigne na kruh in vino, ki ga nese Barica v podstrešje. »Le zadrži ga kakorkoli do prihoda orožnikov!«

Miren in stvaren očetov glas le premoti Barico. Postoji in pogleda očeta. Pa se naglo premisli: Ne, ne in ne, za nič na svetu nobene besedice sedaj očetu. Njen molk mu bo hujša kazen ko najpikrejša beseda. Na obrazu mu bere, kako komaj čaka besede. O, da, da, rad bi zmotal vse tako, da bi mogel stresti svojo jezo na njo. Grize ga, ker Barica molči. Le naj vas grize vest, oče! Glodaj, črv: Zakaj sem pripeljal Metličana? Brez besede hiti Barica na podstrešje.

Razložila je županja Turetu: »Oče jo sili vzeti Metličana, Žbulov Tone bi jo pa tudi rad. Mene so prisilili vzeti njega. Vidiš, si slišal, kaj je napravil iz mene?«

Ture molči.

»Tam ob veliki cesti iz Metlike proti Gorjancem je bila naša gostilna. Ej, ali je bilo veselo pri nas! Prelepo, da bi se bila mogla kedaj privaditi v tej puščavi. Pri nas skoro vsak dan vozniki, harmonika, petje, ples ob nedeljah, tu pri županovih na teden gost, harmonike niti vsake kvatre ne. Ah, pa ko so mrle hčerke — štiri — in ni bilo sina. In ko sem le dobila sina, je še ta umrl. Se me ne bojiš, ki sem bila na Studencu in sem — nora?«

Kaj naj odgovori Ture? Pa zakaj sploh še sedi tu? Da bi z obvezano roko pisal ali črtal stolpce, ni misliti. Hrup pred hišo je tudi utihnil, menda so se že porazgubili fantje. Ture se odpravlja.

»Pa se me le bojiš! Ni čudno! Lastni mož se ne pri-takne jedi, ki jo pripravim. Se boji, da mu jo zastrupim. Misliš, da mu ta strah narekuje mirna vest?«

Turetu se zazdi, da so njene oči le malo kalne.

»Boji se me, pa hoče proč,« pojasni mati Barici.

Barica ga preplašeno in proseče pogleda.

Kaj hoče Ture? Pokusi kruh in pomoči ustnice v vino. Barici na ljubo.

»Se ne bojiš, da te na cesti ne prestrežejo? Močan si, ali kaj moreš sam proti kopici? Pijani so, ti pa ranjen!«

Ni videti, da bi to Tureta skrbelo. Ne reče pa Ture ničesar.

»Zgovoren ni tvoj rešitelj, Barica!«

»Zgovoren? Mama, kaj ne veste, kje so ga odvadili govoriti? Ah, mama, vidva sta si v nečem čisto podobna. Svet sodi vas in Tureta enako, namreč napačno. Oba morata prenašati svojo nesrečo v samoti. Vi ne smete med ljudi, Ture pa beži pred njimi. Pa je vam le lepše ko Turetu. Imate vsaj mene. Ture pa nima nikogar, nikogar. Razumete, mama, zakaj da je skoro pozabil govoriti?«

Razume mati. In vsa oživi. »Če sva si podobna, zakaj se me bojiš?«

Ostro pogleda Barica Turetu v oči. »Saj se vas ne boji, mama! Kajne, Ture, da se ne bojiš moje matere?« Prosi, prosi Baričin pogled.

»Ne!« reče Ture s poudarkom.

»O, vidiš ga! Ne boji se me in ni mutast! Na to trčimo!« Vsa oživi županja. Naglo je pri mizi. Že drži v rokah kupico. »Na dobro zdravje, Ture! Vrl dečko si!«

Priskoči Barica in jo zgrabi za roko, ki je že prinesla kupico do ust.

Nejevolja in jeza na materinem obrazu.

»Mama, mama! Iz Turetove kupice? Kaj si bo mislil? Ne smete!« In ji izvije kupico iz roke, se pritisne k njej in ji poboža lica. »Turetu sem prinesla. Turetu.« In jo rahlo odrine od mize. In zopet je prošnja v Baričinih očeh. Na vino namiguje sirota.

Ture razume. In pije. Prigrizne kruha. In pije. Željno ga gleda županja, kadar nese kupico k ustom.

Barica jo boža po licih in laseh. Ko da ne boža svoje matere, ko da boža majčkenega otroka. In ji govori nežne besede, ljubkuje Barica mater in ji preganja jezo in nejevoljo, ki noče z njenega obraza.

»Dosti krvi je izgubil Ture, pa se mora pokrepčati.« In prosi Barica z očmi Tureta, naj pije, naj vino izpije.

Uboga Ture. Vse kaj drugega bi storil za Barico. Kako mu je izprala in povila rane! Rajnka mati bi ne napravila tega tako milo, nežno in sočutno, kot je napravila Barica. Dobro dekle, prav si povedala, županja! Ni ga na svetu boljšega dekleta, to občutiš ti sama najbolj, županja! Le katera bi te tako božala, ljubkovala in se ti dobrikala, da ti prežene jezo!

Prijetno je Turetu. Ne mudi se mu baš nikamor, ali do večera le ne more sedeti tu in gledati, kako je Barica nežna do matere.

Ko na trnju je Barica. Vina si ne upa znova prinesiti Turetu, pri prazni kupici ga ne more pustiti, v spodnje prostore ga ne more odvesti, dokler kolovrati po njih oče. Domov pa Ture še ne sme, ne sme! Ne verjamejo fantje, da jo je Ture pobrisal skozi zadnja vrata, Bog ve, kje ga čakajo. In ne sme, ne sme, ne sme Ture v roke orožnikom. Zareklo bi se mu, nekriv bi priznal, česar ni napravil. Muka je Barici zadrževati Tureta, skrbi zanj ne more zakrivati.

Dobro dene Turetu njena skrb. Vendar: če kosti žbulovega Toneta še niso dovolj prerahljane, naj le poskusi! Da ni potegnil noža, ko mu ni bilo čisto nič sile, bi je ne izkupil. Nož je za skrajno silo, ne pa za prazen nič. Drugemu pa itak ni napravil Ture nikomur nič hudega. Zakaj naj bi ga napadli? Njegove praske pa se zacelijo v dveh, treh dneh.

Muka, muka je Barici zavleči Turetov odhod. Mati noče dosti govoriti, odkar ji je vzela kupico od ust. Ko da je užaljena. Ture še na besedo ne odgovori, nikar da bi sam začel.

In Barici kar odleže, ko začuje pred hišo samozavestne moške glasove. Skoči iz sobe. »Orožniki so! Potaji se! Ne oglasi se na nobeno besedo! Le če te pokličem, pridi doli!« pouči Tureta in odbrzi po stopnicah.

»Si opazil? Ne privoščijo mi vina.« Užaljena, v dno srca užaljena je županja. »Trtje imamo, doma ga pridelamo. Gostilno imamo. Prinesla sem k hiši doto kakor nobena druga — misliš, da mi ga privoščijo le požirek? V najhujši vročini, na najbolj mastno meso, po najbolj

slani jedi dajo — vodo! Še Barica, ki je drugače dobra, je neizprosna.«

Nima kedaj poslušati Ture. Pogovor v veži ga zanima. Barica je pustila vrata na stopnice na stežaj odprta. Ture ne vidi ne orožnikov, ne župana, ne Barice, čuje pa razločno njihov razgovor.

»Se skriva pri vas?«

»Tone?«

»Kak Tone? Ture! Artur Simonič!«

»Kaj pa bi temu radi?« Neverjetno, kako zna Barica hliniti začudenje.

»Naša briga! Kam ste ga skrili?«

»Ne pogrezne se v zemljo, če mislite, da ga skrivamo. Vsa zasopla sta, se ne bi najprej malo oddehnila? Dopovem vama, kako in kaj.«

»Vstopita, gospoda orožnika!« vabi župan.

»Najprej služba! Pritekli so povedat: Hitro, hitro! Hitela sva res. Da tisti Simonič ne pozna šale, je pokazal pred štirimi leti.«

»Zanj danes ni bilo šale. Kolikor krvi je pri današnjem tepežu izteklo, jo je potočil Ture.«

»Prav. Zakaj pa začinja.«

»Ture da je začel? Lepo so vaju nalagali. Tureta danes ne odvedete, uklenete kvečjemu Toneta, Žbulovega. Taka je resnica.«

»Mir je pri nas, kakor vidita. Kaj smo se vama zamerili?« povprašuje župan.

»Tone je zadreznjivec, da ga ni večjega. Poleg tega se je danes nekje pošteno natreskal. In je prihrumel s fanti, ko ga je najmanj kdo želel. Zdražbo je začel Žbulov Tone. Ture sploh ni bil v gostilni, v uradu je sedel pri občinskih poslih. Mirno...«

»Da bi baš danes ne vstopila, gospoda?« sili župan.

»Služba!«

»Kdo pa vaju vidi? Pri kozarcu vina tudi jaz včasih županujem in uradujem, še lepše ko sicer.«

»Čez glavo nam rastejo občinski posli, ne zmagujemo jih sami več. Poklicali smo, najeli smo Tureta!«

»Vendar nam ne napravita tega, da ne vstopita?«

»Mirno sedi Ture v občinski pisarni in izdeluje seznam...«

»Bi rada, da vaju na kolenih prosim?«

»Navali pijani Tone name: Pleši, pod silo pleši z mano. Nočem. S pestmi me hoče prisiliti. Pokličem na pomoč.«

»Kajpak, kedaj, le kedaj naj bi vstopila, če lije na vaju ploha besed.«

»Očeta nikjer v bližini, da bi me rešil krempljev pijanega vsiljivca.«

Zamomlja nekaj župan, česar Ture ne razume. Po njegovem glasu razvidi, da je že stopil iz veže v gostilniško sobo. Pogovor se pomika za njim.

»Zadušil ali zadavil bi me Žbulov. V bližini nikogar, ki bi se me usmilil. V najhujši sili zakličem: Ture, reši me!«

Ne more razumeti Ture, kaj govori župan.

»Priskoči na moje klice Ture, odtrga z mojega vratu pijanega zadrezljivca. Mene uklenite in odpeljite, mene naznanite, ne Tureta. Ako je Ture le za trohico kriv, sem povzročila vse jaz. Jaz, jaz, Ture ne!«

Utonejo glasovi v gostilniški sobi. Ture ne more več loviti besed in razumeti pogovora.

»Si jo slišal? Za tako dekle si se potegnil. Brani mi pijačo, skriva jo pred mano, od ust mi jo jemlje, ali dobra je. Dekle je naša Barica, da ji ni para. Krasno dekle!«

Krasno dekle! Premoti same orožnike! Oče ji ne pride na kraj! In kako nežna je s teboj, reva županja! S teboj čisto drugačna ko z vsemi drugimi.

Mora, mora tudi Ture nekaj reči revi, da ga ne zbode zopet z njegovo zgovornostjo.

»Dobra je Barica!«

Ni bilo nikogar v podstrešje. Samo mirno, nerazumljivo razgovarjanje je odmevalo iz gostilniške sobe. Čez čas je vrata nekdo zaloputnil in v hiši je bilo tiho, tiho!

Dobra je Barica!

12. Revežu se nasmehne sreča.

Ne more Barica preprostiti Tureta, da bi mu pogrnila posteljo v sobi za gosposke goste. Niti zatrdilo, da spi oče v občinski pisarni in nikdar ponoči ne pogleda v sobo za gosposke goste, ne zaleže.

Barica v vedno večjem strahu. Pa če ga čakajo kje ob potu? Pa če so se skrili za kovačnico? Če navalijo ponoči na njegovo podrtino? Pa ranjen, ranjen samo radi nje! Pa ne najde človek prave besede, da bi mu dopovedal, kako ji je hudo, ker ga je spravila v take sitnosti in bolečine.

Ne more, kar ne more se Barica ločiti od Tureta. Pa noče ostati Ture. Ne pusti mu Barica, da bi šel po cesti domov. Pri zadnjih vratih ga spusti iz hiše, pospremi ga. Mimo hleva, po vrtu, tja za skednjem, kolarnico, kaščo in senikom ga vodi.

Preveč skrbi in strahu, sočutja in usmiljenja ter hvaležnosti, Barica! Vsaj človek ve, zakaj je potočil kapljo krvi! Koliko je je izgubil v vojni, pa ni vedel, zakaj in za koga. Ker si tako dobra Barica, bi človek ne trenil z očmi, da mu prebijejo lobanjo. Saj vedel bi, zakaj trpi. Kaj se mučiš še s spremljevanjem v temi? Strah te bo nazaj grede. Pa naj kdo vidi ali izve, kako si spremljala v temi Tureta, Tureta, Tureta! Videla si, kako ga imajo ljudje radi. Ne bo srečen v življenju otrok, ki mu pride od krsta grede na pot Ture. Ko psi po pritepenem ščenetu so planili danes fantje po njem. In županu udari kri v glavo, če ga samo vidi.

Postoji Ture. Postoji, da bi jo zadržal in bi se vrnila. Kaj naj ji reče na vse njene besede in na vse, kar roji po njegovi glavi? Kaj? »Lahko noč!« reče. Pa še stoji.

Tema. Medlo brlijo na nebu zvezde, noč ni tako svetla, da bi mogel Ture razbrati Baričine poteze po obrazu. Ali vse skozi temo ga presune, da se ne gane z mesta.

Kaj je z Barico? Odkod ta njen silni nemir? Ali ji gre na jok? Ali jo je morda le strah?

Molk, da spreletava Tureta mraz po hrbtu.

Težko, kratko in presekanano diha Barica. Ko da tudi njo stresa mraz. Pa je noč mehka in topla, lepa, sanjava poletna noč.

»Barica, kaj ti je?«

»Hudo, tako hudo mi je, Ture!«

Tako žalosten je Baričin glas, da zaboli Tureta.

Ah, ti prečudni svet! Stoji na županovem vrtu Ture. Mehka, lepa, sanjava poletna noč, polna tišine in skriv-

nosti. Šepeče ob Turetu, čisto blizu ob njem, da ga boža sapa, šepeče mlado dekle: »Hudo, tako hudo mi je, Ture!« Dekle, dekle! Ture si pritisne pesti ob senci. Ko da hoče razpočiti glava, razbijajo žile po sencih! Ženska! Kolikokrat je pred leti, pred meseci, pred tedni tam za zidovi mislil na mehak ženski glas, ki bi ga poklical: »Ture!« Do zdvojenosti, do nemira, da je človek butal z glavo ob trdi zid, je gnalo ujetnika, kadar je pričarala domišljija sanje: Mehka poletna noč, sanjava, polna tišine in skrivnosti. Tam nekje za zidovi kaznilnice človek, ki misli na vse to in čaka na tisti topli dekliški glas...

Ne diha Ture laže ko Barica.

Mlado dekle toži. Žalosten, žalosten je njen glas. Na jok ji gre.

Kipi in vre po Turetu. Reci, dekle, kaj te teži? V ogenj skoči Ture zate, zdrobi kosti tistemu, ki te žalosti. Naj ga zaprejo! Ne trpi človek toliko, če ve, da ga ni za prazen nič vrgla usoda v ječo.

V obup spravijo moškega solze čisto tuje ženske, pa ne bi bolele tvoje solze Tureta, Barica? Ne joči, ne joči!

»Barica!« Odkod le ta glas? Je bil porojen že takrat pred leti in meseci v kaznilnici? V prelepih sanjah o mehkih, sanjavih poletnih nočeh, v sanjah o šepetajočem ženskem glasu?

»Ne vidiš? Ali Metličanu, ali Žbulovemu Tonetu me hoče dati oče.«

Strezne Tureta Baričina beseda. Dobro in prav, da je noč in mi ne vidiš v obraz, Barica! Le kako me je mogel prejšnji mehki klic izdati! Metličan ima gostilno v mestu, Žbulovo posestvo ni daleč od vašega, ki je najlepše v vsej občini. Edinka si, Barica, študirala si za učiteljico. Ni klical tebe tisti Turetov glas: Bog obvaruj! Kje si ti in kje, kje je Ture!

»Staro pesem naše hiše naj zapojemo znova. Če je pesem žalostna, kaj očetu mar za to?«

Tega Ture ne razume.

»Tudi mater so v zakon z očetom prisilili. Imela je lepo doto, oče pa veliko posestvo. Kam je pripeljala mater volja drugih, vidiš.«

Turetu je odleglo. Baričin glas ne gre več na jok.

»Lahko noč, Barica!« Ture se že obrne.

In zopet premaga Barico. Njen vzdih prikuje Tureta znova k tlom.

»Nikogar nimam, ki bi mu potožila.«

In zopet zakipi in zavre po Turetovih žilah. Ob žalostnem glasu pozabi na Metličana, na gostilno, pozabi na Žbulovo posestvo, pozabi, da je Barica studirana županova edinka. Le ženska, ki je žalostna, stoji ob njem in mu toži v mehki, sanjavi poletni noči.

»Že pri starem očetu so napravili tako, sem slišala praviti. Kar njuni starši so se dogovorili, starega očeta in stare matere same pa niso vprašali. Zato pa je, kakor da je prekletstvo nad našo hišo.«

Barica obvlada svoj glas.

In Turetov razum kroti prebujeno domišljijo tam izza zidov kaznilnice.

»Lahko noč, Barica!« Ture se prestopi.

»Ture!« Globoko vzdihne Barica.

Njen vzdih zaustavi Turetov korak. Dekle, Ture ti ne more razložiti, kako in kaj. Tudi nima nobenega pomena taka razlaga. Ali ne uvidiš, da me mučiš? Kaj veš, dekle, kako je to, sanjati dolga leta o nečem lepem. Zgodi se čisto tako ko v najlepših sanjah, pa vendar ni tako, ker ... ker si županova edinka.

Vsa drhti Barica: »Mislila sem si včasih: O, da bi se kedaj kdo potegnil zame tako, kot se je tedaj potegnil Ture za Anico. In še to. Če bi imel mene kdo rad radi mene same. Ne kakor Metličan ali Žbulov.«

»Barica, zakaj?«

»Zakaj ti pripovedujem vse to? Kaj vem? Ker ... ker ... ker si se potegnil danes zame. Ko tedaj ... Pa vendar ... Peče me, o, kako me peče in skeli tvoja kri, ki si jo prelil zame!«

Skozi nos zadiha Ture. Barica čuti, kaka vznemirjenost pretresa njegovo telo.

»Vsaka osebnjska sme izbrati, kogar hoče. Jaz ne!«

Ture se umakne pred Barico.

»Umikaš se, pobegnil bi rad. Edini, ki mu morem potožiti. Edini, o katerem mislim, da bi ne bil tak ko Žbulov in Metličan ter vsi drugi.«

»Jaz?«

»Ti, nihče drug. Zato, ker si toliko prestal in nisi najmanj in niti zdaleč nikdar mislil na to. Ah, kako bi jaz rada, rada, ko druge.«

Težko sope Ture.

»Ko sem te videla, kako te je zadelo, ko si spoznal, kako si se varal v Anici...«

Zgane se Ture.

»Ne zameri, da sem jo omenila. Ne gre mi iz spomina. Ture, ti bi ne mogel nikdar več nobene tako rad imeti, kot si imel Anico?«

Težko, težko diha Ture. »Zakaj, zakaj to vprašuješ?« Vse presekane so njegove besede.

»Ker... ker... ah, Ture, zakaj sem baš jaz tako nesrečna?« In v jok, pretresljivi jok Barica.

Ture ko na žerjavici. In je ves zmeden in v silni zadregi. »Ne joči! Za božjo voljo. Kako ti naj pomagam? Kaj naj storim?«

»Dober mi bodi, Ture! Usmiljenje imej z menoj!«

Mehke besede, vse v joku, Tureta še bolj zmedejo. »Saj, saj!«

Barica pa, ko da ji je slabo in hoče nasloniti glavo na njegovo ramo.

Ko da je prirasel k tlom, stoji Ture. Ne zgane se! Zažvižga sapa, ki jo naglo potegne skozi nos. »Barica!« krikne glasno in sunkovito.

»Marija, če kdo čuje!« Barici zamre od strahu jok na ustnicah. Zatisne mu z roko usta.

Ture se ves trese v silnem razburjenju. »Zakaj si ne izbereš koga drugega za svoje muhe in norčije?«

Zaihti Barica, milo, pretresljivo zaihti.

Ko z iglo v srce zbode Tureta pretresljivo in milo ihtenje.

»Barica, Barica!« In je ves nesrečen. Skloni se bliže k njej, da bi jo potolažil. Strese ga, ko ga pobožajo njeni lasje po obrazu. »Ne smeš mi zameriti. Ne mislim te žaliti. Ali ti ne veš, kake misli so mi rojile po glavi dolga štiri leta. In kake sanje, kake sanje sem včasih imel.«

Ihti Barica. Na prsi mu nasloni glavo.

Zopet in huje ko prej strese Tureta. »O, da nisi županova!« Ture ne more mirno stati.

»Prepusti meni!«

»Barica!« Iz polnega grla zadoni v toplo poletno noč Turetov glas.

Preplašeno vzdihne Barica in mu maši z roko usta.

»Z obema rokama. Barica, z obema rokama, drugače...« šepeče Ture in ji moli glavo in usta k rokam.

»Noriš?«

»Norim, ponorim od veselja. Zamaši mi usta, Barica, drugače...«

Ne more Barica čisto zamoriti vriska, ki hoče po vsej sili iz Turetovega grla. — — —

Ne drži obljube Ture. Takoj za kaščo, deset korakov od Barice zavriska, prešerno, razigrano, iz polnih prsi zavriska. Izzivalno, ko da kliče fante na korajžo. Pa na cesto krene, dasi je obljubil Barici, da se splazi po vrtovih in za mejami in plotovi domov. Če prežijo fantje nanj?

Vriska Ture. Koga se boji Ture? Z golimi rokami je planil popoldne nad kopico fantov. Za Barico se je potegnil.

Barica ne more z vrta. Ko da so jo Turetovi vriski prikovali k tlom.

Vriska, vriska Ture. Prešerno, razigrano vriska. Da ni bila pred leti nobena lepša kot Anica, so ji priznali vsi. Gruntarske sinove je mamila osebenjska lepota. Anica je bila Turetova nevesta. Katera bi ne bila tedaj vesela in srečna, če bi bila Turetova nevesta? Kdo ni zavidal Anici?

Vriska Ture. Ker je srečen, vriska. Zaradi Barice vriska Ture.

Barici se ne mudi v hišo. Razžarele so se nebeške zvezde. Barici se zdi, da tako lepo niso še nikdar svetile in da poletni večer ni bil še nikdar tako lep ko današnji.

13. Barica zmeraj po svoje.

»Dobro jutro, očka!«

Očka! To pomeni: Glej, židane volje sem danes!

Pa jarčico je zaklala Barica. Kaj bi bilo danes? Ne vidi oče njenega obraza v soparici, ki puhti iz kropa, s katerim je poparila jarčico, da ji populi perje. Njegov god ni, Barbara je tam pozimi, v začetku decembra, mati

ima god na veliko mašo. Torej, le čemu je zaklala? Da bi kak drug gosposki gost prišel? Pa to, da ga po včerajšnjem dnevu teden dni ne pogleda in da štirinajst dni ne spregovori z nikomer besede, bi pričakoval, kdor količkaj pozna Barico.

Ne dá očetu žilica miru: »Pridejo snubci?«

»Pridejo, atek!«

Atek tudi še povrhu! Razumi jo Bog! Odkod ta medena ljubeznivost, hčerka?

Hlapčiča nikjer. Po govedino ga je poslala v Metliko. In bele moke si je pripravila za presevanje, koza je na mizi. Povitico speče.

»Sprevidiš, da ti hočem dobro?«

»S čim pa, očka?«

»Glej jo nevednost in pozabljivost. Praviš: Snubci pridejo! Kmalu?«

»Pridejo. Kmalu.«

»In si naročila sama hlapčiču: Povej Metličanu, ki je bil včeraj pri nas, naj pride? Danes ne bo Žbulovega.«

Oče vidi, kako je zadela njegova beseda. Ni vrag, če na tak udarec ne zavre njena kri in je ne izda, kam hoče s svojo ljubeznivostjo in dobro voljo.

Pa se ne izda Barica. Pogoltne očetove besede. »Čaj boste danes, oče, kajne? Čaj s slivovko. Kava vam danes ne pojde.« Pa je ni bilo včeraj v zidanici in ne ve, koliko vina je steklo po grlu na vso to jezo, žalost in nejevoljo. Čaj je že skuhala.

Predolgo je očetu čakati do poldneva. Ve: ko Barica zapazi njegovo zadovoljstvo in začudenje nad tako gostijo, omehča svoj glas, prilizne se in pove po ovinkih, kaj namerava: Ali kje je še poldan!

»Metličan bo gledal. Prikupiš se mu s takim sprejemom. Gostija: goveja juha, govedina s prikuhami, kuretina, povitica. Ali naj prinesem iz zidanice boljšega vina? Najboljšega? Predlanske črnine?«

Zbadanje Barico za hip premoti. Pa je je hitro zopet sama ljubeznivost in uslužnost. »Prinesite, očka! Če ne že danes, trčimo na srečo s črnino jutri, pojutrišnjem!«

»Jutri? Pojutrišnjem? Da se morem obriti in nedeljsko obleči za svečani sprejem, prosim: vsaj dan poprej mi povej!«

»Nedeljska obleka! Britje! Na kaj vse misli naš dobri atek!«

»Nikdar v življenju svečanejšega trenutka: grunt v tuje roke! Edinko, edinko — komu?« Ves svečan je oče.

Tokrat Barici ni do tega, da bi osmešila njegovo svečanost. Molči.

»Nič ne rečem, če je vreden, da mu izročim trud svojega življenja in znoja. In še svoje najdražje, svojo edinko.« Vse svečanejši postaja župan.

Pa vendar ne izzove Barice, da bi dregnila s pikro besedo v njegovo svečano razpoloženje. Nekam plaha je. Globoko se sklanja nad jarčico in jemlje drobovje iz nje. In ker ni v kuhinji mačke, da bi ji vrgla črevca, steče na dvorišče.

»Poznal bi ga rad in sem radoveden, kdo je premotil in zmešal glavo županovi Barici. Studirani nuni!«

Vse prenese danes Barica.

K nunam, kajpak, k nunam! Za očetovim hrbtom pa: ljubezen, sladke besede, gorka pisemca, sestanki in tako dalje, kakor je to napisano v knjigah in kakor se spodobi za studirane glave. Kaplan bi ne imel prav in bi ne bila Barica županova, če bi ne napravila tudi v tem po svoje: očka, atek, tega tujca, ki ga še nisi nikdar videl, sem izbrala. Ne vprašaj, kaj je, odkod je, kak je, ne ugovarjaj, blagoslovi naju!

»Ni tujec! Poznate ga.« Tiho pove Barica.

Takega glasu oče še ni slišal iz hčerkinih ust. Tako daleč smo torej že? Pa vse brez očetovega dovoljenja in vednosti. »Globoko derejo tihe vode, pravijo.«

»Atek!«

Kaj takega se pa še ni zgodilo pod županovo streho. Obriše si Barica roke, pogleda očeta, pa — hop! Okoli vratu ga objame z rokami, pritisne svoje čelo k njegovemu licu. Vse tako naglo in nepričakovano, da vzame očetu besedo, pamet, še sapo skoro.

»Atek, bodite mi dobri! Dobri atek! Samo tokrat, dobri, dobri, ne jezite se!«

Ne more oče do besede. Saj se ne spominja, da bi se celo tedaj, ko je bila še čisto majhna in jo je pestoval, pritisnila kedaj tako k njemu in ga tako vroče objela.

»Prav vam ne bo, vem. Spočetka ga boste po strani gledali, pa sprijaznita se, ko ga zares spoznate.«

Napeto premišlja oče. Osebénjski bo menda, pa se boji, da mu ne izročim posestva. Drugače bi se tako ne tresla.

»Dober vam bo ko nikdo drugi. Nobene slamice vam ne bo treba obrniti, tako se bo gnal.«

Pa ne misliš sedaj z jokom premodriti očeta, hčerka ljubezniva? Človek ni iz kamna. In če ga imaš res tako rada in je tako dober! Kdo bi le bil, da ga poznam? »Kdo?«

»Očka! Atek! Bojim se!«

Prav tega je še treba, da se razcmeriš. Da te vidi kaplan, spremeni svoje mnenje o tebi. »Bati se ni tvoja navada.« Oče hoče razkleniti njene roke za svojim vratom. Naj pride hlapčič in ju vidi tako!

Ali Barica se še tesneje pritisne k njemu. Pa do njegovega levega ušesa dvigne svoje ustnice in mu dahne v uho: »Ture!«

Pa steče iz kuhinje. In trešči vrata za seboj. Pa v gostilniško sobo. Strese se hiša, tako zaloputne Barica z vrati v gostilniško sobo. Pa pokrov s krušne mize, pa sito v roko, pa belo moko iz meha v sito. A danes Barica raztresa moko po klopi in povsod naokoli. Roke se ji tresejo, niti ne vidi ne, kako raztresa moko. Ko da sama ne ve, kaj dela.

Ne pazi na moko, le proti kuhinji ji uhajajo misli.

V kuhinji pa je tiho, tiho. Tako neznosno tiho, da neha Barica sejati belo moko. Prisluhne proti kuhinji. Tiho, tiho je tam. Po vsej hiši je tiho, ni čuti niti matere v podstrešju niti očeta v kuhinji.

Po jajca bi morala Barica v kuhinjo, mast bi morala razbeliti za povitico. V kuhinji pa je tiho, tiho. Barica bi ne stopila za nič na svetu sedaj v kuhinjo. Ali kaj počne, dokler je oče v kuhinji? Bog varuj sedaj trčiti z njim! Čim pozneje spregovoriva spet o tem, tem bolj boste za pametno besedo omehčani in sprejemljivi.

Barica se vesela spomni, da še ni pospravila občinske pisarne in postlala očetove postelje. Na tleh še leži pola papirja, na katero je Ture načrtal in vpisal stolpce. Pozna se papirju, da so hodile po njem moške

pete. Kako lepo pisavo ima Ture! Ni čuda, da se je tako visoko povzpел pri vojakih kakor nihče iz občine.

Saj bi Barica zapela. Kako bi le zvenelo petje v županovi hiši? A ne, sedaj ne sme dražiti očeta. Hvala Bogu, da je izrečeno in da oče ve, pri čem je. Za sedaj mu je povedala dovolj. Naj se kuha v njem dan, dva, teden dni naj prekuhava, nato pridejo podrobnosti.

»Barica! Barica!« Ne kliče oče iz kuhinje. Tam izpred hiše kliče. Le kedaj in kako se je zmuznil po veži, da ga ni slišala? Pa kam bi s tem njegovim glasom, ki ni ne jezen, ne zakrknjen, še hinavski ne? Tako nekam zamolkel in votel je.

Izza zastora v gostilniški sobi vidi Barica, da oče ob kameniti mizi pred hišo nekaj išče. Globoko se je sklonil, gleda, gleda po tleh, ko da je izgubil iglo. Kaj neki išče?

»Barica!«

Stopi Barica na prag. »Kaj ste izgubili, oče?«

Oče pa na kolena, kar v prah, z nosom se skoro dotakne tal. In napenja oči. »Star sem, peša mi vid.« Tako zaskrbljen je njegov glas. Barico premoti, da stopi s praga.

»Pomagaj mi! Boljše oči imaš nego jaz.«

»Kaj pa je, očka?«

»Kri! Ali se ne poznajo še sledovi krvi?«

Barica onemi. Ko k tlom pribita obstoji. Tu se je zgrudil žbulov Polde.

Grdi oče!

In Barica pobegne v hišo. Tega ne prenese. Naj bi vzrojil, naj bi razbil posodje v kuhinji, polomil stole in mize v gostilniški sobi, naj bi jo sunil od sebe, vse, vse bi mu odpustila. Pa mu je prvo, da po svoje in tako grdo namigne na Turetov uboj.

Ko prištorklja oče v vežo, smukne Barica iz kuhinje in pobegne na dvorišče. Razjokala bi se, prav zares razjokala od jeze. Spozabi se človek, nežen je kakor še nikdar v življenju, upa, da bo z dobroto dosegel, kar hoče. Pa vse zaman! Oče — da ga le sram ni!

Poseže Barica z roko na lice in si ga odrgne na mestu, kjer so se je prej v kuhinji doteknili očetovi brki. Ko ščetine bodeči, ko igle ostri.

Barici je žal, da je mislila na gostijo.

O, le lovite me, oče! Še prosili me boste, da bi spregovorila z vami, le čakajte!

Jezna in užaljena je Barica, a mora nazaj v kuhinjo. In gre v veži mimo očeta, ko da ga ne vidi.

Noče oče opaziti jeze in užaljenosti. »Koliko si stara?«

Barico bi lahko že poznali. Če mislite, da na tak vaš udarec v štirinajstih dneh spregovorim z vami, se motite!

»O sveti Barbari boš eno in dvajset. Do tedaj je še dolgo. Sta se dogovorila, da se po cigansko poročita?«

Kar hočete, pa recite, oče! Odgovora ne dobite.

Očeta draži njen molk: »Da imam sto hčerk, še katero v šole! Da mi bo delala po svoji glavi in silila v brezno, prepad in pogubo! Če so ti zmešale šole in knjige glavo, je moja pamet brez mestnih šol ostala zdrava. Če računata na mojo smrt...«

Zdrzne se Barica, komaj se premaga, da ji ne uteče beseda in ne pogleda očeta.

»Prebrisan je tisti tvoj ljubček, ha! Rogovilež, hajduk, ubijalec! Da ti ne dam za doto pišivega boba. še pišivega graha ne, če vzameš njega, fantè lahko slutiti. In računa: Kap zadene očeta že od jeze. Če zapusti posestvo kakemu daljnemu nečaku, del pripade vsekakor hčerki. In tudi ta del, ki ji gre po zakonu, ni majhen pri tolikem premoženju.«

Spozabi se Barica. »Ali oče! Izučen ključavničar je Ture. Po svetu pojdeva. Nemško zna po materi. Ne umreva od gladu.«

»Ne umreta od gladu! Po svetu pojdeteta!« Tako suho se oče zasmije, da mu mora Barica pogledati v obraz.

Bože, kak je! Ves zaripel je njegov obraz, med bakreno rdečico silijo modre in višnjeve lise skozi kožo. In oči so vse krvave, nemirne in zmedene, skoro kalne. Bože, Bože, če ga zopet napadejo krči! Zdravnik je povedal, naj se ne šali z zdravjem. Ah, pa niti tedaj, kadar ga je napadlo in mu je devala obkladke na srce, niti tedaj, kadar je prebil vso noč med gosti in pri pijači, niti tedaj ni bil tak, še nikdar ne. In o kapi govori...!

»Bojim se za vas, atek! Nikarte tako! Atek, ponovno vas lepo prosim: bodite dobri! Glejte, kako žalostno je pri naši hiši. Pa bo vse lepše in bolje, samo če hočete.« Barica vsa mehka: »S svojo dobroto popravite vse, vse. Ljudje pravijo: niste lepo ravnali z materjo in da ste vi vsega krivi. Ne očitam, oče, Bog ne daj! Ali zdaj je prilika, da preženete nesrečo in prekletstvo iz naše hiše. Ne silite me, kakor so silili mojo mater, pustite mi lastno voljo, dovolite mi prosto izbiro!« Siplje, siplje Barica besede, ko da so jo tiščale že leta in leta. Lastne besede jo raznežijo. Potegne ponvo z razbeljeno mastjo z ognja in se ozre v očeta. Naglo stopi k njemu.

Oče spozna njeno namero. In dvigne roke predse, ko da jo hoče pehniti od sebe. Pa sklene roke ko k molitvi, zaječi in obupno zastoče: »O Bog, zakaj me tako tepeš?«

Noče Barica pripoznati hlinjenega očetovega obupa. Zgrabi ga za sklenjene roke in hoče po vsej sili z glavo do očetovega lica.

»Očka, dobri očka, atek, ljubi atek! Nikdar še vas nisem tako lepo prosila. Verjemite mi, da vam bo Ture stokrat boljši ko Metličan, stokrat ubogljivejši ko Žbulov Tone.«

V hipu izgine odpor v očetovih rokah. Vse voljne so, oče sam jih položi Barici na rame in približa svoj obraz čisto blizu k njenemu. In prodirajoče ji zre v oči. »Otrok, ti nesrečni moj otrok!« Njegov glas je šepetajoč. potrt, plah, negotov in obupan. In preden more Barica prepoznati, kaj namerava oče s to spremembo, nadaljuje z glasom, ki gre na jok: »Ne, ne, od nas nimaš tega. Naša rodovina je zdrava. To si podedovala po materi. Z uma si.«

Ko da je udarila strela v Barico.

14. Bogatinki sta revi, revi.

Šoka tako prisopiha k županovim, da ne more do besede. »Jezus!«

Barica nima ni trohice smiljenja s Šokino upehanostjo in razburjenostjo.

»Pa pri nas! Vprav pri nas!«

Nobene radovednosti ne pokaže Barica.

»Naj pridejo gospod prej ko medve? Nič pripravljeno!«

Kaj le misli Šoka? Da bi šla Barica z njo? In kam? Hvala lepa!

Neža si opere roke. Gospod naj porečejo, kar hočejo. Edine sobe, ki jo ima hiša, niso mogli odstopiti občinskima revama. Tega niti Bog ne bi zahteval od njih. V veži tudi ni nič prostora, klet je tesna in hladna, v svinjake ju tudi niso mogli stisniti. Noči so hladne, ponoči je v hlevu še najbolj gorko. Kdo pa naj bi slutil, da ju prav pri njih, pa baš pri njih tako napade?

V Barici se dviga nejevolja, ko spozna, kako in kaj. Da bi v vsej njihovi vasi ne imela nobena hiša opranih belih prtov in svečnikov? Niti bahava Pokalnikova hiša? Šoka pa k nikomur v domačo vas, pot pod noge, pa naravnost k županu. Kajpak pridejo gospod z Bogom prej k Šokinim, če so jih le doma našli in so takoj odšli.

Če jutri ne bo prepeljal nikdo reve Cecilije k sosedu, priteče Šoka gotovo zopet k županu. Kam drugam, kam pod milim Bogom drugam, ko k županu?

Pa se Barica ne obotavlja in ne pove Šoki, kar ji gre. Morda ni bilo gospodov doma in pridete le prej kot oni od fare. Pa če ne pridete, Šoka vsaj ne bo mogla okrog brusiti svojega ostrega jezika: Prosila sem jo, belih prtov in pripravnih svečnikov ima ko nobena v občini. Kaj je hotela storiti revi poslednjo dobroto? Kaj ji je bilo kaj za čast božjo? Je pomislila na lastno dušo?

Med hitro hojo bi Šoka rada napeljala vodo na svoj mlin. Posebno zgovorna je tam ob podružnici. Pri cerkovnikovem skednju ujame Barico za rokav. Prebrisana si, Šoka! (Šoka zato, ker je bila doma iz Šokije. Iz samega srca Šokije, iz Semiča jo je pripeljal mož v občino.)

Če se omehča oče, če se vse to, kar sedaj muči Barico, srečno izteče, naj bo Bogu v zahvalo: Šoka, po svatbi dobiš ostankov, da ti tri dni ne bo treba doma kuhati.

Bojiš se, Šoka, kaj porečejo gospod, ko najdejo bolno Cecilijo v hlevu, na stelji? Skrbi te po pravici! Hitive, hitive! V sobo mora, četudi imate le eno samo. Vsaj na vežo, vsaj za toliko časa ven iz hleva, da jo

spovedo, obhajajo in denejo v sveto olje. Hitive! Kaj misliš, Šoka jezična! Tvoja kravica naj posluša star-kino spoved? V hlevu, na gnoju naj jo obhajajo in mazilijo s svetim oljem? Hitive, hitive!

Hvala Bogu, ni še prepozno. Zvončka ni še čuti od nikoder. Ga čuješ morda ti, Šoka?

Šoka ni več tako zgovorna, tudi noge je nočejo več tako nositi in sapa ji pohaja. Čim bolj se bližata vasi, tem bolj zaostaja.

Barica hiti. Če niso že sosede prenesle Cecilije v sobo ali vsaj na vežo ali v kako sosednjo hišo, kjer imajo več sob, ali sploh vsaj kam pod streho, kam drugam, iz hleva drugam, ven, ven!

Zazebe Barico po hrbtu. Zastane ji korak. Kopica žensk pred Šokino hišo. Šepetajo, stikajo glave, z rokami krilijo, v odprta hlevna vrata pogledujejo.

Bože, pa ni že umrla uboga Cecilija?

Na stopnicah stoji Šokin mož. Pred mesecem se je pritepel domov. Rdeč je v obraz. Razburjen je: »Kaj le mislite? Da mi zažge hišo!«

Ženske umolknejo, ko opazijo Barico. In vse obrnejo svoje poglede v njo, ko da čakajo na njo, ne na gospoda.

»Pa ni že izdihnila?« Barica je tako vznemirjena, da ne ve, kaj bi s prtom, svečnikoma in svečama v rokah.

»Bog se je usmili in jo sprejme v nebesa tudi brez goreče sveče, saj se je dosti namučila na tem božjem svetu,« ji razloži Šokin mož. »Niti ciganskega šotora nimam, da ga postavim družini, če mi ženska zažge bajto. Na stelji — pa sveča!«

Barica v naglici ne razume vsega. Stopi k hlevu in pogleda skozi vrata. Tak duh ji udari v obraz, da jo skoro vrže s praga. Ali že leto dni niso izkidali Šokini gnoja? Pa kaj je to le duh po gnoju? Saj tudi drugi hlevi nimajo zadostnih oken in tudi drugih nikdar ne zračijo.

Hoče Barica pokazati ženskam, da ne klepeče in ne ugiba, ko je treba hitro pomagati. Prestopi prag. V hlevu je temno. Suha Šokina krava okrene glavo izpred praznih jasel. Barici se zdi, da njene oči v temi nekam čudno žarijo. Stoprav ko se ji oči privadijo temi in

stisne zobe, ustnice in pesti, da premaga zoprni vzduh, ki ga je ves hlev poln, stoprav tedaj opazi, da so kar na gnoj razprostrli suhe stelje in listja. Na suhi stelji pa...

Barica krikne. Ves voščen, nepremičen, trd obraz Cecilije Simoničeve! Njene oči so široko odprte in steklene, steklene. Ne gane se telo Cecilije Simoničeve!

Na Baričin krik zašusti suha stelja in listje. In Barica razloči drugi obraz, čisto podoben Cecilijinemu, le manj voščen in pepelnat je, pa nekam nabrekel in zabuhel. Oči, široko odprte, okrvavljene oči hočejo iz jamic in strmijo v čudnem, vročičnem ognju v Barico.

Kaj se kuha v srcu Katarine Simoničeve, da tako čudno gleda?

Barica ne more prenesti pogleda, kakršnega še nikdar ni videla. Mimogrede in ko skozi meglo se ji zazdi, da tišči Katarina svoji sestri rdečo svečo v roko. Iz druge roke ji visi rdeča ruta. Pod njo opazi Barica drobno knjižico v zelenkastih platnicah. Pozna jo Barica!

»Sveta nebesa!« Barici v grozi zagomaze mravljinici po hrbtu. Zakliče ženam pred hlevom: »Žene, če nimate kamenov namesto src!«

Cin, cincin, cincin, cincin, cin!

Ko omamljena se opoteče Barica iz zادهlega hleva. Niti poklekniti nima kedaj, še manj kam pogrnuti beli prt, pripraviti svečnika in prižgati sveči. Kaplan hiti, da mora ministrant pred njim skoro teči. In naravnost po stopnicah v vežo in v sobo nad hlevom hoče kaplan. Da je pod vežo in sobo klet, poleg kleti hlev, to vidi kaplan; a tja ne nameri svojega koraka!

»Mir bodi tej hiši!«

Šokin mož kleči na stopnicah, trka se na prsi, a ne umakne se kaplanu. Vrh stopnic — ko na prižnici — in na vežnih vratih kleče otroci. Ni jim videti na obrazih, da se mislijo kaplanu umekniti s pota.

Kaplan preneha z rožnim vencem in pogleda po ženskah. Ne vpraša — Boga ima v rokah.

Nobena si ne upa povedati.

Barica, ki je pokleknila tik ob hlevnem pragu, zdrsi za korak po kolenih in da kaplanu znamenje, kje je bolnica.

Nekaj temnega spreleti kaplanov obraz. Nejevolja? Ne more verjeti, da bi res moral v hlev.

Od hlevnih vrat zabega njegov pogled zopet po ženskah.

»Če ni prepozno,« zašepeče soseda.

»Za sveto olje morda še ni,« se domisli druga.

Naglo je kaplan pri hlevnih vratih. Postoji ob pragu. Kaj mu ne bo strašno del ta smrdljivi vzduh, če je omamil celo Barico, ki je vsak dan vsaj desetkrat v hlevu?

Kaplan se ne pomišlja.

Barico strese: Bog v tem siromašnem hlevu, v tem strašnem vzduhu!

Ženske so ko štori. Klečijo, molijo, gledajo s strahom in vse preplašene v vrata, skozi katera je stopil kaplan z Bogom, kraljem nebes in zemlje. Da bi se katera zgenila in prinesla podnožnik, da bi kaplan mogel kam poklekniti, tega Bog ne daj! Ali naj poklekne na gnoj? In posodo s sveto hostijo, s svetim oljem, ali naj ju položi v gole, prepererele in črvive jasli? Zijala ženska! Ko bi prej vsaj molile, da bi Cecilijina duša čim mirneje zapustila izmučeno telo. Ne, glave so stikale: Kak je ta šokin! Ne pusti prižgati sveče. Štoraste ženske! Ko se ni še pričel smrtni boj, kaj je niso mogle prenesti vsaj na trato? Ven vsaj, iz hleva. — Po gospoda ste poslale, mizice in stolčka niste pripravile. Če nimate čistih, belih prtov za take prilike, svečnikov in sveč, da bi niti primerne mizice in stolčka ne zmogla vaša vas?

Nočejo ženske uvideti. Šokin mož neveden ko črna noč. Nobenega migljaja ne razume. Tudi za besedo se ne zmeni. Ne veste, kaj se ob takih prilikah spodobi, ljudje božji?

Barica vidi, da je zaman prinesla prt, svečnika in sveči, če si ne pomore sama. In skoči po stopnicah v vežo. Če nimajo že pripravne mize, vsaj stol dobi.

Kliče kaplan v zadehlem hlevu, priteče ministrant na prag in preplašeno vikne nekaj med ženske. In ženske se zganejo, vstajajo, vzklikajo, k hlevnim vratom navalijo.

Barica pograbi kar v veži prvi stol, ki ji pride pod roko, in pohiti z njim po stopnicah. »Na sveči in njiju

plamen popazim sama,« zatrdi Šokinemu možu. »Umaknite se!« rine med ženskami s stolom in hoče v hlev. Nočejo se ji umekniti. Nobena nima ni malo razumevanja za njeno skrb. »Ali naj na gnoju...«

»S stolom ji ne pomoreš!« se obregne obnjo žena, ki noče s praga.

Bog je v hlevu, umira krščanski človek, žene pa ne klečijo, ne molijo, prerivajo se, v hlev silijo, vse bi rade vanj.

»Na gnoj naj pokleknejo gospod? Mari bi skočila po stolček!«

Neprijazni pogledi zadržijo Barico in jo zmedejo v njeni vnemi. »Je že izdihnila?«

»Ena že, Cecilija! Katarina pa...«

»Kaj je s Katarino?«

»Kap!«

Barico novica tako presune, da ji odpovedo roke. Stol postavi na tla. In njeni prestrašeni pogledi zabegajo po ženskih obrazih, ko da iščejo pojasnila. Stol je ženskam na poti, odrinejo ga. Na poti jim je Barica, odrinejo jo. Zgrabi Barica stol in se izmota z njim iz zmešnjave. Ob stopnicah postane in ne ve, ne kod ne kam s stolom, s prtom, s svečnikoma in svečama.

Niste mogli živeti revi druga brez druge. Čudijo se ženske, ki ne vedo, kako je bilo z njima. Barica se ne čudi. Ah, tisti pogled, tisti čudni, vročični pogled iz Katarininih oči. Šoka, nesrečna Šoka! Samo zato, da vidim tisti obupni pogled, si prihitela pome? Ne bo spanja ponoči, kadar pride človeku na misel tisti pogled. Grozne in pošastne bodo sanje, kadar se prikaže Katarina s tistim pogledom.

Cin, cin, cin! v hlevu. Pokleknejo ženske in se trkajo na prsi. Katarino obhajajo.

Zakaj je prišla Barica prav za prav sem?

Ne posreči se ji izmuzniti se in neopaženo pobegniti.

Kaplan je nagel. »Sramota!« Tega ne reče Šoki, ne njenemu možu, ne ženskam. Barici je namenjena njegova jeza.

Barici sili kri v glavo. To je zato, ker človek pusti svoje delo, bolno mater, nezaklenjeni dom in hiti po-

magat! Priteče bedakinja, da vidi tako umiranje, da cele tedne ne bo mogla mirno spati.

»Nimam posla z občinskimi homatijami; toliko pavem, da ljudi s takimi grdimi ranami ne smete pošiljati od hiše do hiše. Zakon za to občino seveda ne velja.«

Kipi v Barici: »Mene poučujete, gospod kaplan?« Na občinsko sejo naj bi prišel, pa bi videl in slišal. Občinski proračun naj pregleda, pa zahtevo hiralnice za dnevno oskrbo dveh oseb in naj računa! Pri spovedi Simoničeva Katarina seveda ni povedala, kako ste sklenili: ali skupaj v hiralnico, ali skupaj od hiše do hiše. Kata od hiše do hiše, Cilka v hiralnico — nikdar in za nič na svetu ne! Da je torej občina tudi hotela ustreči zakonu in dati Cilko v hiralnico, ne bi šlo.

»Poučevati ljudi, ki napravijo vse prav, kar napravijo; dopovedovati tistim, ki vse znajo,« zmigne kaplan z ramo. Resen je, kakršnega Barica še ni videla. In nejevoljen, nataknen in mračen.

»Na prvo občinsko sejo vas povabim.«

»Da zvonimo ljudem, ki bodo že trohneli v grobu.« In kaplan pomigne ministrantu in gre.

Le še kedaj pridi, Šoka, po Barico!

15. Pokalnik je imel prav.

Šoka zajoka in zatarna: K njim, pa baš k njim bo hodila strašit pokojna Cecilija!

Naj malo kroti tvoj grdi jezik, Šoka! Niti ko si poslala po gospoda, nisi prenesla reve iz smrdljivega hleva. Pokoro za to si zaslužila.

Ali naj ubogi osebenjek daje za maše za čisto tujimi ljudmi?

V občinskem proračunu pa res ni nobene postavke za maše, Šoka!

Duše vedo vse, vse! Bog daj večni pokoj Simoničevi Ceciliji. Če pa njena duša ne najde pokoja, naj hodi opominjat tiste, ki ji v življenju niso pomagali, kakor bi ji morali i po božjih i po človeških postavah.

Znaj, Šoka, da občina ni županova hčerka. Kaj sploh misliš, Šoka gobezdava? Če se je otresel kaplan ob Barico, misliš, da ji smeš še ti brati levite? In vpričo žensk! Motiš se!

Šoka pa kot štrkavka, ki se še ni napila krvi, okoli živinčeta. In ženske! Kaj ste se zaklele, da si danes privoščite Barico? Pridite pogledat, oče, ki se držite ko klošč županskega stolčka, kake mora človek preslišati za tisto trohico časti, ki je nikjer ni.

Šoka, ženske, niste si izbrale prave, ki bi vas poslušala, dokler bi se vam ljubilo govoriti. Občina poskrbi za prevoz mrtve Cecilije Simoničeve v mrtvašnico, ne bojte se! Kajpak, tudi uboge Katarine ne pusti občina v zadehlem in smrdljivem hlevu. Vse to pa ne gre, kot bi stresal orehe iz rokava. Potrpajte! Ni Barica občina.

Ženske, Šoka, se vam meša? Županova hiša mora skrbeti za občinski revni toliko ko vsaka druga hiša, ki plača toliko davka ko županova. Nič več! Zakaj več? Čemu več?

Pokalnik, nesrečni Pokalnik! Lepo si naučil in razdražil svoje ljudi. Saj kar sikajo. Le doseži, po čemer ti hrepeni srce. Barica sama ti z domačim konjem in zastonj pripelje na dom vso občinsko ropotijo. Tako se zaletavati v sedanjega župana in ščuvati občane zoper njega, pa ni lepo.

Noriš, Šoka? Spis, debel spis, ki ga v dveh urah ne prebereš, toliko je napisano pri občini o Simoničkah. Ture je edini sorodnik, daljnji sicer, toda edini sorodnik.

Pokalnik, vsaka pesem ima svoj konec. Blatil županove družine ne boš! Zavežem ti jezik!

Kaka čast, da se poniža duša in glava občine, studirana županova gospodična, v preprosto kmečko hišo!

Smejo gospodje občinski odborniki po mili volji obrekovati? Zanje ni postav ne paragrafov?

Je to obrekovanje, če vpraša sosed soseda, če je že slišal, o čemer govori vsa občina?

Gospod občinski odbornik, zdaj pa zares! Zvit si, Pokalnik, ali soseda izdaš!

Le ne tako oholo in samozavestno, gospodična, ki ste studirali za učiteljico. Ko ljudje toliko namigujejo in govorijo, človeka pozanima. Ko pa spozna človek, kako se šopirijo nekateri in bahajo s svojim usmiljenjem do občinskih revežev, hoče priti resnici do dna. Stari sosed, ki leze proti devetdesetim.

Barica takoj k njemu. Poznajo se leta staremu sosedu. Sključen je, nadložen, nadušljiv in gluh, gluh, da Barica sama ne more ničesar izvleči iz njega. Ni mu lepo pri hiši s tolikimi leti in s tolikimi križi.

Kako bi se ne spominjal Baričinega starega očeta, ko je bil še fant! Kak fant je bil Baričin stari oče! Fantiči, ki so doraščali, so imeli edino željo: biti fant ko Baričin stari oče. Dekleta, o, dekleta so norela za njim!

Previden je starec. Razume, kar mu dopovedujejo vnukovi pogledi. Pameten je vnuk: preudarja, čemu je Pokalnik toliko silil v starega očeta, naj mu natanko razloži, kolikor ve in se spominja tiste Simoničeve lepotic Katje in Baričinega starega očeta. Gluh in nadložen je stari oče, pa naj bi ga klicali kam na sodišče za pričo?

Barica lepo, lepo prosi. Nobenih sitnosti ne bo imel starec. Jasnost, jasnost! Resnico naj pove! Resnico, pa četudi je bridka in neprijetna.

Starcu vnukove oči ne branijo več. In se razvname.

Za Simoničevo Katjo so se fantje topli. Pa je tudi bilo dekle, da so takole petnajstletni fantiči, kakor je bil tedaj on, bili vsi srečni, če jih je le pogledala. Ko sta zaplesala Baričin stari oče in Simoničeva Katja... Ah, kje so ti časi!

Če bi Baričin stari oče vzel Simoničevo Katjo? Kdo bi ne vzel takega dekleta? Pa pri Simoničevih polna bajta otrok, grunta nič, samo kovačnica. Katja iz prvega kovačevega zakona, reva brez matere, saj najboljša mačeha ni senca matere.

Bog daj mrtvim večni pokoj, ali od Baričinega starega očeta ni bilo lepo. Lepa Katja ni mogla ostati doma. Bože, oče bi jo ubil, mačeha bi ji izkopala oči. Baričinega starega očeta niso ponoči več pustili z doma. Simonič, kovač, je bil Goljat. Vsi kovači so močni. Hčerka Katja pa je bila Simoničev ponos.

Morda bi Baričin stari oče pozneje za dvojčici, revici, poslal kaj tja na Hrvaško, pa Baričina stara mati niti čuti o tem ni marala. Tako so pravili ljudje.

Pretrese Barico: Dvojčici, revici zapuščeni ob materinem grobu. Padajo trde grude na krsto. Jočeta sirotici.

Stric, dobri stric, koliko let je že od tedaj?

Kdo naj zna po tolikih letih natančno? Takole okoli sedemdeset, dve, tri več morda, morda kako leto manj. Ali okoli sedemdeset jih je gotovo. Kje so časi? Mladost! Pokalnik je torej vendarle imel prav. Barica! Barica!

16. Bližnji sorodniki.

Barici omahnejo roke po mizi. Zakaj še to brskanje po spisu? Zakaj to iskanje in dopovedovanje sami sebi, da ni res, da ne more biti res, da ni mogoče? Želja sama in strah pred ljudmi in njihovim obsojanjem ne more zabrisati resnice. Vse navedbe gluhega starca se tako krijejo s podatki v spisu, da je vsak dvom le beg pred resnico.

Barica bi se razjokala. Namigavali so, šepetali, govorili, obirali mrtvega starega očeta. Barici pa ni mogel nihče ziniti, vsaj namigniti, da bi prej zaslutila. Prej, prej! Nisi mogel jasno povedati, Pokalnik? Šoka, na to nisi nikdar prej namignila. Drugače prineseš vsako reč gorko človeku na uho. O, o tem si pa molčala, molčala, dokler ni bilo prepozno.

Štorklja oče po gostilniški sobi. Ko zasluti, da je Barica kje sama, prištorklja in se mota v njeni bližini in okoli nje. Da bi spregovorila, bi rad. Grize ga vest.

V Barici vzkipi. Da bi oče nikdar ne slišal o tem? Pa da bi ga nikdar ne zapekla vest ob Pokalnikovih namigavanjih, ki so morala biti za človeka, ki je o tem kedaj slišal, jasna in čisto razumljiva? Če prej ne, vsaj zadnjič, ko ga je določno vprašal Pokalnik, kako bo odgovarjal na sodni dan?

»Vam niso stari oče nikdar ničesar povedali o lepi Simoničevi Katji?« Brez uvoda in ovinkov vpraša Barica.

Očetu se razleze obraz v prijaznost in radost. Da si le zopet prišla do besede, hčerka! Ti dnevi, to je hujše ko vice. Tišina po vsej hiši ko v grobu, na najprijaznejšo besedo nobenega odgovora, še pogleda ne. Jed postana, nihče ti je ne prinese na mizo, nihče te ne kliče k njej. Stikaj sam po kuhinji in predalih, če hočeš najti kaj za v usta. Da si le zopet spregovorila, Barica!

»Črnine, predlanske črnine sem prinesel iz zidanice. Bi jo pokusila? Držiš se ko pepelnica.«

»Niste nikdar čuli očeta stokati? Ko ga je pekla vest radi lepe Simoničeve Katje?«

Misli oče, da mu hoče na ta način povrniti tisti grdi očitek o bolezni, podedovani po materi. Pa hoče zlepa z Barico, da bi ne obmolnila znova.

»Bog daj večni pokoj očetu! Ne privoščiš staremu očetu pokoja? Škoda, da ga nisi poznala.«

»Vse sorodstvo z vaše strani je imenitno, to vem. Pa kako sorodstvo! Z admiralom ste v sorodu.«

Oče v skrbeh pogleda hčerko. Tako jo pogleda, ko da se mu vriva v glavo strašna misel: Če pa je res podedovano po materi?

Barica pa noče razumeti očetovega pogleda. »Da se pobahate, ste vzdeli svoji po poli sestri ime admiral?«

Širi oče oči, pogleda ne umakne od Barice.

»Ali vam ni dovolj jasno namigaval Pokalnik? Zlasti zadnjič, ko ste prišli taki domov. S samim tajenjem ne spravite resnice s sveta. Zdaj, zdaj, ko je prepozno! O, človek bi se pogreznil v zemljo od sramote in žalosti!«

Odpira župan usta, po ščetinastih brkih mu poseže roka. Ni dvoma: hčerka se je našla od matere bolezni.

»Hči!«

»Da bi vam nikdar, prav nikdar ne prišla do ušes zgodba o lepi Simoničevi Katji in vašem očetu? Stari ljudje še danes govore o tem. Da bi pred leti ne govorili več? Da ste začeli obkladati z admiralom, ko bi vas morala očetova krivda in revščina vaših sester zaboleti v dno srca. Ah! Le hlinite začudenje!«

Naglo hlastne župan z roko po stolu in se ga oprime. Široko bulji v hčer, zaripel postaja njegov obraz.

»Pokoju svojega očeta bi koristili, da niste pustili umreti sestre Cecilije v smrdljivem in zadehlem šokinem hlevu.«

Klecnejo županu kolena. Zgrudi se na stol. Ves zaripel in višnjev je v obraz. Oči mu steklenijo, po levi strani pa hlasta roka.

Barica zakriči. Ali je nastopil napovedani napad in je imel prav zdravnik? Ta očetova brezbržnost za zdravje! In to zdaj, prav zdaj in povrh vsega drugega!

Tok, to-o-ok, tok, tok! Mati kliče s podstrešja.

Ne more Barica sama vsega. Poišče vinski kis, pripravi platneno krpo, pomoči jo v vinski kis in napravi očetu obkladke na srce. Tok, to-o-ok, tok, tok! s podstrešja. Nestrpna je mati. Kaj le hoče prav sedaj. Očeta ni še nikdar tako prijelo. Tam v Šokinem hlevu pa mrtva teta Cecilija, ob njej negibna, prizadeta teta Katarina.

Ko v vročici je Barica. Naroči pastirju, naj skoči po Tureta.

Priteče Ture, ko da je že vse te dneve komaj, komaj in nestrpno čakal, da ga pokliče. Toliko vdanosti, toliko ljubezni, toliko prošnjá je v Turetovih očeh, da se Barici zasmili. Ali sedaj se ni kedaj opravičevati, zakaj ga je pustila vse te dneve v negotovosti in dvomih. Tudi ni časa razlagati, kako in kaj. Vse pride ob svojem času. Zaprezi sedaj konja, pojdi k Šoki po teto Katarino, mojo teto, pravo mojo teto Katarino.

Ne razume Ture. Povesi glavo in je žalosten. Poslušá pa.

Mati, mati! Prav sedaj hodite s podstrešja in v napotje, ko človek ne ve, česa bi se prej poprijel, kaj bi prej premislil, kako bi odločil.

O! Je že tu Ture. Z njim pa ljudje, polna cesta jih je. Pa ni še nič pripravljena postelja za teto Katarino. Pa ni določeno, kako napraviti oder za teto Cecilijo.

Kako privoščijo ljudje človeku nesrečo! Šoka, nesrečna Šoka, tvoje delo je to, da spremlja toliko ljudi žalostni sprevod. Kaj jih nisi mogel odpoditi od voza, Ture? Kaj ne vidiš, da hočejo zijala napasti svojo radovednost in nevoščljivost na županovih stiskah, da niso prišli pomagat in ne spremljajo reve iz smile?

Jezus! V mrtvašnico so odpeljali teto Cecilijo? Županova po poli sestra v mrtvašnici! Za samomorilce in za take, ki čakajo na komisijo, da jih zdravniki razrežejo do obisti in razžagajo do možgan, za take je mrtvašnica.

Nima kedaj Barica premisliti do konca, nima se kedaj zbrati. Pa saj Barice niti nihče ne vpraša, kam naj prenesejo teto Katarino. Še Turetu ni treba pomagati pri prenosu. Šoka je ko doma. Odreja, sama poprime, če je kaka ženska nerodna, prigovarja sosedam, obrega

se ob Tureta. Ko da Barice ni pri hiši. Ko da se ne opleta mati po veži. Ko da ni očeta doma. Ko da nima županova hiša ne gospodarja ne gospodinje. Šoka zna, kako je treba z bolniki.

Oče stoji na pragu. Nekam čudno upadel je v obraz, zariplost je malo popustila, višnjeve maroge pa nočejo izginiti z lic. Ščetinasti brki so povsem razmršeni, oči so tako majhne in tako globoko v jamicah, da ni mogoče izslediti v njih, kaj vrši po njegovi glavi. Dela se, ko da ga ni malo prej napadlo. Njegova hoja pa je negotova, ko da ga nočejo in nočejo noge nositi. Da bi pomagal pri prenosu, se ne sili. Je pa pri roki, ko da hoče priskočiti, če bi bilo treba. Vprašujoči, obsojajoči in škodoželjni pogledi ga ne vznemirjajo. Ko da jih ne opazi. Nad ženo, ki sili med ljudi, ker ji danes niti hči ne brani, se ne obrega.

Ko pa dvignejo Katarino z voza, naglo pristopi h konju in ga izpreže. Pripelje iz kolarnice koleselj in vpreže vanj konja. Pa sede na koleselj, udari po konju in v dir proti Metliki.

Zdravnik ne more razumeti županove vneme in nestrpnosti. Ko pa izve, da ni prišel ponj za županjo, ampak le za občinsko revo, debelo pogleda župana. Še bolj debelo gleda župana po poti, ko bije ko divji po konju in se mu ne smili ne žival ne koleselj, ne zdravnikove in ne lastne kosti. Tako ni nikdar vozil, kadar je prihitel po zdravnika, da bi šel mirit ženo in ji puščat kri.

Čudom se začudi zdravnik, ko se župan ponudi, da pripelje še zdravnika iz Črnomlja, tudi iz Novega mesta, če je treba. Niso tako neumne kmečke glave. Ve župan: posvetovanja zdravnikov v nevarnih in zamotanih slučajih so velike važnosti.

»Ni zamotan slučaj, gospod župan! Enostavno: poprnele žile, oslabeledo srce, obisti ne delujejo več kakor bi morale. Starost.«

Ni mogoče dopovedati županu. Da bi ne spravili več na noge človeka, ki ga je zadela kap? Da bi vsaj za nekaj časa ne mogli takemu človeku podaljšati življenja? Tudi kmečki ljudje berejo knjige: bolnica, sanatorij. Naj stane, kar stane! Le ohraniti občinsko revo pri življenju!

Zdravnikovo začudenje vedno bolj raste. Stiskača županskega včasih ni bilo sram vprašati zdravnika, če je upošteval pri računu, da je prišel ponj z vozom in ga peljal tudi nazaj. Pa tedaj je prišel ponj za ženo, danes pa samo za občinsko revo. Srce ima župan razširjeno, žile polne apna, da se mu človek čudi, kako vse to prenaša; zase pa ni izdal še okroglega za zdravila. Le mimogrede vpraša, kako misli zdravnik. Da je vse zaman? Sebi ničesar, občinsko revo pa bi dal danes župan tudi v sanatorij!

17. Admiralov opomin.

Da niso vse to le hude, strašne sanje?

Zgane se Barica pri mizi v sobi za gosposke goste in pogleda na posteljo.

Niso sanje. Občinska reva Katarina Simoničeva leži na belih rjuhah.

Luč na mizi je zastrta z zelenim papirjem. V sobi je tiho, tiho. Barica si ne upa premekniti se na stolu, da ne vznemiri bolnice.

Kako blagodejna je nočna tišina po tem strašnem, strašnem dnevu. Ko s kladivom po glavi so padala odkritja in udarci.

Barici zagomazijo mravljinci po hrbtu, kadar pomisli na mrtvašnico. Siloma preganja misli na teto Cecilijo, pa je vse zaman. Pri Bogu je teta Cecilija. Naj prosi za sestro! Da vsaj toliko ozdravi, da spozna našo dobro voljo. Ali se sedaj zaveda? Sam Bog ve. Desna stran je mrtva, govoriti ne more. Levo roko giblje, tisti rdeči robec in hranilno knjižico tišči v njej. Gleda. Ah, kako čudno, čudno in presunljivo gleda. Barica si ne upa k postelji pred njene oči. Ne prenese tetinega pogleda. Bože, Bože! Nihče ni razumel tistega strašnega, očitajočega pogleda v hlevu, ko ji niso pustili prižgati mrtvaške sveče v sestriini roki. In kdo je vedel, zakaj je potegnila v največji sili iz nedrij rdečo ruto in jo razvila? In kdo sluti, kaj pomeni reva ta drobna zelenkasta knjižica?

Zbode Barico ko, z iglo: Kako je hotela tedaj teta Katarina na kolena prednjo? Pa tedaj, ko jo je hotela z lepimi besedami odpraviti brez domovnice in se je

razjezila nad njo, ko je hotela tudi za teto Cecilijo domovnico. Bože! Pa bodi človek kedaj s kom osoren, neprijazen in zbadljiv! Kaj veš, če te ne bo pekla osorna beseda že na tem svetu?

Admiral!

Barica bi zakričala. Oče, če vas ta zasmehljivi pritkljaj, ki ste ga vzdeli lastni sestri, ne spremeni, niste človek ko drugi ljudje, ki imajo vest. Ni vas še nazaj iz Metlike, ko ste peljali zdravnika. Vas grize in peče vest in vam brani priti sestri pred oči?

Ture je pohajkoval do trdne teme okoli hiše in oprezal na gorko besedo ali vsaj prijazen pogled. Potrpi, Ture! Kmalu, kmalu izveš, da se Barica ne norčuje iz tebe. To nesrečno ime ‚admiral‘, če nič drugega, omehča očetovo trmo in zlomi njegov odpor. Verjemi, Ture! In tedaj bo vsa ta tvoja negotovost, potrptost in žalost ter tvoj dvom nad Barico poplačan.

Dvom? Očita črv Barici: Je bilo prav tisto nedeljo? Se nisi prenaglila? O, kako zašumi in završi med ljudmi: Ture, majn Artur in Barica! Hinavka!

Pobija Barica očitek: Sedaj še prej in bolj gotovo nihče drug ko ti, Ture! Že zato, da popravimo, kar je zagrešil stari oče nad Simoničevo Katjo, hiša in moj oče pa nad Katarino in Cecilijo. Povrnemo Simoničevim. Po meni povrnemo, Ture Simoničev! In kmalu, kmalu. Vzdevek ‚admiral‘, ki si ga je mogel izmisliti le oče, popravi vso krivico.

Ne gane se na postelji revna teta Katarina. Koliko krivice so ji prizadeli, koliko je pretrpela reva na svetu! Pa kuje Barica iz njene nesreče cekin. Zato vas je poslal Bog, teta Katarina, da udari očeta in ga omehča, da privoli.

Odganja Barica skušnjava. Vedo na onem svetu vse. In ve teta Cecilija: Ture bi šel k županovim, njegovi sorodnici, občinski revi pa v njegovo podrtino. Hrano bi jima nosila Barica, bili bi sami zase. Ne v hiralnici, ali vendar ne bi bili ločeni. In ne bi prenašali po tujih hišah neprijaznih pogledov in prisiljenega usmiljenja. Tudi tako bi rada tolažila Barica svojo vest: Katera druga bi jima tako hitro napisala domovnici? Prečuti jih je morala za to tudi dovolj.

Hudoba pa ne dá miru: S tem omehčaš očeta, z admiralom? A za Tureta ti je!

Ne odjenja in ne odjenja skušnjavec. Vedno bolj vsiljiv in bolj nasilen je.

Barica se pokriža: »Da bi Bog podelil zdravje teti Katarini! Vsaj toliko zdravja in toliko časa, da bi ji mogli malo popraviti veliko krivico. Oče naš...«

Tišino v hiši rezko preseka žvenket pokrova, ki je zadel ob lonec. Šoka kuha čaj za bolnico. Šoka trdi, da dober in močan čaj bolnico okrepi in poživlji. Ne ruma, domače slivovke je treba vliti v čaj. (Šoka sama rada pije čaj, ruma v njem ne mara, slivovka ji je ljubša!)

Šoke ni nihče prosil, naj ostane. Ali Šoka poprime za vsako delo in misli na stvari, na katere se človek v zmešnjavi ne spomni. In človek ne more zgrda delati z njo, kaka zahvala za njeno uslužnost v nesreči in potrebi bi bila to!

Pazi, Šoka! Ne razbijaj po kuhinji! Mir, mir, mir! je zabičal zdravnik.

Zaškripljejo vrata v gosposko sobo.

Tiho, tiho, Šoka! Spi menda teta Katarina. Tako tiha je in mirna, ko da je ni v sobi.

»Sveta nebesa!« Šoki omahne roka s čajem. Z drugo roko ujame krožnik in skodelico, da ne padeta na tla. Skoči k postelji, hlastno prime Simoničko za roko, ki tišči rdeči robec, in se sklone k njenim ustnicam.

Barico vrže Šokin vzklik s stola.

»Zaspala je v Gospodu!«

Zastane Barici kri po žilah. Bože, Bože, zakaj tako tepeš našo hišo?

Še Šoko, ki je videla že toliko smrti in gorja na svetu, še Šoko zmede tako tih in nepričakovan odhod Katarine za sestro. Ne ve, kaj bi. Sklene roke in jih dvigne nad glavo. In pogleda Barico, ko da vprašuje za svèt.

Barico stresa mraz po hrbtu. Široko odprte, vse sklence so Katarinine oči. Očitajo, očitajo, opominjajo, obtožujejo.

»Jezus! Jezus!«

Z muko se odtrga Barica in zbeži iz sobe. Zmedeno zatava po veži, v kuhinjo stopi, vrne se v vežo, v pod-

strešje hoče k materi. Na stopnicah se domisli, kako mati privošči očetu. In steče nazaj v vežo. V gosposko sobo hoče. Ko prime za kljuko, jo strese mraz. In pred očmi ji zamigotá stekleni pogled, ki očita. V gostilniško sobo pobegne Barica. Ali v gostilniški sobi ni luči. Barico je strah.

Bože, mrlič v hiši!

Steče Barica v kuhinjo. Zgrabi svetilko z mize in se vrne v gostilniško sobo. Velika je gostilniška soba, kuhinjska svetilka ne more posvetiti v vse kote obenem. Ali ne steza strah iz temnih kotov svojih rok po Barici?

Bože, Bože, mrlič v hiši!

Pobegne Barica v uradno sobo. Strahoma pogleda v temni kot za omaro.

Tesno, tesno ji je. Tako nekam zadehlo je v sobi, ni dihati ni mogoče. Tudi tu nima obstanka. Kam, kam bi se človek skrnil in pobegnul pred tem mrtvaškim duhom?

Baričin pogled obstane na papirju, ki leži na vrhu vseh spisov in pisem. Pola, sčrtana s stolpci, vrh stolpcev Turetova pisava. Na papirju sledovi žebljev iz moških čevljev.

Razmišljanje je dozorelo v sklep.

Hipoma Barico presune. Rdeč svinčnik zgrabi in zapiše počez čez vse stolpce:

Hočete, da bodo umirali vaši vnuki tako ko vaša sestra Cecilija? Nočete popraviti, kar ste dolžni admiralu in njeni sestri in Katji Simoničevi?

Potem pa steče iz uradne sobe, ko da jo hoče v njej zadušiti. In ko da ji gori pod nogami, preleti gostilniško sobo in vežo in plane v temno noč.

18. Brez šoke ne pojde.

Prav po njenem: Hočete, da bodo umirali vaši vnuki tako ko vaša sestra Cecilija? Nočete popraviti, kar ste dolžni admiralu in njeni sestri in Katji Simoničevi?

Oče bere in misli: zapisala je in odšla. Barica od doma! V hiši pa sedaj mrlič. In bolna mati, kateri ne zna nihče tako streči ko hčerka. Skoro ne ve okolica, da je mati bolna, tako jo ima v rokah Barica. Barica gre, ko bi bila najbolj potrebna pri hiši. Gre, češ, opravite sami,

oče, z mrtvo sestro — admiralom, o, visoko sorodstvo! — Križe z materjo si sami naprtite! Kakor veste in znate, oče! Ker nočete, grem. Poskusite sami, brez mene! Če pridete lepo prosit, se vrnem. Če ne pridete, prav. Ture je izučen ključavničar, nemški govori ko slovenski, pojdeva po svetu. Nočem, da bi vas vaši vnuki takole čez petdeset, šestdeset let, ko bodo trohnele vaše kosti v zemlji, kleli. Ti Barica! Vem, tako misliš.

To so ji dale šole in knjige. Sipati denar za to, da ti hčerka na stara leta tako zagode!

Le ostani, hčerka, kjer si. Kje si? Služiš? Nisi se pogodila za deklo, prepametna si. Veš, da brez tebe ne moremo shajati. Misliš: omehča se oče. In čakaš kje v bližini. Ko mi zagrenijo sitnosti vse veselje do življenja in dela, ko spoznam, da brez Barice ne gre, prideš s Turetom: »Prepišite nanj, očka!«

To pot si se urezala, hčerka! Mrlič je zdaj iz hiše, najhujše je prestano. Ne popustim, pa če mi napraviš sramoto in greš k Pokalniku za deklo.

Stikajo ljudje glave, šepetajo, namigujejo, ugibljejo: Kje je? Kam je pobegnila? K nunam? Oče je včasih pravil. Sprla sta se s starim. Vedel je skopuh, kdo sta občinski revni, Pokalnikova namigavanja so bila jasna. Mislil je, da ne pride resnica nikdar na dan, in jo je skrival pred hčerko. Barico je tako pretreslo, da je rajši pobegnila, nego bi prenašala očitajoče in škodoželjne poglede.

O Turetu ne povedo niti besedice. Nihče zanj ne ve. S seboj ga tudi ni vzela. Bržčas opreza hajduk vse te dneve okoli hiše.

Potuhnjenka, bodi, kakršna si! Da si županova, ne moreš zatajiti: sramote nisi hotela raztrobiti pred svetom, preden ne upogneš očeta.

Muka živina v hlevu. Zateglo in žalostno muka. Pobegnil je hlapčič od hiše. Strah ga je spati v hlevu. Če hodita Simonički terjat svoj dolg z onega sveta, so ga povpraševali ljudje in ga vsega zmešali.

Krulijo prašiči po svinjaki, grizejo se in se koljejo med seboj in cvilijo, da gre skozi ušesa. Lačni so. Kokoši stopajo po veži in kuhinji. Zakaj jim nihče ne vrže zrnja? Barice ni.

Kopičijo se pisma na mizi v pisarni. Župan jih ne odpira. Po ovojih in napisih pozna, da so med njimi nujne in neodložljive zadeve. Sitnari zopet glavarstvo, mogoče tudi grozi s kaznijo in stroški. Župan pa ne odpre niti teh pisem.

Hiša, iz katere odnesejo mrliča, je ko mrtvašnica. In človek v taki hiši ne more do veselih misli. Žalost in turobnost ga stiskata od povsod.

Barica, zakaj prizadevaš očetu toliko skrbi in bridkosti? Glej, rad te ima oče!

O, rad, rad! Tako rad, da ji poveš v obraz: Od matere imaš to v glavi.

Tiho, črv! Ne glodaj, prav sem imel. Oče sem in sem jo hotel strezniti! Da bi ne smel reči besede za njeno srečo?

Če pa noče take sreče?

Barica, Barica! Sam kaplan ni mogel dokončati s teboj in je to priznal. Preko Gorjancev je šel glas o tebi, preko Metlike je segal med Poljce, preko Šokije v Kočevarje, preko Črnomlja med Poljance in Viničane. Pa si izbereš — Tureta.

Ture! Ture!

Zastoče župan.

Šoka priteče iz kuhinje: »Vam je slabo?«

Ali bi človek z veseljem pokazal Šoki vrata! Pride — nihče je ni klical — in se vgnezdi v hiši in se je drži ko klošč. Naj ti dam ključe od kašče in kleti, Šoka vsiljiva? Dosti jih imaš doma, ki nimajo kaj dati pod zob, županova kašča pa ni prazna, sami niti pospraviti vsega ne moremo.

Ne dobi Šoka odgovora. Da more biti človek tako nepreviden in se ne premaga. Seveda, vzdih kaj rad uide. O, ko vse polje in kipi po njem ko po vrelem kotlu. Razneslo bi ga lahko.

Hoče kreniti župan po pisarni. Pa ga ne neso noge. Klecajo mu v kolenih. In kri, kri sili v glavo in hoče zaliti možgane.

Barica, kam si prignala očeta? Omedlevica mi sili v glavo, ko pomislim na tvojo trmo in na Tureta.

Tiček je ta tvoj Ture, prebrisan tiček! Računa: od jeze se župan razpoči, kap ga gotovo zadene. In zopet zastoče župan.

Šoka spet priteče iz veže.

Zbere se župan. In s silnim naporom prisili noge, da ga mirno nesó do vrat v gostilniško sobo, ki jih zaloputne za seboj. Ko pa je sam v sobi, se mora oprijeti za mizo. Omedlevica.

Ta nesrečna pijača je kriva te tesnobe v srcu in navala krvi v glavo. Pa kapnica ni dobra za želodec, druge vode tod ni, pa pije človek vino. Pije, ko ga vse tako jezi, da bi skočil iz kože. Pije, ko ga vse tako žalosti, da bi se razjokal.

Da, da, razjokal bi se tvoj oče, Barica! Ni prekoráčeno šestdeseto leto, pa trka smrt na možgane: Pripravi se, zrel si! Vse življenje same skrbi in sitnosti in razočaranja. Žena ni hotela po njegovem in mu ni primolčala nobene besede. Njeno bolezen prtijo njemu, ker jo je hotel obrniti po svojem. Same hčerke, edini sin umre, pomrejo še hčerke razen ene. In ta edinka, edina nada na stare dneve in ponos njegov — pa z glavo skozi zid: Tureta hočem!

Včasih so bili povpraševali otroke: Znaš nemški? Znam: Majn Artur! Saj se ni smela Nemka pokazati na vasi: Majn Artur! Kdor je mogel, je brcnil potepenskega fantička, kateremu ni bila nobena hruška previsoka, pred katerim ni bilo nobeno, tudi še tako kislo, trdo in nezrelo grozdje varno.

Majn Artur naj bo županov zet!

Župan zatre glas, ki se mu hoče izviti iz grla.

Za pastirja je bil Ture pri hiši. Pastirja, ki pride vsak večer brez živine domov, noben gospodar, niti zastonj niti iz usmiljenja, ne trpi pri hiši. »Učiti ga daj, lernen!« svetujejo možje Nemki. Radi bi se znebili potepenca, ki jim zapeljuje otroke. »Kovačnico imaš! Kovač naj bo — šmid!« »Najn, najn, najn! Majn Artur — zamazan, črn kovač? Nikdar!« Kajpak, majn Artur je bil rojen za kaj višjega! Raznesti je hotel ponos Nemko, ko je prirožljjal med vojno Ture s sabljo, z zvezdami pod vratom. s kolajnami na prsih. »Ali nisem pravila — imer gezagt, da je majn Artur rojen za nekaj

višjega?« Pa je le dosegla, da ga niso vteknili v kovačnico in je prišel ključavničarju v roke. Če je že kovačnica pri bajti, ali ne more v kovačnici delati ključavničar? O, ključavničar, šloser, kaki gospodje so ključavničarji ponekod! Tam po Nemškem! Da te ni strla žalost zaradi Turetove ječe, zdaj bi šele čivkala in pela: »Majn Artur! Kaj nisem pravila? Le čakajte, čakajte! Županov zet! Majn Artur!«

Misliš, Barica, da so ljudje na vse to pozabili?

Dvigne župan glavo. Ženin glas čuje iz veže. Baš te sedaj še treba, da je zapustila podstrešje in pohajkuje po hiši. Župana pretrese: Če jo sedaj napade? Ali se ne spreminja nekaj mesec na nebu? Takrat je nevarno. Kaj boš z njo sam?

Barica, Barica!

Ha, misel ni slaba, vredna je Barice: Klepetajte, ljudje, kolikor hočete, in obirajte župana! Ture je Simončev, na Turetu popravimo, Tureta vzamemo k hiši. Kaj praviš k temu, Pokalnik, ki govoriš o oholih županih?

Majn Artur!

Župana zbode ko z iglo v srce. Zastoče.

Priteče Šoka, lahno odpre vrata, žena sili za njo.

Zbere se župan. Noče priznati, da mu je hudo in da je zastokal. Vstati hoče.

O noge, noge! Pa tista nesrečna omedlevica!

»Šoka! Po Tureta skoči!«

Ni treba dvakrat reči Šoki.

Fant, tja pred hišo h kameniti mizi stopiva! Poklekneš in skloneš glavo, da se dotakneš z nosom prahu. »Vidiš še sledove krvi, ki si jo prelil?« Tako mu bo pokazal!

»Saj imaš prav! Le Ture jo pripelje domov.«

Žena, molči! Ali ne vidiš, da tvoje besede le še bolj vzvalovijo nemirno kri in jo podijo v glavo?

»Pa mu jo daj! Da je Ture orožnik, bi ne premišljal. Toliko imaš, da bosta živela i brez orožniške plače.«

Sta se domenili z Barico, ali se te loteva, žena? Ali hočeš začeti s svojimi starimi očitki?

Pride Ture. Ko da je čakal pred hišnimi vrati, ker je vedel, da ga pokliče.

Vre po županu. Lepo si pripravila vse to, hčerka! Mater s podstrešja: Niste lepo ravnali z menoj. Bodite dobri, atek! Popravite sedaj! Recite Turetu prijazno besedo! Zvečer sem doma, če pove Ture, da ste se uklonili.

Šoka opreza na vratih, da ji ne uteče nobena beseda.

Naglo se dvigne župan s stola. Ves zaripel in počrnel je v obraz. Dvigne pogled v Tureta. Pa ga gleda, gleda. Širi oči, stekleni sijaj je v njih. Zakrili z desnico proti levi strani prsi, omahuje.

Zakriči Šoka, priskoči Ture. Županja govori o vinskem kisu in obkladkih.

Ko pride župan spet k sebi, opazi, da mu močijo senca. Ah, kaj vedo, kako je z njegovim srcem! Ne znajo pač. Prav je napovedoval zdravnik in ga plašil. Tako bi lahko celo umrl. Naval krvi v možgane, odpovedo noge, omedlevica, otrpnejo možgani, sape ni.

Umrl bi človek, Barica! In umre, umre tvoj oče, Barica, če ne prideš in mu ne položiš obkladka na srce, kakor znaš le ti. Kaj bo Šoka, kaj žena, ki ne znata. In to motovilo osebenjsko!

Trdno stisne župan zobe in se oprime z rokami mize. Ni dvoma, napad se ponovi, če se zopet razburi. Omedlevica že znova sili v glavo.

O!

Barica, Barica, če ne prideš kmalu, kmalu, ne najdeš očeta več živega.

Barica, pridi! Glej, kako je nerodna Šoka, kako mati ničesar ne naredi prav, ali pa noče.

Barica, želiš zares očetovo smrt?

Drgetajo županu ustnice. Skozi stisnjene zobe izreče: »Pripelji ... jo ... domov ... Samo domov!«

»Čuješ, Ture? Pripelji jo domov!« Županja mu položi roko na ramo.

Če Ture čuje?

O! Barica, kako lepo si vse to naravnala. Barica, Barica, na rokah te bo nosil Ture!

Tureta zmede prodirajoči pogled županje. Vrta, vrta ta pogled vanj in je nestrpen: »Kaj se obotavljaš? Zakaj ne greš ponjo? Ali ne vidiš, kako je očetu brez nje?«

Županja, ljudje božji, ali res mislite, da Ture ve, kje je?

Menca Ture klobuk v rokah in ga preklada iz leve v desno, iz desne v levo. Če bi res vedel, kje je, če bi vedel! Oo!

Pa hipoma prešine Tureta, da bi si rajši odgriznil jezik, ko se pa izdal in pokazal županji, kako je v njem.

Uredila si vse tako lepo, da bi si človek i v sanjah ne mogel lepše zamisliti. Pa ti naj sedaj Ture z nepremišljeno besedo poruši ves načrt? Ne boj se, Barica! Ni tako neumen Ture, da bi ne pogodil: Če si omehčala očeta in ga uklonila, da se je ponižal pred Turetom, prideš sama, ko izveš, da je poslal ponj. Kako izveš? Kaj to Ture ve! To veš ti sama najbolje, ti, ki vse tako lepo in prav napraviš.

Ko hočejo Turetu uteči pogledi pred očitki županjinih oči, zadenejo na Šoko. Prijazno kima Šoka s praga in namiguje Turetu.

In v Turetu je v trenutku jasno: Brez Šoke ne pojde! Po tebi, Šoka, jo najdemo in pripeljemo domov. Dobra si, Turetova botra si, Barica ti zaupa. Ko ji poveš, kaj si danes videla in slišala.

Ne bojte se, županja! Pripeljeva jo s Šoko! Pa Ture še kar stoji.

»Pripelji jo, pa — pa boš najin — sin!« Nekam svečana hoče biti županja in čudno ji žari v očeh. »Kajne, mož?« In prime moža za komolec.

Zdrzne se župan in dvigne glavo. Kaj blebetaš, ko te nihče ne prosi, žena? Ne vidiš, kako opreza na vsako besedico in kretnjo Šoka? Da razbobna po vasi in po občini, kako jemljejo županovi zeta k hiši, zato se drži hiše ko klošč. In ti, žena, si seveda baš najbolj pollicaña, da govoriš ob tej priliki.

Pa ne reče ničesar župan. Ah, ko bi te strašne tesnobe pri srcu ne bilo, ko bi mu ne grozila omedlevica ob vsakem, še tako majhnem razburjenju. Ah, ko bi bil človek zdrav, zdrav! Ne govorila bi sedaj ti, žena, ne stal bi ko štor pred menoj Ture, ne prisluškovala bi Šoka. Če pa je človek bolan, bolan. Barica, obkladek na srce! Barica, Barica!

Zgrabi Tureta, da bi se bil s pestmi po čelu. Ko štor stoji pred županjo. Ponižal se je župan, prosil je, naj Barico pripelje domov. Ture, Ture pa molči!

In vendar mora, mora sedaj kaj reči. Županji, da ji bo dober, kot ji je dobra Barica. Županu, da mu ne bo žal.

Ničesar ne reče Ture. Kipi po njem, da bi se razpočil v sreči in navdušenju za Barico. Besede, prave in primerne besede pa ni iz grla.

Ali naj Ture zavriska? V hiši, iz katere so včeraj odnesli mrliča, naj vriska?

Pa kaj, kaj naj napravi Ture? Ves nemiren je, prestopa se z noge na nogo. Kaj naj napravi?

Pa začuti v rokah klobuk. In ga stisne, dvigne desnico in trešči z vso močjo klobuk po tleh.

Seve! Ko človek od sreče ne ve, kaj bi napravil, in ko mu v radosti ne pride prava beseda na jezik, vriskati pa ne sme, tedaj vrže klobuk ob tla.

Še tisti dan je bila Barica doma.

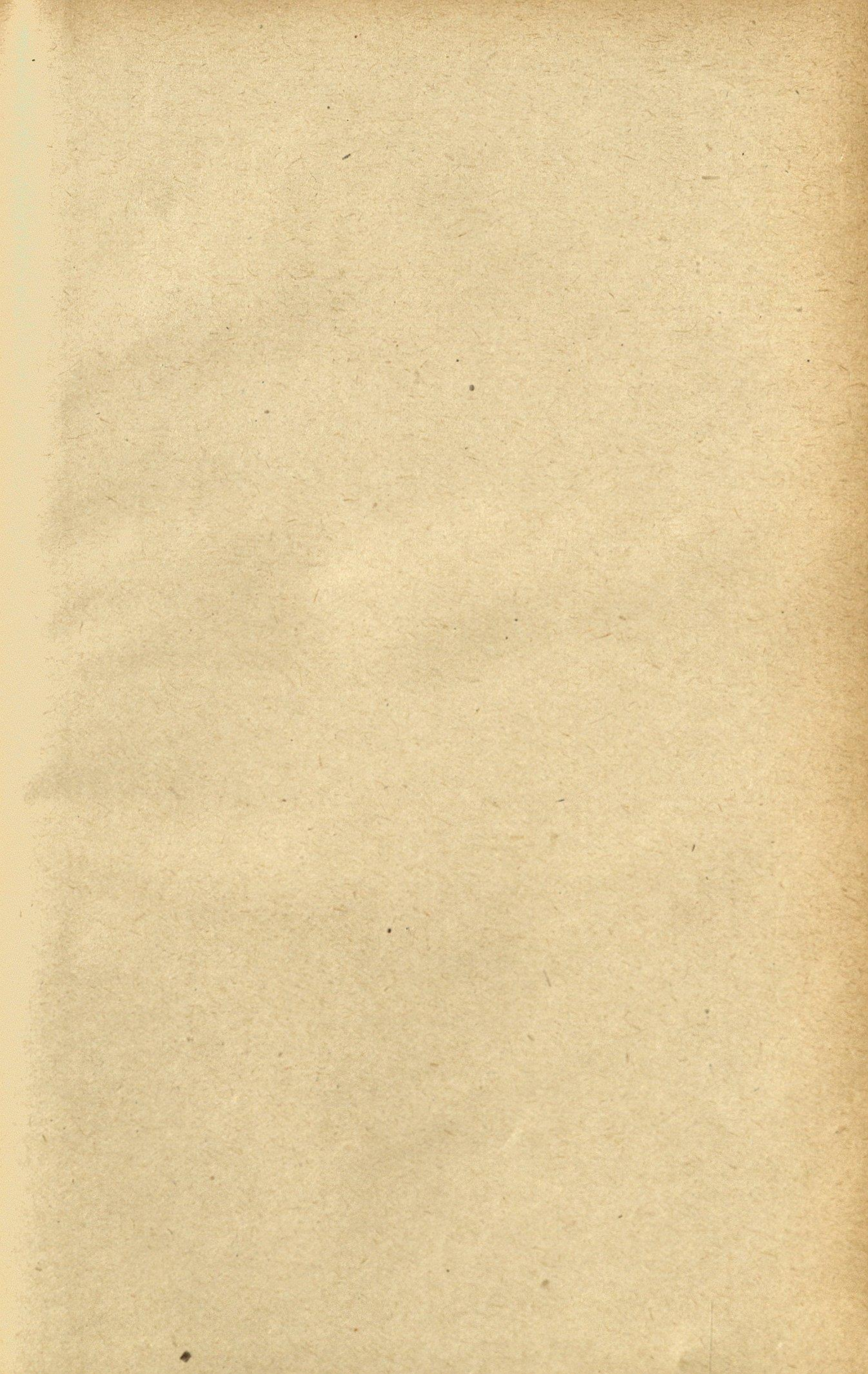

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000075571

